

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÜSTÜN YETENEKLİ OLAN VE OLMAYAN
ERGENLERDE BENLİK SAYGISI,
BAŞKALARININ ALGILAMASI VE PSİKOLOJİK
BELİRTİLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep COŞAR CİĞERCİ

Enstitü Anabilim Dalı : Eğitim Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Eğitimde Psikolojik Hizmetler

Tez Danışmanı : Yrd. Doç Dr. Murat İSKENDER

Mayıs 2006

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÜSTÜN YETENEKLİ OLAN VE OLMAYAN
ERGENLERDE BENLİK SAYGISI,
BAŞKALARININ ALGILAMASI VE PSİKOLOJİK
BELİRTİLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep COŞAR CİĞERCİ

Enstitü Anabilim Dalı : Eğitim Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı :Eğitimde Psikolojik Hizmetler

Bu tez .. / .. /2006 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

.....

Jüri Başkanı

.....

Jüri Üyesi

.....

Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Zeynep COŞAR CİĞERCİ

30.05.2006

ÖNSÖZ

Bir toplumun gelişmesi, büyümesi, insanlığın ilerleyebilmesi için üstün yetenekli bireylere ihtiyacı vardır. Üstün yetenekli bireyler olaylara farklı bakışları ve problemler karşısında geliştirdikleri çözüm yollarıyla normal bireylerden farklılık göstermektedirler. Bu boyuttan bakıldığında üstün yetenekli çocukların tespit edilmesi, ilgi ve yeteneklerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu araştırmada, üstün yetenekli ergenlerin benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşüncelerinin psikolojik belirtiler üzerindeki etkisini araştırılmış ve üstün yetenekli ergenlerin kişilik gelişimlerine katkıda bulunabilecek çözüm önerilerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırmanın tüm aşamasında çok değerli destekleri için danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Murat İSKENDER'e ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Yaşar ÖZBAY'a teşekkürlerimi sunarım.

Zeynep COŞAR CİĞERCİ

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	iii
ÖZET	v
SUMMARY.....	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
1.1.Kavramsal Çerçeve	7
1.1.1.Üstün Yeteneklilik.....	7
1.1.2. Üstün Yeteneklilerde Benlik Algısı	15
1.1.3. Psikososyal Sorunlar	17
1.1.4. Psikolojik Belirtiler	23
1.1.5.Uyum	25
1.1.6. Kişilik Gelişimi	27
1.2. İlgili Araştırmalar.....	32
BÖLÜM 2 : ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	39
2.1. Araştırma Grubu	39
2.2. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları	39
2.2.1. Bilgi Toplama Formu	39
2.2.2.Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri – Benlik Saygısı Alt Ölçeği (RBSE).40	
2.2.3.Kısa Semptom Envanteri (KSE.....	40
2.2.3.1 Psikolojik Belirtilerin Tanımları.....	42
2.3.Araştırmanın İşlem Yolu	43

2.4.Araştırmada Kullanılan Veri Analiz Teknikleri	44
BÖLÜM 3: BULGULAR	45
BÖLÜM 4: YORUM VE TARTIşMA.....	67
4.1. Yorumlar.....	67
4.2.Tartışma.....	70
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	72
KAYNAKÇA.....	77
EK.....	85
ÖZGEÇMİş.....	91

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Tablo 1 Araştırma Grubunun Sosyo-Demografik Özellikleri	45
Tablo 2. Araştırma Grubunun Psikolojik Belirti Düzeyleri	48
Tablo 3. Benlik Saygısı ve Başkalarının Algılamasında Okul Türüne Dayalı Farklılıklar	49
Tablo 4. Benlik Saygısı ve Başkalarının Algılamasında Cinsiyete Dayalı Farklılıklar	49
Tablo 5. Benlik Saygısı ve Başkalarının Algılamasında Kardeş Sayısına Dayalı Farklılıklar	50
Tablo 6. Benlik Saygısı ve Başkalarının Algılamasında Kardeş Sırasına Dayalı Farklılıklar	50
Tablo 7. Benlik Saygısı ve Başkalarının Algılaması ile Annenin Eğitim Durumu Arasındaki Farklılıklar	51
Tablo 8. Benlik Saygısı ve Başkalarının Algılaması ile Babanın Eğitim Durumu Arasındaki Farklılıklar	51
Tablo 9. Benlik Saygısı ve Başkalarının Algılaması ile Aylık Gelir Durumu Arasındaki Farklılıklar	52
Tablo 10 . Okul Türü ile Psikolojik Belirti Düzeyleri Arasındaki Farklılıklar	52
Tablo 11. Cinsiyet ile Psikolojik Belirti Düzeyleri Arasındaki Farklılıklar	54
Tablo 12 . Kardeş Sayısı ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar	56
Tablo 13. Doğum Sırası ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar	57
Tablo 14. Annenin Eğitim Durumu ile Psik. Belirtiler Arasındaki Farklılıklar”	58

Tablo 14.1. Annenin Eğitim Durumu ile Depresyona Dayalı Farklılıklar	60
Tablo 14.2. Annenin Eğitim Durumu ile Obsesif-Kompulsif Bozukluğa Dayalı Farklılıklar	60
Tablo 14.3. Annenin Eğitim Durumu ile Kişiler Arası Duyarlılığa Dayalı Farklılıklar	60
Tablo 14.4. Annenin Eğitim Durumu ile Anksiyeteye Dayalı Farklılıklar	61
Tablo 14.5. Annenin Eğitim Durumu ile Hostiliteye Dayalı Farklılıklar	61
Tablo 14.6. Annenin Eğitim Durumu ile Fobiye Dayalı Farklılıklar.....	61
Tablo 14.7. Annenin Eğitim Durumu ile Psikotizme Dayalı Farklılıklar	61
Tablo 15. Babanın Eğitim Durumu ile Psik. Belirtiler Arasındaki Farklılıklar	62
Tablo 15.1. Babanın Eğitim Durumu ile Fobiye Dayalı Farklılıklar	63
Tablo 16. Aylık Gelir Durumu ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar	63
Tablo 16.1. Aylık Gelir Durumu ile Fobiye Dayalı Farklılıklar.....	64
Tablo 17. Tüm Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	65

Tezin Başlığı : Üstün Yetenekli Olan ve Olmayan Ergenlerde Benlik Saygısı, Başkaları Tarafından Algılanma ve Psikolojik Belirtilerin Karşılaştırılması	
Tezin Yazarı : Zeynep Coşar Ciğerci	Danışman : Yrd. Doç. Dr. Murat İskender
Kabul Tarihi : Mayıs 2006	Sayfa Sayısı: 9(ön kısım) 85 (tez) 6(ekler)
Anabilim Dalı : Eğitim Bilimleri	Bilim Dalı: Eğitimde Psikolojik Hizmetler
<p>Araştırmanın temel amacı, üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerde benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşüncelerin psikolojik belirtiler üzerindeki etkisini araştırmak ve üstün yetenekli ergenlerin kişilik gelişimlerine katkıda bulunabilecek önerilerde bulunabilmektir.</p> <p>Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceleri demografik özelliklerine göre değişmekte midir? - Üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin psikolojik belirti düzeyleri ile demografik özelliklerine göre değişmekte midir? - Üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin benlik saygısı ile başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceleri arasında fark var mıdır? <p>Araştırmada öncelikle konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Araştırma konusuyla ilgili verileri ulaşılabilmek amacıyla Rosenberg Benlik Saygısı Envanterinin benlik saygısı alt ölçeği (Çuhadaroğlu), Kısa Semptom Envanteri (Şahin ve Durak) ve araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler "SPSS 11,5" paket programından yararlanılarak, varyans analizi, t testi ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon teknikleri kullanılarak analiz edilmiş ve tüm veriler .05 düzeyinde test edilmiştir.</p> <p>Araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlara göre;</p> <p>Üstün yetenekli ergenlerde normal akranlarına oranla başkalarının kendilerine ilişkin olumlu fikirlere sahip oldukları düşüncesi daha yaygındır. Üstün yetenekli ergenlerin normallere göre depresyon, somatizasyon, obsesif-kompulsif bozukluk, paranoya ve psikotizm gibi psikolojik belirtileri taşıma olasılığının daha fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırma grubunun genelinde kızların erkeklere oranla depresyon, obsesif-kompulsif bozukluk, kişiler arası duyarlılık ve anksiyete düzeylerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Annenin eğitim durumu ile psikolojik belirtiler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Gelir durumunun anksiyete düzeyi üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Sonuçlar üstün yetenekli öğrenciler açısından tartışılmıştır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Üstün yeteneklilik, Benlik Saygısı, Başkaları tarafından Algılanma, Psikolojik Belirtiler.	

Sakarya University Insitute Of Social Sciences Abstract Of Master's/PhD Thesis

Thesis : Üstün Yetenekli Olan ve Olmayan Ergenlerde Benlik Saygısı, Başkaları Tarafından Algılanma ve Psikolojik Belirtilerin Karşılaştırılması

Author : Zeynep Coşar Ciğerci **Supervisor :** Yrd. Doç.Dr.Murat İskender

Date : Mayıs 2006 **Nu.of Pages:** ix(pre-text) 85(main body) 6(appendices)

Department : The Sciences Of Education **Subfield:** Pyscholojic Services on Education

The main aim of the research is about the adlescents who are gifted or not self-esteem and to searc effects on pyscholojic indications related with thoughts that is perceived by the others and to propose about gifted adolescents' personality developments.

In this research the questions below had been necessary to answers:

- Do the adolescents', who are gifted or not, personality respect and the thoughts related with being perceived change according to their demographic features?
- Do the adolescents', who are gifted or not, levels of pyscholojic indications change according to their demographic features?
- Are they any differences between the adolescents', that are gifted or not, personality respect and the thoughts related with being perceived by the others?

In this research firstly, literature research about the subject had been done. In order to reach the datas related with the research subject Rosenberg Belf-Esteem Inventory's personality respect lower scale (Çuhadaroğlu), Short Symptom Inventory (Şahin ve Durak) and the Information Form that had been prepared by the researcher had been used. The datas, that had been obtained from the research, had been analysed by using "SPSS 11,5" package program and varians analysis, t test, Pearson Moments Multiplication Correlation technigues so all datas had been tested at .05 level.

Acording to the results that had been obtained from the research findings; It is more common that gifted adolescents have idea about the other' thoughts pozitive against themselves if we compare them with their normal of the same age. It had been seen that the possibility of carrying pyscholojic indications at gifted adolescents like depression, somatization, obsessive – kombusive disorder, paranoia and psikotizm are more than the normal adolescents. Besides in general of the research group, it had been found that the girls have more depression, obsessive – kombusive disorder among individuals sensitivity and their anksiyete levels are much more than the boys. A meaningful difference had been found between the mother's education situation and the pyscholojical indications. It had been seen that income situtations has an effect on anksiyete level. The results had been discussed on gifted children.

Anahtar Kelimeler: Giftedness, Self Esteem, Being Perceived by Others, Pyscholojic İndications

GİRİŞ

Üstün yetenekli bireyler, kapasiteleri ve farklı bakış açıları ile insanlık tarihine büyük katkı sağlamışlardır. Toplumların yükselmesinde ve gelişmesinde , sosyal, eğitim, bilim ve teknoloji gibi alanlarda üstün yetenekli bireylerin payı gözardı edilemez. Üstün yetenekli bireyler pek çok alanda normalden farklılık gösterdikleri için tarih boyunca anlaşılammışlardır. Hatta zaman zaman bu yeteneklerin problemlili bireyler oldukları düşünülmüştür.

Dünya ülkeleri 1957 yılından itibaren üstün zekalı çocukların eğitimine önem vermeye başlamışlardır. Avrupa içine girdiği güç yarışında üstün beyin gücünün önemini fark etmiş ve üstün zekalı çocukların eğitimine büyük bir titizlikle eğilmiştir.

Ülkemizde üstün yetenekli bireylere yönelik çalışmalar 1960'lı yıllarda başlamıştır. Önceleri özel üst sınıflar açılarak üstün yetenekli çocuklar eğitime çalışılmış ancak bu çalışma çok uzun ömürlü olmamıştır. Daha sonra 1964 yılında matematik ve fen alanında üstün yetenekli çocuklar bilim adamı olarak yetiştirmek amacıyla Ankara Fen Lisesi açılmıştır.

Ancak 1957 yılından daha evvel Osmanlı İmparatorluğunda Enderun Mektepleri üstün yetenekli çocukları yetiştirip ülke hizmetinde görevlendirmek amacıyla eğitim vermekteydi. Enderun Mektepleri devşirmelerden seçerek aldığı çocukları 10 ila 15 yıllık bir eğitimden geçirerek ihtiyaca göre bu bireyleri üst düzey yönetici ,sanatçı ve asker olarak görevlendirmekteydi.

Üstün ve özel yetenekli çocukların yetiştirilmesi için 1948 yılında bir kanun çıkartılmış ve devlet adına bazı öğrencilerin yurt dışında eğitim görmesi sağlanmıştır. Sonrasında bu kanunun kapsamı genişletilerek resim, müzik, plastik sanatlar gibi alanlarda da üstün yeteneklilerin yurt dışında ve yurt içinde eğitim alması sağlanmıştır.

Son yıllarda ise Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Danışma Hizmetleri kapsamında çeşitli illerimiz pilot seçilmiş bu illerde “Bilim ve Sanat Merkezleri” açılmıştır. Bu projede okul öncesi, ilk öğretim ve orta öğretim kurumlarında eğitim gören üstün veya özel yetenekli çocuklar; yeteneklerinin farkına varıp, geliştirmeleri,

benlik saygılarını olumlu yönde geliştirmeleri, kapasitelerini en üst düzeyde kullanabilmeleri amacıyla eğitilmektedir.

Günümüzde bilgi, yaratıcılık ve farklı bakış açısına dayanan bir rekabet dünyası vardır. Bu bağlamda ülkeler üstün yetenekli bireyleri bir kaynak olarak görmektedir. Beyin göçünü engellemek için üstün yetenekli bireylerin eğitimi ve istihdamı önem taşımaktadır. Üstün yetenekli bireyler yönlendirilmediği takdirde yapıcı olmak yerine yıkıcı olup problem durumu oluşturabilir.

Çeşitli alanlarda performans gösterebilmek için ihtiyaç duyulan, beceri, yetenek, motivasyon ve yaratıcılığı zeka vasıtasıyla sağlarız. ABD'nin doksanlı yıllarda yaptığı tanıtımda üstün ve özel yetenekli çocuklar; zihinsel, yaratıcı, artistik veya liderlik kapasitesiyle ilgili alanlarda veya özel akademik alanlarda yüksek performans yeterliliği gösteren ve yeteneklerini tam olarak geliştirebilmeleri için genellikle okul tarafından sağlanmayan hizmetler veya etkinliklere gereksinim duyan çocuklardır.(Davaslıgil,2004, s.18). Son yıllarda zeka tek bir ölçüte dayandırılmadan yerini çoklu zeka kavramına bırakmıştır

Yapılan çalışmalar üstün yetenekli çocukların akranlarından daha farklı özellikler taşıdığını ortaya koymuştur. Özellikle bilişsel, sosyal, fiziksel ve duygusal alanlarda farklılık göstermektedirler. Bu farklılıkları göz önünde tutarak üstün yetenekli çocukların ilgi ve ihtiyaçlarının da farklı olabileceğini ve bu ilgi ve ihtiyaçlar doğrultusunda yönlendirilmeleri ve eğitilmeleri gerektiği unutulmamalıdır.

Günümüzde üstün yeteneklilerin tanımı, üstünlük derecesinin nasıl ölçüleceği, bu çocukların ne tür özellikler taşıması gerektiği, üstün yetenekli çocuklara nasıl bir eğitim programı uygulanması gerektiği gibi konular henüz netlik kazanmamıştır. Yapılan çalışmalar üstün yetenekli çocukların benlik saygısı, mükemmelliyetçilik, stres, yalnızlık, psikososyal sorunlar, uyum gibi konularda problemler yaşayabileceğini göstermiştir.

Yapılan son nüfus sayımında 682.394 kişinin üstün yetenekli olduğu belirtilmiştir.Bu rakam genel nüfusun % 2'sine denk gelmektedir.

Üstün yetenekli çocukların kendilerini kabulleri önemli bir konudur. Kendisi hakkında olumlu bir benlik saygısına sahip üstün yetenekli psikolojik açıdan daha sağlıklı

olabilecek dolayısıyla üretkenliği artacaktır. Bireyin kendini kabulü; kendi değerlilik ve sınırlılıklarını bilmesi ve kendisinde varolan özellikleri gerçekçi bir gözle değerlendirebilmesini içerir. Kendini kabul eden kişi eksik yönlerinin, iyi olduğu alanların farkındadır, içsel bir çelişki yaşamaz ve insanları da olduğu gibi kabul edip sever.

Üstün yetenekli çocukların kendilik algılama biçimleri kadar başkalarının onları nasıl değerlendirdiğine ilişkin düşünceleri bir diğer önemli konudur. Kendisi hakkında olumlu benlik algısına sahip ve aynı zamanda başkalarının kendisi hakkında olumlu düşüncelere sahip olduğunu bilen bir bireyin kendisine olan güveni artacak ve başarı grafiği yükselecektir. Kendisini kabul eden ve kendisi hakkında olumlu benlik algısına sahip birey başkalarını da kabul etmekte ve onlar hakkında olumlu düşüncelere sahip olabilmektedir. Ancak bu çalışmada bireyin benlik saygısıyla başkalarının kendileri hakkındaki değerlendirmelerine ilişkin düşünceleri arasında bir etkileşim olup olmadığı araştırılmıştır.

Ayrıca üstün yetenekli ergenlerin benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceleri onların psikolojik birtakım belirtiler göstermelerine neden olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada bu konu da araştırmanın denencelerinden birisidir.

Üstün yeteneklilik ülkemizde çok eski yıllara dayanan bir literatüre sahip olmadığı gibi konuyla ilgili bazı eksiklikler bulunmaktadır. Konu seçiminde üstün yetenekli ergenlerin benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşüncelerinin psikolojik boyutta üstün yetenekli ergenleri etkileyip etkilemediği ve bu iki değişkenin birbirlerinden etkilenip etkilenmediği düşüncesi, ayrıca üstün yetenekli ergenlerin yaşadıkları problemlerin, onları olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen faktörlerin belirlenmesi, üstün yeteneklilerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun yönlendirme yaparak gelişimlerine katkıda bulunacak eğitim programlarının oluşturulmasına katkı sağlayacağı fikri etkili olmuştur.

Problem Cümlesi

Fen Lisesi ve Düz Lise öğrencilerinin benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanma ile psikolojik belirtileri arasındaki ilişki nasıldır?

Alt Problemler

- 1.15-17 yaşları arasındaki üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin psikolojik belirtiler düzeyleri nasıldır?
2. 15-17 yaşları arasındaki üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin benlik saygısı ve başkalarının algılaması arasında fark var mıdır?
- 3.15-17 yaşları arasındaki üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin benlik saygısı düzeyleri ile demografik özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 4.15-17 yaşları arasındaki üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin başkaları tarafından algılanma düzeyleri ile demografik özelliklerine göre değişmekte midir?
5. 15-17 yaşları arasındaki üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin psikolojik belirtiler düzeyleri ile demografik özellikleri arasında fark var mıdır?

Denenceler

- 1.Üstün yetenekli olan ergenler normal olan akranlarına göre daha olumlu benlik algısına sahiptirler.
- 2.Üstün yetenekli ergenler normal olan akranlarına göre başkaları tarafından algılanmaya yönelik daha olumlu düşüncelere sahiptir.
- 3.Üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceleri demografik özelliklerinden etkilenmektedir.
- 4.Üstün yetenekli ergenlerin normal olan akranlarına oranla psikolojik belirtiler düzeyleri daha fazladır.
- 5.Üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin psikolojik belirtiler düzeyleri üzerinde demografik özelliklerinden kaynaklanan bir fark vardır.

Araştırmanın Önemi

Bireylerin biçimleri benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceleri yaşamlarına dair pek çok şeyi etkilemektedir. Kendisi hakkında olumlu benlik algısına sahip birey olaylara daha pozitif bakar, kendini kabul eder, olaylara daha gerçekçi yaklaşır, aynı zamanda kendisiyle ilgili gerçekçi değerlendirmeleri vardır.

Kendisinde olmayanı varmış gibi göstermez. Kendisi hakkında olumsuz benlik algısına sahip bireyse eleştirilme korkusu yaşar , sosyal ilişkileri muhtemelen daha zayıftır. Bireylerin benlik saygıları kadar başkaları tarafından nasıl algılandıkları da önemlidir. Çünkü insan sosyal bir varlıktır, sosyalleşme insan için bir ihtiyaçtır. Bireylerin başkaları tarafından algılanma biçimleri sosyal yaşamlarını etkilemektedir.

Üstün yetenekliler, sosyal olaylara karşı duyarlı, empatik ve duygusal oldukları için başkalarının kendileri hakkında ne düşündüklerine önem verirler. Üstün yetenekli bireyler başkaları önünde küçük düşmekten çok korkarlar. Üstün yetenekli çocuklar ülkemizin gelişmesine büyük katkıda bulunacaklardır, ancak bunun için kendileri hakkında olumlu benlik algısına sahip olup kendilerini gerçekleştirebilmeleri gerekmektedir.

Üstün yetenekli ergenler için durum daha da hassastır. Hem üstün yetenekliliğin getirmiş olduğu hassaslığı yaşamakta hem de içinde buldukları dönem itibarıyla ergenliğin verdiği sıkıntılarla boğuşmaktadırlar. Bilindiği gibi bu dönemde bireyler bir kimlik arayışı içindedirler ve duygusal durumları çok karışıktır. Bu etkilerde göz önünde tutulduğunda bireyler üzerinde bir takım psikolojik belirtiler gözlenebilmektedir.

Üstün yetenekli bireyler ülkelerin geleceğidir. Bu açıdan bakıldığında geleceğimize sahip çıkmak adına toplumun tüm fertlerine görevler düşmektedir. Özellikle bu çocukların ebeveynlerine ve eğitimcilere. Üstün yetenekli çocukları kaybetmeden potansiyellerinin farkına varmaları ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda yönlendirilmeleri önemlidir. Fakat her şeyden evvel bu çocukların kendileri hakkında olumlu benlik algısına sahip olmalarına ve başkalarının onlar hakkında olumlu düşüncelere sahip olduklarını bilmeye ihtiyaçları vardır . Bu çocukların hassasiyetleri de göz önüne alındığında oluşabilecek psikolojik etkiler önceden tahmin edilip önlemler alınabilir. Bu tarz ihtiyaçları karşılanan üstün yetenekli çocuk uygun şekilde yönlendirildiğinde hem kendisi hem de toplum için güzel işler başarabilir.

Araştırmanın Varsayımları

1-Fen lisesi öğrencilerinden oluşan araştırma grubu üstün yeteneklilik özelliklerini taşımaktadırlar.

2-Araştırmada kullanılan lme araçlarını yanıtlayan öğrencilerin düşüncelerini net ve objektif olarak ortaya koymuşlardır.

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. Kavramsal Çerçeve

1.1.1.Üstün Yeteneklilik

Üstün yeteneklilik, yaratıcılık, motivasyon ve zihinsel üstünlük bakımından akranlarından farklı olarak özel bir şeyler oluşturma yeteneğini ve tüm bu özelliklerin birleşimini ifade etmektedir.(Rezulli ve diğ.,1981:12).

Rezulli ve diğ.(1981) yüksek yetenek, yaratıcılık, görev sorumluluğu potansiyellerine sahip olan üstün yetenekli çocukların, çoklu kriter tanımlamasında kullanılan bu üç özelliğin bir çok alanda gerçek üstün yeteneklilik performansı için gerekli olduğu düşünülmektedir. Bireyin bu üç özelliği özel bir çaba ile performans için kullandığında bu üç özelliğin birleşimi üstün yeteneklilik olarak tanımlanır. (Hallahan,Kaufmann,1991:405-406).

Üstün yeteneklilerin yaştlarına oranla daha ileri düzeyde bir öğrenme süreçleri vardır. Olaylar arasında bağ kurmada iyidirler, uzun süre dikkatlerini toplayabilirler, soyut konular ilgilerini çeker, işlemleri zihinden kolaylıkla çözebilirler, yaş gruplarının daha üstündeki kitapları okumaktan hoşlanırlar. (Enwistle,1984).

Rezulli ve Delcount (1986) testlerden alınan puanlar ,özel alanlarda iyi olma ve yaratıcı üretkenlik, öğretmen değerlendirmesi ve öğrencilerin ilgisi doğrultusunda eğitimcilerin değerlendirme yapması ve çalışmalara gönüllü katılma, yaratıcılık özelliğini uzun vadede üretkenliğe dönüştürme gibi özellikleri üstün yeteneklileri tanımlamada kriter olarak bildirmişlerdir. (Rezulli ve Delcount ,1986:20-23.)

Cline'a (1999) göre zeka ve yeteneğin tanımı henüz netlik kazanmamıştır. Madem ki üstün yeteneklilik zeka testlerindeki belirli puan aralıklarına göre belirleniyor, o halde üstün yeteneklilik kavramı gelişim ve davranışı da kapsayan global bir terimdir(Cline,1999).

Binet'e göre zeka, kavrama , hüküm verme, akıl yürütme gibi karmaşık üst düzey işlemlerde kendini gösterir(Selçuk ve diğ.,2002:2). Binet ve meslektaşı Simon, "zekanın daha ziyade kognitif işleyişinin birçok alanında kendini gösteren, genel bir vasıf

olduğu” önermesini kurarak işe başladılar(Arkonaç,1998:364). Gardner’e(2004) göre zekayı tek boyutlu olarak ele alamayız, zeka; dil zekası, müzikal zeka, mantıksal-matematiksel zeka, uzamsal zeka, bedensel- kinestetik zeka ve kişisel zeka gibi çeşitli boyutlarıyla çok yönlü ele alınmalıdır.

Eski çalışmalar zeka gelişiminin on sekiz yaşına kadar sürdüğünü daha sonraki dönemde ise bir duraksamanın yaşandığını ve kırk beş yaşından sonra yavaş yavaş inişe geçtiğini söylerken yeni yapılan çalışmalar beynin sürekli çalıştırılması koşulunda zeka gelişiminin seksen yaşına kadar sürebileceğini söylemektedir.(Davaslıgil ve arkadaşları, 2004:87)

Üstün yetenekli bireyler normal bireylere oranla daha hızlı gelişmektedir ve aynı zamanda gelişim süreleri daha uzun olmaktadır. Mesela yetenek gelişimi ortalama olarak 16 yaşında durakladığı halde üstün yetenekli bireylerde bu gelişme 18-20 yaşına kadar sürmektedir. Üstün yetenekli bireyler çok ileri yaşlarına kadar dinamik ve verimli kalabilmektedirler. Araştırmalar üstün yetenekli bireylerin en verimli oldukları yaşın 25-35 arası olduğunu göstermektedir.(Enç ve diğ.,1987:226)

Toker ve diğ.(1968) zeka konusunda çalışmış kişilerden bazı zeka tanımlarını aktarmışlardır. (Toker ve diğ.,1968: 64-66). Bu tanımlar;

A.Binet; Zeka, iyi akıl yürütme, iyi hüküm verme ve kendi kendini eleştirme kapasitesidir.

W.Stern; Zeka, bireyin düşüncelerini yeni durumlara bilinçli olarak bilinçli olarak uydurma yeteneğidir.

E.L. Thorndike; Zeka, gerçek yada olgular arasından iyi tepkilerde bulunabilme yeteneğidir.

L.M.Terman; Birey soyut düşünebildiği ölçüde zekidir.

D.Wechler; Bireyin gayeli davranma, mantıklı düşünme ve çevresiyle ilişkilerinde etkili olma kapasitesinin tümüdür.

J.M.Bladwin; Zeka, bilme yeti yada kapasitesidir.

J.Piaget; Zeka, organizma ile çevresi arasındaki kendine uydurma ve kendini uydurma ile ilgili etkileşimlerin olduğu kadar tüm duygusal –hareketsel ve bilişsel nitelikteki ardışık uyumların yöneldiği denge durumunu kurar.

G.D.Stoddort; Zeka, zor, karmaşık, soyut, ekonomik, amca uygun, sosyal değer taşıyan, orijinal etkinliklerde bulunma ve bu çeşitten etkinlikleri, enerjiiyi bir noktada toplamayı ve heyecansal güçlere dayatmayı gerekli kılan durumlarda, sürdürme yeteneğidir.

F.S.Freeman; Zeka, yaşantıları bütünleştirme ve yeni durumlara uyumu sağlayan tepkilerde bulunma kapasitesidir.

H.E.Garrett; Zeka, anlamayı ve sembolleri kullanmayı gerektiren problemlerin çözümünde ihtiyaç duyulan yetenekleri kapsar.

N.L.Munn; Zeka, uyumun esnekliği ya da çok taraflılığı olarak tanımlayabileceğimiz bir fonksiyondur.

Young ve Tyre,(1992:9)'in aktardığı bazı yaygın tanımlara göre zeka;

- a) Yeni durumlara alışma yeteneğidir.
- b) Karmaşık ve basit olan arasındaki ilişkiyi görme yeteneğidir.
- c)Yeni bir durumla karşılaşıldığında ne yapacağını öğrenme ve uygulama yeteneğidir.
- d) Sosyal bir birey olabilme ve deneyimlerinin ışığında içgüdüsel davranışlarına ket vurabilme kapasitesidir.
- e) Karmaşık durumları idare edebilme yeteneğidir.
- f) Bilgilere çabuk yanıt verebilme yeteneğidir.
- g)Zihinsel metotları içeren bir anlayışa göreyse, çağrışım, bellek, muhakeme ve simgeleme yeteneğidir. Akkanat'ın Gardner'dan aktardığına göre bireyin yedi tür zekası vardır.Bunlar;

Sözel Zeka: Yazma, düzgün ifade edebilme, kelime hazinesinin genişliği, okuduğunu anlama ve anlatabilme yetenekleri ve edebiyat beceri sözel zeka ile ilişkilidir.

Mantıksal Zeka: Bilimsel düşünebilme, matematik ve fen alanını kapsar.Bu tür zekaya toplum büyük önem verir. Olaylara mantıklı bakış açısıyla yaklaşan bireylerin akademik başarıları da yüksektir.

Müziksel Zeka:Müzik zekası özel bir beceri gerektirir.Müziksel zekaya sahip kişiler ritimleri kolayca kavrayabilir bu yöntemle kendilerini ifade edebilirler

Uzamsal Zeka:Üç boyutlu düşünebilme, olayların ve cisimlerin arka planlarını da görebilme yeteneğidir.

Bedensel Zeka:Vücudun jest ve mimiklerini, beden dilini etili biçimde kullanabilme becerisidir.

Başkalarını Anlama (Empati): Kendini bir başkasının yerine koyarak o kişinin içinde bulunduğu durumu anlayabilme yeteneğidir.

Benlik Bilgisi: Bireyin kendi kendisini anlama, kendisini gerçekçi değerlendirme ve kendi kendine yönlendirme yapabilme yeteneğidir.

Gardner'a göre her birey bu zeka türlerine az ya da çok sahiptir.Ancak bunları geliştirmek bireyin elindedir.(Akt:Akkanat,1999:173-174)

Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanununa dayalı yönetmelikte(Sayı:2916) , üstün özel yetenekli çocuk, “zeka bölümü çeşitli ölçeklerde 110 ve daha yukarı olup da güzel sanatlar teknik vb. alanlarda yaşitlarından üstün olan çocuktur” ve üstün zekalı çocuk ise “zeka bölümü çeşitli ölçeklerde sürekli olarak 130 veya daha yukarı olan çocuktur”. Yapılan bu tanımda da belirtildiği gibi üstün yetenek ve üstün zeka kavramları birbirleriyle ilişkili kavramlardır. Daha sonra bu kanun yürürlükten kaldırılmış ve 1997 yılında (573 sayılı) Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmündeki Kararname Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe konmuş ve uygulamasına dönük hususlar 18 Ocak 2000 tarihli (23937 sayılı) Resmi Gazete’de, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde belirtilmiştir. İlgili yönetmelikteki tanım şöyledir; “üstün veya özel yetenek ; Akademik alanda veya sanat alanındaki yetenekleri açısından akranlarına göre üst düzeyde performans gösterme durumudur”. Bu yönetmeliklerle üstün yetenekli çocukların özel eğitim hizmetlerinden faydalanması sağlanmıştır.(Davaslıgil ve diğ., 2004:78-79)

Roets(2000) üstün yetenekli tanımında üstünlüğün kalıtımla gelen bir kişilik özelliği, yeteneğin ise bireysel çabayla gelişen doğal yeti olduğunu vurguluyor.(Roets,2000)

Reoper’e(1982) göre üstün yeteneklilik; anlama ve algılamada iyi olma ve bunları deneyimlere dönüştürmedeki yetenek, duyarlı olma ve farkındalık sağlamadaki beceridir.Ayrıca Reoper üstün yetenekliliğin parçalardan oluşan bir bütün olduğunu söyler. Betts ve Neihart da(1988), bütüncül bir yaklaşımı savunarak Reoper’i desteklemektedirler. Üstün yeteneklilik çok boyutlu bir kavramdır ve her bir alt boyutu diğer alt boyutlarını etkileyebilmektedir. Üstün yetenekli bireyler normal bireylerden ayıran özelliklere sahip olabildikleri gibi bir diğer üstün yetenekliden farklı özellikleri de sahip olabilirler.(Akt:Güzel,2002:19)

Siegle yaptığı çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin akranlarına göre bilgisayar kullanımında daha iyi olduğunu ve özellikle Microsoft Excel'deki hesaplamaları çok iyi yapabildiklerini bulmuştur.(Siegle,2005:50-55)

Steiner ve diğ. (2003)'ne göre üstün yetenekli öğrenciler ortalama yeteneğe sahip akranlarına oranla bir çok açıdan daha farklıdırlar. Üstün yetenekli öğrenciler;

1) Çok daha geniş bir bilgi tabanına sahiptirler ve sahip oldukları bilgiyi kendi yararlarına kullanmada daha başarılıdırlar.

2)Daha karmaşık ve daha zorlayıcı çevreleri tercih ederler.

3)Problem çözmeye daha hızlıdırlar fakat çözümü planlama sürecinde daha fazla zaman harcarlar.

4)Problemleri daha etkin şekilde tanımlandırır ve sınıflandırır.

5)Yöntemsel bilgiyi kullanırlar.

6)Problem çözmeye ve stratejilerinde daha esnektirler.

7)Benlik düzenlemesi ve biliş ötesilikleri hakkında çok daha bilgilidirler.

Ailelerin anlattığına göre üstün yetenekli çocuklarda görülen ilk belirtiler; hızlı anlama, merak, geniş bilgi, geniş kelime hazinesi, kuvvetli hafıza ve rakamlara, atlaslara ve ansiklopedilere karşı olağan üstü bir ilgiydi. Pek çok istisna durum söz konusu olsa da genel olarak üstün zekalı bir çocuk kültürel, eğitim geçmişi, karakter ve kalıtım yönüyle daha iyi durumdadır. Kalıtımın ve çevrenin de etkisiyle üstün yetenekli çocuklar fiziksel olarak da normal çocuklara oranla çok daha iyidir. (Lewis,1989:1-100)

Ataman (2004)'e göre üstün yetenekli bireyler yaratıcılık alanında;

1-Problemlere birden çok çözüm üretirler. Ürettikleri çözümler sıra dışı, kendine has ve zekicedir.

2-Radikaldirler ve savundukları fikirlerden kolay vazgeçmezler, risk alabilme ve maceraya atılabılme gibi özellikleri vardır.

3-Mizah anlayışları sıradan kişilere göre oldukça gelişmiştir.

4-Estetik algıları gelişmiştir.

Üstün yetenekli bireyler yaratıcık yönlerinin geliştiği kadar liderlik yönleri de gelişmiştir. Liderlik alanında;

1-Sosyal etkinliklere katılırlar.

2-Verdikleri sözleri yerine getirirler ve güvenilir kişilerdir.

3-Toplumdaki diğer fertlere göre özgüvenleri olukça gelişmiştir.

4-Arkadaşları tarafından genellikle sevilirler.

5-İyi anlar ve iyi ifade ederler. Anlatımları iyidir.(Ataman,2004:158-159)

Üstün yetenekli çocukların mükemmeliyetçi yönleri de oldukça gelişmiştir. Kristie ve Speirs (2004), yaptığı çalışmada üstün yeteneklilerde mükemmeliyetçiliği içe dönük ve dışa dönük olmak üzere iki gruba ayırmıştır. Yapılan çalışmada içe dönük üstün yetenekli mükemmeliyetçiler dışa dönük üstün yetenekli mükemmeliyetçilere göre toplumsal engelleri aşip hedefe ulaşmada daha başarılı olmuşlardır. Üstün yetenekli çocuklar üzerinde toplumun olduğu kadar ebeveynlerin de etkileri gözlenmektedir. Ebeveynler; mükemmeliyetçi, otoriter, güçlü beklentileri olan tutumlar sergileyerek üstün yetenekli çocuklarını mükemmeliyetçiliğe sevk etmektedirler. Böylece üstün yetenekli çocuk; eğer dışa dönük mükemmeliyetçilik geliştirdiyse çevresini hayal kırıklığına uğratmaktan korkmaya, kendilik değeriyle başarıya bağlanmaya başlar. Eger içe dönük mükemmeliyetçilik geliştirdiyse akademik başarısızlıklara tahammül edememe ve ebeveynlerin yüksek düzeydeki beklentilerini model almaya başlar. Üstün yetenekli çocukların ebeveynleri ve eğitimcileri bu durumu göz önünde bulundurmak durumundadır(Kristie ve Speirs ,2004:259)

Ebeveynler akademik açıdan üstün yetenekli olan çocuklarını daha da üst seviyeye çıkartmak için zorlamaktadırlar. Üstün yetenekli çocuklarla yapılan çalışmalarda onların yüksek biliş ötesi yeteneğe sahip olduklarını göstermiştir.(Schwanenflugel and diğ.,1997:25-35.)

Swanson,H.Lee (1992) yaptığı çalışmada üstün yetenekli çocukların problem çözmede normal çocuklara oranla daha az enerji ve zaman harcadıklarını, bu durumun üstün yetenekli çocukların merkezi bilgi işleme sistemiyle alakalı olduğunu savunmuştur.

Schraw ve Graham(1997) Üstün yetenekli çocuklar üzerinde yaptığı çalışmasında biliş ötesi bilginin pratik ve tecrübeyle alakalı olarak düzenli bir büyüme gösterdiğini, biliş ötesi kontrolün ise özellikle üstün yetenekli çocuklar üzerinde çok daha ileri düzeyde bir büyüme gösterdiğini savunmuştur. Aynı çalışmada üstün yetenekli öğrenciler için hazırlanan programların bilişsel becerileri aktif olarak ortaya çıkarması gerektiği önemle vurgulanmıştır(Schraw ve Graham,1997:4-8).

Akademik anlamda üstün yetenekli çocukların biliş ötesi yüklemeleri daha bilinçlidir. Fakat bu bilgiyi kullanmaları kişisel farklılıklara göre değişim göstermektedir(Carry ve Schwanenflugel ,1995:1-37).

Biliş ötesilik ileri seviyedeki zekasal performansın önemli bir unsurudur ve bu yüzden üstün yetenekli çocuklar ortalama seviyedeki çocuklardan daha ileri düzeyde zekasal performansa sahiptir(Carry ve Schwanenflugel,1996).

Üstün yetenekli bireylerin evlenme konusunda normal bireylere oranla bir fark gözlenmezken boşanma oranları daha azdır. Üstün yetenekli birey;

Bilişsel Üstün zekalıysa; sosyal sorunlar ilgi alanındadır, fikirleri hakkında tartışmayı sever, hoşlanmadığı fikirleri eleştirir, farklı konularda bilgi sahibidir, yapılan haksızlıklara tahammül edemez , kolay anlar, çözüm üretir.

Akademik Üstün Yetenekliyse; karmaşık sistemleri grafiklerle anlatmayı severler. Sayılardan ve kitap okumaktan hoşlanırlar, ilgi alanlarına giren konularda tartışmaktan kaçınmazlar.

Yaratıcı yetenekliyse; zor problemleri çözüp diğerlerine de sormayı severler, sıra dışı fikirleri vardır ve yeni yöntemler denemeyi severler .

Liderlik Yeteneği varsa; riski göze alır, öz güveni gelişmiştir, gururludur, bilgiler arasında ilişki kurabilir, kararlıdır ve yönetmeyi sever

Sanat yeteneği varsa; ilgi duyduğu sanat alanında istekli olarak sanat etkinliklerine katılır, beceri gösterir, detayları gözden kaçırmaz (Özsoy ve diğ.1998:133).

Akarsu (1991) Üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda Osmanlı İmparatorluğu titiz davranmıştır. Osmanlı İmparatorluğu tarihte bilinen en eski üstün yetenekli eğitim merkezi olan “Enderun Okulları”nı açmıştır. Bu okullar II.Murat tarafından açılmış

olup en iyi dönemini Fatih Sultan Mehmet zamanında yaşamıştır. Bu okullar ülke yönetiminde söz sahibi olan bireyler yetiştirmiş ve tam 4yy. fonksiyonunu yerine getirmiştir. Davaslıgil (2000)'e göre Enderun okullarının amacı toplumun içerisinde üstün yetenekli çocukları seçmek ve onları ülke yönetimine aşama aşama hazırlamaktır. Enderun okullarının farkı bireyleri yetenekleri doğrultusunda eğitmektir (Davaslıgil,2000:455-461).

1962 yılında toplanan VII. Milli Eğitim Şurasında alınana kararla 1964 yılında Ankara'da Fen Lisesi açılmıştır. Bu okul üstün yetenekli öğrencilerin yetiştirilmesi amacıyla açılmıştır. Fen lisesine orta okulu bitirmiş ve fen- matematik yetenekli öğrenciler sınava tabi tutularak seçilir. Ülkemizde 61'i resmi ve 88'i özel olmak üzere toplam 149 Fen Lisesi bulunmaktadır. 19724 öğrenci bu liselerde eğitim görmektedir (Davaslıgil ve diğ.,2004:56).

2000 yılı genel nüfus sayımında çağ nüfusunun yaş seviyelerine göre dağılımı aşağıdaki gibidir;

Yaş Seviyeleri	KADIN	ERKEK	TOPLAM	%2
0-4	3.188.132	3.396.690	6.584.822	131.696
4-9	3.270.871	3.485.746	6.756.617	135.132
10-14	3.307.999	3.570.657	6.878.656	137.573
15-19	3.518.257	3.691.218	7.209.475	144.190
20-24	3.263.432	3.426.714	6.690.146	133.803
TOPLAM	16.548.691	17.571.025	34.119.716	682.394

Tabloya bakıldığında nüfusun %2'sinin üstün yetenekli olduğu görülmektedir. Bu araştırma Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılmıştır(Davaslıgil ve diğ.,2004:97-98).

1.1.2. Üstün Yeteneklilerde Benlik Algısı

Nelson-Jones (1995)'a göre kendini kabul ve benlik saygısı benlik kavramı olgusunun önemli alt başlıklarıdır. Benlik saygısı bireyin kendisine ilişkin gerçekçi algılamasını

etkileyebilirken, kendini kabul eden birey kendisine ilişkin daha gerçekçi ve net görüşlere sahiptir(Akt:Çivitçi,1998,s.18).Düşük benlik algısı ve eleştirilme korkusu sosyal fobiyi de beraberinde getirir(Savaşır ve diğ.,1998:53).

Gerçeklik terapisinde; İnsanların kendilerini başarılı görmesi ve olumlu benlik algısı geliştirebilmesi için davranışlarının farkına varması gerekmektedir. Eğer birey davranışlarını ile ilgili farkındalık geliştiremezse olumlu benlik algısı geliştirmesi güçleşir(Altıntaş ve diğ., 2003:189).

Olumlu benlik algısına sahip olan birey kendi sınırlarını, neleri yapıp neleri yapamayacağını bilir, aynı zamanda gerekli durumlarda üzüntü ve pişmanlık hissedebilir. Pozitif ve negatif yönlerini bilip hem kendisini hem de diğerlerini olduğu gibi kabul edebilen bireydir(Jersild1987:198).

Hoge ve Rezulli (1993), üstün yetenekli ve normal öğrencilerin benlik algılamalarına yönelik bir çalışma yapmıştır. Yapılan bu çalışmanın sonucunda normal öğrencilerin üstün yetenekli öğrencilerden daha düşük benlik algısına sahip oldukları görülmüştür.Üstün yetenekli öğrencilerin akademik benlik algıları diğerlerine göre daha yüksektir (Akt:Karaduman,1997:13).

Üstün yetenekli çocuğun benlik saygısı akademik başarıya verilen önemden etkilenmektedir.Çocuğa verilen üstün yetenekli sıfatı benlik kavramını olumlu olarak etkilemektedir(Harter,1986:139-181).

Palancı'ya göre üstün yetenekli bireyler kendileri hakkında olumlu benlik saygısına sahipken başkalarının kendileri hakkında olumsuz fikirlere sahip olduğunu düşünürler. benlik kavramı kendilik algılamalarını ve kendini değerlendirmeyi içerir. Bireyin olumlu benlik saygısına sahip olabilmesi için beklentilerinin gerçekçi olması gerekmektedir. Aksi takdirde hayal kırıklığı yaşar ve topluma uyum sorunu oluşabilir. Üstün yetenekli bireylerin algılamaları normal bireylerden farklıdır. Duyarlı oldukları ve duygularını yoğun olarak yaşadıkları için olaylara aşırı tepki verebilirler. Detaylar onlar için önemlidir, küçük düşmekten ve eleştirilmekten korkarlar. Düşünce, duygu ve kendilerinin farkındadırlar. Ayrıca stres düzeyleri diğerlerine oranla yüksektir (Şirin ve diğ.,2004:402-411).

Davaslıgil (2003)'e göre sorumluluk alma ve toplumdaki diğer bireylerle iyi bir iletişim kurabilme benlik algısının olumlu olduğunun göstergelerindedir. Olumlu benlik algısına sahip üstün yetenekli birey kendini gerçekleştirebilir. Bu konuda ebeveynlere ve eğitmenlere görev düşmektedir. Üstün yetenekli çocuklar desteklenerek kendilerini gerçekleştirmeleri sağlanmalıdır(Şirin ve diğ.,2004:293).

Aslında sadece üstün yeteneklilerin değil bu bireylerin kardeşlerinin de benlik yapısını ele almak gerekmektedir. Çünkü onlar kendilerini üstün yetenekli kardeşlerinin yanında ikinci planda ve başarısız olarak görebilmektedirler(Adler,2000:261-275).

Şahin (1999) çalışmalarında, erkeklerin kızlara oranla benlik saygılarının daha yüksek olduğunu ve aynı zamanda akademik başarıları yüksek olanların olumlu benlik algılamasına sahip olduklarını vurgulamışlardır(Şahin,1999:197).

Özgan ve Özbay (1999) çalışmalarında, benlik saygısı yüksek olanların empati düzeylerinin yüksek olduğunu ve eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin benlik saygısının da yüksek olduğunu vurgulamıştır(Gökçakan ,1999:60).

Koç ve İskender (1999) bireyin kendini algılama biçiminin seçimleri üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Bireyin kendini algısıyla öz-yeterliliği arasında bir ilişki söz konusudur. Bireyin sorunlara daha gerçekçi çözümler getirebilmesi için kendini tanıması zayıf ve güçlü yönlerini bilmesi gereklidir. Benlik saygısı düşük bir birey, kişiler arası ilişkilerinde sorunlar yaşayacaktır(Gökçakan,1999:61).

Robinson (2002), üstün yetenekli öğrencilerin akademik olarak değerlendirilmesini araştırmıştır. Üstün yetenekli öğrencilerin sınıfına ve yaşına göre geliştirilen testlerin onların gelecekteki yeteneklerini ve zekalarını yansıtmada yetersiz olduğunu savunmuştur. Üstün zekalı öğrencilerin yüksek zorluktaki testlerle ilgili gerçekçi endişe, mükemmeliyetçilik ve titizlik, zor konulardan vazgeçmemek gibi bazı kişisel kaygıları olabilir (Robinson ,2002:87).

1.1.3. Psikososyal Sorunlar

Dahilik bilişsel olduğu kadar duygusal bir yapıya da sahiptir. Bu yüzden üstün yetenekli çocuklar sadece arkadaşlarından farklı düşünmezler, ayrıca farklıda hissederler. Üstün yetenekliler toplumda yüzde ikilik bir dilime sahiptirler. Bu durum

toplum tarafından bir avantaj gibi görülmekte ve bilinçsive gösterilen düşmanlıkla daha da karmaşık bir hal almaktadır. Üstün zekalıların eğitim ihtiyaçları genel olarak göz ardı edilmektedir ve bu da onların motivasyonlarını, sosyal ilişkilerini ve duygusal gelişimlerini etkilemektedir. Tam tersi olduğu düşünülse de aslında pek çok aile üstün zekalı çocuk istemez. Onların ihtiyaçlarını nasıl karşılayabilecekleri konusunda genellikle ailelerin kafası karışmaktadır. Üstün yetenekli çocuklar kendilerini sevmeyi başardıklarında başkalarını da severler. Bu gelişme şu aşamalardan oluşur;

- a) Kendinin farkında olma
- b) Kendine uygun arkadaşlar bulma
- c) Başkaları tarafından anlaşılma ve kabul görme
- d) Kendini kabullenme
- e) Başkalarındaki farklılıkları da kabul etme
- f) Başkalarını anlama, kabul etme ve takdir etme yetisini geliştirme (Silverman,1993:1-172)

Van Tassel-Baska (1989), üstün yetenekli öğrencilerin akranlarından farklı olan psiko-sosyal gereksinimlerini aşağıdaki gibi sıralamaktadır;

- 1-Yaşlıtlarıyla aynı ya da benzer olsun ihtiyaçlarının anlaşılmasını beklerler.
- 2-Kendilerine has özelliklerinin anlaşılmasını isterler.
- 3-Etkili iletişim kurabilmek isterler.
- 4-Aşırı duyarlılıkları önemsensin isterler.
- 5-Bireysel yeteneklerinin farkına varmak isterler(Akt:Hardman ve diğ.1990:447).

Enç ve diğ. (1987),Özsoy ve diğ.(1992)'ne göre üstün yetenekli çocuklar yeni ve değişik durumlara kolayca uyum sağlarlar, arkadaşları arasında popüler olurlar, ikna etme ve mizah gücüne sahip olurlar, duygusal problemlerini kendi başlarına çözebilirler, liderlik özeliğine sahiptirler, ders çalışmanın yanında sosyal ve spor etkinliklerine, resim ve müzik gibi çalışmalara katılmaktan zevk alırlar(Akt:Biçer,1999:5).

Uygun şekilde yönlendirilmeyen birçok üstün yetenekli öğrenci hedef belirlemede zorluk yaşamaktadır. Toplumdan gerekli desteği alamayan üstün yetenekli öğrenciler kariyer planlarını gerçekleştirmede zorlanmaktadır. Bu konuda topluma düşen görev üstün yetenekli öğrencilere yaşam boyu verilecek olan danışmanlık hizmetleriyle onları en uygun şekilde yönlendirmek ve hayata adapte etmektir(Meredith J. Grene,2001).

Akademik açıdan üstün yetenekli çocukların ezici çoğunluğu devlet okullarına devam etmektedir ancak öğretmenler genellikle onları sınıf ortamına alıştırmakta zorluk çekiyor. Öğretmenlerin bu bağlamda öğrenciyi merkeze alarak eğitim yapmaları gerekmektedir. Böylece üstün yetenekli çocuklar sınıf ortamına daha iyi adapte olabilirler(Ashman ve diğ.,1994).

Üstün yetenekli çocukların birçoğu yerel okullarda eğitim almaktadır, öğretmenliğin en zor yönlerinden biri de farklı yeteneklere en uygun eğitimi sağlayabilmektir(Smith,2005:119).

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde öğretmenlerin onların ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak modern yöntemler kullanmaları üstün yetenekli çocuklara olumlu katkılar yapacaktır (Hebert,Sergent,2005:12) .

Üstün zekalı ve yetenekli öğrenciler teşvik edilmeli ve bu öğrencilere yönelik ilgi çekici etkinlikler yapılmalıdır(Sutherland,2005:135).

Bilgili'nin Güvenç(1991)'ten aktardığına göre üstün yeteneklilerin eğitimi toplumun sorumluluğu altındadır. Bu sorumluluğun nedenlerini şu şekilde sıralayabiliriz;

1. Üstün yetenekli bireyler toplumunda nadir bulunan kimselerdir.
2. Üstün yeteneklilerin eğitimi maliyetli bir iştir, bu sebeple ticari kaygıdan uzak bir şekilde yönetilmelidir.
3. Üstün yetenekli bireyler eğitim gördükleri okullarda devlete hizmet mantığıyla ve topluma yararlı bireyler olarak yetiştirilmelidir.
4. Üstün yeteneklilerin belirlenmesi ve toplumun istifadesine sunulması önemli bir iş olduğu gibi tüm ülke halkına fayda sağlayacaktır (Şirin ve diğ.,2004,s.253).

Mussen(1990) çocukların kişiliği ve sosyal gelişimi kendileri hakkındaki düşüncelerinden ve diğerlerinin onlara ilişkin düşüncelerinden etkilenir. Çocukların içinde buldukları sosyal çevre onların sosyal davranışlarını ve kişisel yeteneklerini etkiler. Çocukların sosyal ve duygusal tepkileri düşüncelerine bağlıdır. Algı, düşünce, mantık yapısı ve insan ilişkileri sosyal davranışları etkiler.

Sosyal Şema

1. Birey Şeması: Kişilik özellikleri ya da insanların vasıflarıyla ilgili zanları vardır.
2. Kendilik Şeması: Kişinin kendisiyle ilgili düşünceleri
3. Rol Şeması:Toplumun insanlara verdiği çeşitli sosyal roller vardır.
4. Olay Şeması: İnsanların günlük yaşamda karşılaştıkları tipik olayları düzenler.

Şema teorisine göre şema; algı, hafıza ve sosyal olaylardan sonuç çıkarmada yol göstericidir.

Yükleme teorisine göre bireyler sosyal olaylara ve diğer bireylerin düşüncelerini göz önünde bulundurup yargılama yapar ve bu şekilde bilişsel yükleme yapar.

Koşullanma; sosyal davranışları ve kişisel kontrolü öğrenmede koşullanmanın da rolü vardır.

Gözlemsel Öğrenme; çocuklar sosyal çevrelerini ve ebeveynlerini gözleyerek davranış kalıplarını öğrenirler ve bu şekilde sosyalleşirler.

Benlik duygusunun gelişimi; William James benliği 2 bölüme ayırır; a) Me b)I Me; Diğer insanların bireye bakışı, yetenek ,karakter ve maddesel varoluşu kapsar. I; Bireyin kendi doğasının yansımasıdır. I ve Me birleştiğinde benlik oluşur. Bireyler kendilerini nasıl algıladıkları kadar diğer bireylerin onları nasıl algıladıklarına da önem verirler. Çoğu kez kendileriyle başkalarını kıyaslarlar (Mussen ve diğ.,1990:381-540).

Değişik sosyal sınıflar arasında sağlık, zeka, tutum ve davranışlar bakımından farklar vardır. Bireylerinin zekasındaki farklılıklar daha çok sosyal çevreye bağlı olarak ortaya çıkar. Yoksul kesimin çocuklarına oranla üst sosyal sınıflardan gelen çocuklar, daha yüksek zeka ortalamasına sahiptir (Wolff,1999:200-201) .

Çağlar (1972)'a göre üstün yetenekli bireylerde de normal bireylerde görülebilen her türlü sosyal uyumsuzluk, davranış problemi ve suçlar görülebilir. Konuyla ilgili araştırmalar üstün yetenekli bireylerin diğerlerine oranla daha iyi sosyal özellikler taşıdığı göstermiştir. Sözü geçen bu özellikler şunlardır;

1.Yapılan espirileri kolayca anlayıp olgun karşılırlar. Ve aynı şekilde kendileri de diğerlerine olgun ve ince espiriler yaparlar, bu özellikleri erken yaşlarda gelişir.

2.Diğerleriyle iyi iletişim kurabilirler ve ilişkilerinde pek nadir sorun yaşarlar.

3.Kendi akranlarından ziyade daha büyük kimselerle arkadaşlık etmekten hoşlanırlar.Kendileriyle benzer ilgi alanlarına sahip kimseleri arkadaş olarak seçebilirler.

4.Kurdukları dostluklar samimidir ve uzun zaman devam eder. Dostlarıyla paylaşımları günlük eğlencelerin çok ötesindedir.

5.Arkadaşlarına karşı oldukça duyarlıdırlar ve arkadaşlarının karakterlerini gerçekçi bir bakış açısıyla değerlendirebilme yeteneğine sahiptirler.

6.Üstün yetenekli bireyler gerekli durumlarda iyi birer arabulucudurlar. İçinde buldukları grupta herhangi bir anlaşmazlık çıktığında tarafları uzlaştırma görevi onlarındır.

7.İçinde buldukları duygu durumlarını ifade etmekten çekinmezler. Karşılaştıkları durumlara uygun duygusal tepkiler verirler.

8.İçlerinde buldukları sosyal girişimlerde verimli çalışan ve yapıcı yönleriyle konuya olumlu katkı sağlayan bireylerdir

9.Grup içinde sevilen ve popüler bireylerdir.

10.Çevrelerindeki bireylerin büyük bir çoğunluğu onları kabul eder.

11.Fiziksel özellikleri bakımından düzenli, cazip, kibar, temiz, ilgi çeken ve etkileyici kimselerdir.

12.Karşılaştıkları zorlukları yenebilecek ve problemlerle başa çıkabilecek kapasiteleri vardır.

13.İçinde buldukları sosyal çevreye çabuk uyum sağlayabilirler. Toplumun değer yapısını ve karşılaştıkları yeni sosyal durumları kolayca kabullenebilir ve davranışlarını duruma göre ayarlayabilirler.

14. Diğer bireylerle iletişimleri düzenlidir.

15.Katı ve otoriter bireyler değildir. Diğerlerine nazik ve anlayışlı davranırlar.

16.Kendilerine uygun ve savundukları fikirler doğrultusunda risk almaktan korkmazlar.

17.Yakın zamandaki istek ve taleplerden daha çok insanlık adına daha uzak gelecek ve soyut ihtiyaçlarla ilgilenirler.

18.Önyargılardan uzak bireylerdir. Tüm insanları renk, din, dil ayırımı yapmaksızın kabul ederler.

19.Toplu yaşamın kurallarına uyar ve bu kuralları güven içinde yaşayabilmenin kaidesi olarak görürler.

20.Karşılaştıkları sorunlara çözüm üretmede iyidirler.

Bilinmesi gerekir ki üstün yetenekli bireyler sahip oldukları tüm bu özellikleri sosyal çevreleriyle kurdukları etkileşim sayesinde edinirler(Şirin ve diğ.,2004:118-119).

Atabay (2004)'a göre üstün yetenekli bireyler iyi bir eğitim aldıkları takdirde iyi sosyal ilişkilere sahip, kişilik gelişimini tamamlamış ve psikolojik açıdan sağlıklı bireyler olacaktır. Ancak bu aşamada ebeveynler yanlış tutumlar sergileyerek üstün yetenekli ergenlerin uyum ve davranış problemi göstermelerine neden olabilmektedir. Üstün yetenekli ergenler kendi algılamaları ve diğerlerinin fikirleri arasında çelişki yaşayabilirler. Aşırı derecede duyarlı oldukları ve olaylara karşı göstermiş oldukları farkındalık yüksek olduğu için depresyona girebilirler. (Şirin ve diğ.,2004:368)

Şahin (2004)'e göre üstün yetenekli ergenler özsaygılarını koruyabilmek adına yetişkinlere karşı asi davranabilirler. Duyarlı bireyler oldukları için ailede yaşanan sorunlar onları fazlasıyla etkileyebilir. Ayrıca tehlikeli sporlar,uyuşturucu madde kullanımı, küçük suçlar, yüksek sesle müzik dinleme gibi yöntemlerle üstün yetenekli ergen yaşadığı gerilimden kurtulmak ister(Şirin ve diğ.,2004:419.)

Renzulli ve diğ.(2002) yaptığı çalışmada lise eğitimini terk eden üstün yetenekli ergenlerin eğitimlerini neden yarıda bıraktığını araştırmıştır. Araştırma Sonuçlarına göre bu nedenler şöyle sıralanmıştır;

- 1- Okulda başarısız olmak, okulu sevmemek, iş bulmak ve ilginç fikirlere sahip olmak
- 2- Bu çocukların ebeveynleri büyük bir çoğunlukla çocuklarının okuldan ayrılma kararlarına karışmamışlardır
- 3- Okulda düzenlenen sosyal etkinliklere çok az katılmışlardır
- 4- Bu çocukların çok azı okula geri dönmeyi düşünmektedir
- 5- Okulu terk eden normal öğrencilere kıyasla okulu terk eden üstün zekalı öğrencilerin kendini kabul düzeyleri daha yüksektir
- 6- Okulu terk eden üstün zekalı öğrencilerin büyük çoğunluğu sosyo-ekonomik düzeyi düşük veya ırk olarak azınlık grubundaki ailelerin çocuklarıdır
- 7- Bu çocuklar eğitim seviyesi düşük ebeveynlere sahiptir
- 8-Okulu terk eden üstün zekalı öğrenciler arasında madde kullanımı okulu tamamlayanlara oranla yüksektir
- 9-Üstün zekalıların okulu terk etme davranışı ; bu çocukların eğitimsel arzuları, fikirsel dolgunluk, cinsiyet veya ailelerin eğitim seviyesi gibi faktörlerle ilişkilidir (Renzulli ve diğ.,2002:69).

1.1.4. Psikolojik Belirtiler

Benlik kavramı üstün yetenekli çocuklarda daha ileri düzeydedir. Bazı durumlarda üstün yetenekli çocuğun gelişmiş olan benlik kavramı arkadaşlarıyla sorunlar yaşamasına ve bencil olmasına neden olabilmektedir. Grupta genellikle üstün yetenekli çocuklar liderdirler, ancak bu durum yaşlılarının tepkisini çekebilir. Zaman zaman asi ve ukala olabilirler. Nadirde olsa üstün yetenekli çocuğa sınıf atlattırıldığında çocuk yeni ortama uyum sorunu yaşayabilir (Gökdere ve Çepni, 2003) .

Bir toplumun gelişim hızının artması için üstün yetenekli bireylerinin eğitime önem vermesi ve onları ilgi ve ihtiyaçlarına uygun şekilde yönlendirmesi gerekmektedir. Üstün yeteneklilerin eğitimi buldukları ülke açısından şu nedenlerle önem taşımaktadır;

1-Olumlu benlik algısına sahip, kendisiyle barışık ve kendine güvenen sağlam kişilikli üstün yetenekli bireyler yetiştirmek açısından

2-İyi yetiştirilen üstün yetenekli bireylerin topluma olumlu katkılar sağlaması ve ülkenin gelişimine katkıda bulunması açısından (Bilgili, 2000:57-73).

Şahin (1996)'e göre üstün yetenekli bireyler arkadaşlık ilişkilerinde iyidir fakat kendi fikirlerini anlayabilen kişileri tercih edebilirler. Üstün yetenekliler normallere benzer duygusal tepkiler verirler. Çevrelerinde gelişen olaylara karşı duyarlıdırlar ve çabuk kavrama becerisine sahiptirler. Ancak her durumda çözüm geliştiremeyebilirler bu durum onlara yetersizlik duygusunu hissettirir (Şirin ve diğ., 2004:262) .

Çağlar'a göre üstün yetenekli bireyleri yetenek grupları oluşturarak eğitmek bir takım psikolojik problemlere neden olabilmektedir. Bunlar:

-Üstün zekaları nedeniyle farklı sınıflara alınan öğrenciler kendilerini diğerlerinden üstün görebilmektedir.

-Kendini düşünen kimseler olabilmektedir.

-Akranlarıyla iletişimleri bozulabilmektedir.

-Yeni bilgiler edinmeyi arkadaşlarını küçük düşürmek için isteyebilmektedirler(Şirin ve diğ., 2004:270).

-Dağlıoğlu'na göre üstün yetenekli çocuğun diğerlerinden farklı ihtiyaçları olabilir. Bu ihtiyaçlar şöyle sıralanabilir;

-Yaşlılarından farklı olan ihtiyaçlarını görebilen ebeveyn ve öğretmenlerinin desteğine ihtiyaç duyarlar.

-Yaşadıkları toplum tarafından anlaşılmaya ihtiyaç duyarlar.

- İlgi ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmeye ihtiyaç duyarlar.

-Her ne kadar diğerlerinden farklı yeteneklere de sahip olsalar sonuçta onlarında çocuk olduğunun unutulmamasına ihtiyaç duyarlar.

-Öğretmenlerinin ve ailelerinin onlardan mükemmeli beklememesine ihtiyaç duyarlar.

-İlgi ve yeteneklerinin olduğu konularda araştırma yapmaya, soru sormaya ihtiyaç duyarlar(Şirin ve diğ., 2004:83).

Üstün yetenekli çocuklar için ailelerinin ilgisiz veya aşırı ilgili davranmaları sorun teşkil etmektedir. Aile çocukla ilgilenmezse çocuğun yeteneği körelebilir. Eğer aile çocuğa gösterdiği ilgiyi abartırsa, çocuğun başarılarıyla övünme, bu başarıları herkese duyurma ve çocuğu ilgi alanı dışındaki konulara yönlendirirse çocuk bu durumdan sıkılacak ve mutsuz olacaktır(Şirin ve diğ.,2004:90-91).

Gubbins (2002) farklı kültürlerden gelen üstün zekalı yetişkin bayanlar üzerinde ailenin etkisini incelemiştir. Yapılan çalışmanın sonucunda çocuklukta, ergenlikte ve yetişkinliğin ilk dönemlerinde ailelerin üstün yetenekli çocuklarından beklenti düzeylerinin yüksek olduğu ancak çocuklarını sürekli cesaretlendirerek onlara destek oldukları ve dolayısıyla çocuklarının başarılarını olumlu yönde etkiledikleri görülmüştür.

Webb (2000) üstün zekalı ve yetenekli çocukların büyük bir çoğunluğunun psikologlar veya diğer sağlık görevlilerince Konsantrasyon Dağımlığı kaynaklı Hiperaktifliğe , Muhalefet Rahatsızlığına, Saplantısal Rahatsızlığa veya diğer ruhi rahatsızlıklara sahip oldukları yönünde yanlış teşhislere maruz kalmaktadırlar. Bu yanlış teşhisler; üstün zekalılara özgü sosyal ve duygusal özelliklerin yanlış algılanmasından kaynaklanmaktadır. Üstün zekalı çocuklar içsel özellikleri ve durumsal faktörler nedeniyle psikolojik olarak risk altındadırlar. Bu faktörler yanlış teşhis ve yetersiz tedaviyle neticelenen kişisel ve psikolojik zorluklara sebep olurlar. En genel içsel faktör üstün zekalı çocukların doğal yapılarındaki yoğunluk ve güçtür. Bu yoğunluk çevresindekilere meydan okuma, endişe veya depresyona sebep olabilir. Kendileri için gerekli düzenlemelerin yapılmadığı okullarda karşılaştıkları sorunlar, üstün zekalı çocukların sıkılmasına neden olur. Bu çocuklarla ilgilecek görevlilerin üstün zekalı veya yetenekli çocukların karakteristik özelliklerinin farkında olarak onları anlayabilecek bir bilinç kazanmaları hayati önem taşımaktadır.

1.1.5.Uyum

İnsanlar başkalarından bilgi aldıkları, başkalarına güvendikleri, ayrı düşmekten ya da karşı çıkmaktan korktukları için uyuma davranışı gösterirler(Freedman ve diğ.,2003:.492).

Karakuş'un Ramaseshan (1957)'dan aktardığına göre yaptığı araştırma sonucunda , normal bireylere oranla üstün yetenekli bireyler sosyal uyum açısından daha başarılıdır. Gair(1944) akranlarına oranla üstün yetenekli ergenlerin bireysel olgunluk ve duygusal uyum düzeylerinin daha iyi olduğunu belirtmiştir. Cornell(1989) yaptığı çalışmada ebeveynleri tarafından üstün yetenekli olarak tanımlanan çocukların yaşadıkları uyum probleminin diğerlerine göre daha fazla olduğunu ve üstün yetenekli bireylerin sosyal uyum düzeyleri ile diğerleri tarafından kabul edilmeleri arasında bir ilişkinin olmadığını ortaya çıkarmıştır(Akt:Karakuş,A.N.,2000:40,41) .

Hurka'nın (Reis-Callahan,1989)dan aktardığına göre, üstün yeteneklilerin sosyal gelişimleri çelişkili bir konudur. Bir taraftan araştırmalar yetenekli çocukların mükemmel bir sosyal adaptasyona sahip olduklarını gösterirken diğer taraftan klinik çalışmalar üstün yeteneklilerin büyük bir yalnızlık çektiklerini ve onların topluma uyum ve idealleri arasında kalarak çelişki yaşadıkları vurgulamaktadır. Özellikle üstün yetenekli kızlar mükemmel sosyal yeteneklere sahiptirler.

Henderson (2002) üstün zekalı ve yetenekli çocukların yönlendirilmesinde üstün zekalılar ile ilgili iyi eğitim almış danışmanların, çocuğun bireysel ilgi ve ihtiyaçları göz önünde tutularak öğretmen ve ebeveyn işbirliği sağlamasının, konuyla ilgili son gelişmelerden haberdar olunmasının önemini vurgulamıştır.

Hogg (1997) Sosyal gruplarda; sıcaklık, yardımseverlik, eşitçilik, uyumluluk, duyarlılık gibi davranış özellikleri kabul edilen davranış özellikleridir(Hogg,1997:36). Hulka (1993) Üstün yetenekli çocuklar sosyalleşmeye meyillidirler, diğerlerinin ihtiyaçlarını hesaba katarlar, insanlara yardım etmeyi severler ve sosyal problemleri çözebilirler. Bu özelliklerinden dolayı çevrelerindeki insanlar tarafından değerli kınırlar ve genellikle lider olarak seçilirler. Liderlik yeteneği üstün yeteneklilerin doğasında vardır. Kız ve erkek üstün yetenekli çocuklar liderlik konusunda eşit şartlara sahip olmalarına rağmen erkeklerin liderliği gelişir ve kızların aynı yeteneği bilinçsiz olarak bastırılır. Son

yıllarda yapılan çalışmalar üstün yetenekli bireylerin diğer normal insanlarla karşılaştırıldığında daha fazla kendilik algılarının olduğunu, daha iyi iletişim kurabildiklerini,daha iyi kişilik özelliklerine ve değerlerine sahip olduklarını, daha büyük sosyal becerilere ,daha karışık oyun ilgilerine, daha az endişeye ,daha fazla bağımsızlığa, gerçek motivasyona, esnekliğe ve kendini kabul etmeye sahip olduklarını gösterir. Yetenekli ocukların sosyal uyumda diğer çocuklardan daha fazla zorluk yaşadıklarıyla ilgili bazı kanıtlarda vardır. Üstün yetenekli çocuğun yetenekleriyle diğerlerinin yetenekleri arasındaki fark ne kadar büyükse , sosyal uyumda problemler ve yalnızlıkta o kadar çok olur. Yaşına önemli olmaksızın insan ne kadar zekiye kafa dengi arkadaş bulması da o kadar zordur(Hulka,1993:291-295).

Cross (2005) stn zekalı ve üstün yetenekli çocuklarla ilgili araştırma yaparken bu çocukları tanımlamak için kullanılan toplum içerisinde klişeleşmiş “nerd” ve “geek” sözcüklerine sıkça rastladı. Bu kelimelerin üstün yetenekli çocukların algılanmasında olumsuz sonuçları vardır, nerd; anti-sosyal,çekingen,küstah ve aşırı zeki olarak,geek ise;anti-sosyal, tamamen akademik ve teknik çalışmalara yoğunlaşmış anlamını taşıyordu. Ancak günümüzde bu anlayış değiştiği için üstün yetenekli çocuklar kendilerini toplumdan daha az dışlanmış hissediyorlar(Cross,2005:3).

Zel’e göre,üstün zeka, bireyin çalışma ortamına daha çabuk ve daha iyi uyum sağlamasını kolaylaştırır(Zel,2001:28).

Özel eğitim grubuna giren üstün yetenekli bireyler sosyal kabul görmede ve kendilerine uygun eğitim almada zorluk yaşamaktadırlar(zelik,1987:114).

Enç ve arkadaşları (2004) stn yetenekli çocukların uyum sorunlarının nedeni olarak;

-Aileler stn yetenekli çocuklarının kabiliyetlerini olduğundan daha az görmektedirler.

-Ailelere kıyasla eğitmenler üstün yetenekli çocuğu fark etmekte daha başarılıdırlar, fakat çocuğun zeka seviyesi arttıķa eğitmenlerin çocuğun zekasını ve yeteneğini fark etmeleri güçleşmektedir.

-Akranlarından farklı tavırlara sahip olan üstün yetenekli ocuk yetişkinler tarafından normal dışı olarak değerlendirilebilmektedir.

-Üstün yetenekli çocukların öğrenmeleri daha kolay olduğu için dersleri kolay kavrayıp uygulanan programı sıkıcı bulabilmektedirler(Enç ve diğ.,1979:226).

Ergin'in çalışması zeka düzeyi yüksek olanların göz teması kurma, dinleme, empati becerilerinin üst düzeyde olduğunu ve bu durumun iletişim becerileri ile zeka arasında anlamlı bir ilişkiyi ortaya çıkardığını göstermiştir. Dil gelişimi ve sosyal ilişkilerdeki başarı ile zeka düzeyi ilişkilidir. Zeka seviyesi yüksek bir bireyin dili kullanma becerisi artmakta ve bu durum da kişinin sosyal yaşamını ve toplumsal uyumunu olumlu yönde etkilemektedir(Şirin ve diğ.,2004:116-117) .

Gökçakan ve arkadaşları (1999), yaptıkları çalışmada ergenlerin ailelerinde yaşanan sorunların sosyal uyumlarını olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir(Gökçakan ve diğ., 1999:191).

1.1.6. Kişilik Gelişimi

(Köknel,2003) Zeka ile kişilik gelişimi yakından ilişkilidir. Kişinin zeka düzeyi çocukluk ve ergenlik dönemlerinde kişiliğin gelişmesi, bireyin çevresiyle düzgün ilişkiler kurabilmesini ve devam ettirebilmesini etkilemektedir. Aynı zeka düzeyine sahip olan kişilerde farklı davranış biçimleri, kişilik yapıları, uyum ve problemlere getirilen çözümleri gözlenebilir. Bunun nedeni zekanın birçok bilişsel işlevi içermesidir. Zeka on ila on iki yaşlarına kadar hızlı bir gelişme göstermesine rağmen bu gelişme on iki-yirmi yaş arasında daha yavaş seyreder. Orta yaşlarda aynı seviyesinde devam ederken daha sonraki yıllarda azalma gözlenir. Üstün zekalılarda doğru düşünme ve seçme yeteneği oldukça gelişmiştir, bu özellik aynı zamanda bilim adamlarında da görülmektedir. Üstün zekalılar ileri düzeydeki merakları ve olaylar arasında kurdukları bağlantılar da dikkat çekicidir. Üstün zekalılar zihinsel işlevlerde başarılı seçim yapabilen bireylerdir (Köknel,2003:243-259).

Davaslıgil (1996)'e göre üstün yetenekli çocuklar kişilik yapılarının etkisiyle normallerden farklı bir takım sosyal özelliklere sahiptirler;

1- Diğerleriyle uyumlu bir sosyal ilişkileri vardır.

2- Akranlarıyla arkadaş etmekten daha çok yaşça daha büyük bireyleri arkadaş olarak tercih ederler.

3- Sosyal olaylarda olumlu ve yapıcı bir rol oynarlar.

4- Sosyal çevrenin değer yargısını çabuk kavrar ve yeni durumlara kolay uyum sağlarlar.

5- Liderlik vasfına sahiptirler.

6- Mizah duyguları gelişmiştir(Davashgil,1996:58-67).

Brody ve arkadaşları(1998) yetişkin bireylerde zeka ve kişilik karşılaştırıldığında birbirleriyle ilişkili olduğu söylemişlerdir. Zeka ve kişiliğin ebeveynlerden etkilenip etkilenmediği sorulduğunda , aynı anne-babadan olan kardeşlerin farklı zeka düzeylerine ve kişilik özelliklerine sahip oldukları görülmüştür. Ancak zeka ve kişiliğin ailenin içinde bulunduğu sosyal çevreden etkilendiği de bilinen bir gerçektir. Ebeveynlerin bulunduğu sosyal sınıf aynı zamanda çocuğun okul başarısını da etkileyebilir. Kişilik aynı zamanda anti-sosyal davranışlarla da ilişkilidir ve bu davranışlar zeka gelişimini etkiler. Yüksek IQ' lu çocuklar diğerlerine oranla daha az agresif olurlar. Bu çocukların okul başarısı da yüksektir ve dolayısıyla entelektüel becerileri daha iyidir. Brand (1987) zekanın ilişkili olduğu ve olmadığı kişilik özellikleriyle ilgili bir liste hazırlamıştır(Brody ve diğ.,1998:101-267).

Zeka ve Kişilik Özelliklerinin Korelasyonu

Pozitif Korelasyon; başarı motivasyonu, artistik tercihler ve yetenek, anorexia nervosa, analitik stil, soyut ve karmaşık imgeleri anlama yeteneği, yaratıcılık, öğrenme yeteneği, üstün yetenek, duygusallık, bağımsızlık arzusu, mizah anlayışı, sağduyu, gelir düzeyi, ilgi, merak, okul aktivitelerine katılım, liderlik, dil yeteneği, mantık yeteneği, eş seçimi, medya tercihi (gazete,tv.kanalı), hafıza, gönüllülük, ahlak gelişimi, motor beceriler, müzik tercihi ve yeteneği, mesleki statü, mesleki başarı, algısal yetenek, pratik bilgi, cevap verme, okuma yeteneği, sosyal beceri, sosyo-ekonomik statü, spor faaliyetlerine katılma, alış-veriş yeteneği, hızlı konuşma, tutumlar.

Negatif Korelasyon; kazaya yatkınlık, yaşlanma, otoriterlik, tutuculuk, suç, suçluluk, dogmatizm, yalancılık, histeri, fevri olma, bebek ölümü, psikotizm, ırksal önyargı, tepki süreci, sigara içme, obezite.

Çağlar (1973)'a göre normallere oranla üstün yetenekli bireyler daha üstün kişilik özelliklerine sahiptirler;

1- Kendilerine güvenleri vardır, bağımsızdırlar ve pek çok becerileri vardır.

2- Her türlü zorluğa rağmen hedefe ulaşmaktan hoşlanırlar. Ancak başarıya ulaşmak üstün yeteneklilere hedefe ulaşmaktan daha çok zevk verir.

3- Öz eleştiri yapabilirler, hatalarını kabullenirler, çalışmaktan hoşlanırlar.

4- Arkadaş edinmede başarılıdırlar ve zorlanmazlar, dostluklarına sadık ve güvenilir kimselerdir. Aynı zamanda dostlukları uzun sürelidir. İnsanlara güvenleri vardır ve sosyal bireylerdir.

5- Sorumluluk sahibidirler ve üstlendikleri işleri en iyi şekilde sonuçlandırır.

6- Diğerleriyle işbirliği yapmayı ve grup çalışmalarını severler.

7- Gayretli kimselerdir.

8- Sosyal ilişkilerinde naziktirler.

9- Mütevazı bireylerdir, insanlara yardım etmeyi severler.

10- Genelde içlerinde buldukları grubun liderleridirler. Etkili ilişkiler kurabilirler.

11- Güçlükler karşısında kolay pes etmezler.

12- Diğerlerine karşı saygılıdırlar.

13- Uzlaştırıcı bireylerdir.

14- Sakin bir kişilik yapıları vardır, kararlıdırlar.

15- Farklılıklara açıktırlar ve yeni şeyler öğrenmeyi severler.

16- Kendilerine özgü fikirleri vardır.

17- Yaşlılarıyla iyi iletişim kurabilirler.

18- Diğerleri tarafından sevilir ve kabul edilirler.

19- Toplumdaki diğer bireylerin sorunlarına karşı duyarlıdırlar.

20- Görüntülerine dikkat ederler, temiz ve kibar bireylerdir.

21-Diğerlerine davranışlarıyla iyi örnek olup onları da olumlu davranışlar sergilemeleri konusunda teşvik ederler.

22- Duygusal tepkileri istikrarlı ve uygundur.

Sayılan tüm bu özellikler üstün yetenekli bireylerin mükemmel bir kişiliğe sahip olduğu ve davranış problemleri taşımadıkları anlamına gelmemektedir. Sadece bu gibi durumlar normallere oranla üstün yetenekli bireylerde daha az gözlenmektedir.(Şirin ve diğ.,2004 :120-121)

Davashgil'in Rezulli'den aktardığına göre üstün yetenekli bireyler üzerinde etkili olan kişilik ve çevre faktörleri şunlardır; (Şirin ve diğ.,2004:286).

Kişilik faktörleri;

-Kendilik algısı

-Cesaret

-Mizaç

-Ön sezi

-Çekicilik

-Azim

-Güçlü ego

- Enerjik olma

- Kadercilik

- Alımlılık

Çevre faktörleri;

- Gelir düzeyi

- Anne-babanın kişilik yapısı

- Ailenin eğitim seviyesi

- İlgi ve ihtiyaçları belirleme

- Ebeveynlerin kültür düzeyi

- Örnek alınacak kimselerin varlığı

- Sağlıklı olma

-Şans etkeni

Hökelekli ve Gündüz'e göre üstün yetenekliler duyarlı, güçlü, dürüst, adaletli ve mükemmeliyetçi bireylerdir. Kolay incinebilirler, olaylara aşırı tepkiler verebilirler, sorumluluk, yardımlaşma ve empati duyguları gelişmiştir. Sakin, hassas ve içe dönük bir yapıya sahiptirler. Zor durumdaki insanlara yardım etmekten hoşlanırlar. Aşırı merhametli oldukları için akranları bu özelliklerini alaya alabilir. Kendilerini bu

durumdan kurtarmak için duygularını içlerinde yaşamayı tercih edebilirler. Çalışmaktan yılmazlar, araştırmayı severler ve gayretlidirler. Üstün yetenekli bireylerin kişilik özellikleri ile ahlaki değerler arasında pozitif bir ilişki gözlenmiştir (Şirin ve diğ.,2004:131-136) .

Üstün yetenekli Çocukların olumlu yanları kadar olumsuz özellikleri de olabilmektedir. Kerem ve Kınık bu özellikleri şu şekilde sıralamışlardır;

- 1- Sıra dışı ödevleri tercih ederler
- 2- Kendi yöntemleriyle çalışmak isterler
- 3- Ders esnasında diğerlerinin dikkatlerini dağıtabilirler.
- 4- Diğerlerinin gözden kaçırdığı noktalara dikkat çeker ve ders boyunca bu konuyla ilgili tartışmak isteyebilirler.
- 5- Bir çalışma konusundan diğerine geçmekte isteksizlik yaşayabilirler.
- 6- Nadir de olsa dikkatlerini konuya odaklayamayabilirler.
- 7- Sınıfta hep ön panda olmak isteyebilirler ve bu durum diğerlerinin öz güvenlerini olumsuz etkileyebilir.
- 8- Dikkatlerini çeken ancak kendilerine katkı sağlamayacak şeylere aşırı zaman harcayabilirler.
- 9- Şakaları gereksiz ve kırıcı olabilir.
- 10- Yeniliklere açık olma özelliklerini abartabilirler
- 11- Yenilgi ve başarısızlık onları olumsuz etkiler
- 12- Disiplini ve otoriteyi abartabilirler.
- 13-Kendi fikirlerini başkalarınınkinden daha önemli görebilirler.(Şirin ve diğ.,2004:164-165)

Kulaksızoğlu ve Otrar'a göre üstün yetenekli bireyler zor beğenme, ideallerinin yüksek oluşu ve mükemmeliyetçi tutumlar sergiledikleri için meslek seçiminde

zorlanmaktadırlar. Meslek seçimlerinde topluma hizmet etmek iyi bir gelirden daha ön plandadır(Şirin ve diğ.,2004:299).

1.2. İlgili Araştırmalar

Mısırlı-Taşdemir (2003), “Üstün Yetenekli Çocuklarda Mükemmeliyetçilik, Sınav Kaygısı, Benlik Saygısı, Kontrol Odağı, Öz Yeterlilik Ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tezinde, sınav kaygısı ve mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkiyi incelemiş, toplanan bilgiler düzenlenerek tez haline getirilmiştir. Araştırma grubunu Erzincan, Kayseri, Ordu, Samsun, Trabzon ve Zonguldak Fen Liseleri ikinci ve üçüncü sınıfta öğrenim görmekte olan 162’si kız 327’si erkek olmak üzere toplam 489 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma grubunun yaş ortalaması 17,01’dir. Araştırmada korelasyonel ve nedensel karşılaştırma yöntemi kullanılmış olup tüm veriler .05 düzeyinde test edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre; üstün yetenekli öğrencilerde sınav kaygısı ile mükemmeliyetçilik arasında anlamlı bir ilişki vardır. Üstün yetenekli öğrencilerin duyuşsallık boyutu için problem çözme becerilerinden aceleci ve kaçınan yaklaşım, kontrol odağı, öz yeterlilik inançları ve hatalara karşı aşırı ilgi ve davranışlardan şüphe mükemmeliyetçilik boyutları için anlamlı bulunmuştur. Kuruntu boyutunda ise problem çözme becerilerinden aceleci, kaçınan, kendine güvenli ve planlı yaklaşım, benlik saygısı , dışsal kontrol odağı, düşük öz yeterlilik inançları ve hatalara aşırı ilgi, davranışlardan şüphe, ailesel eleştiri ve kişisel standartlar mükemmeliyetçilik açısından anlamlıdır.

Valdes (2002) üstün yetenekli öğrencilerle yaptığı çalışmaya tercümanlık yapan 25 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırma ; üstün yetenekli öğrencilerin stres altında zor tercüme görevlerinde yeteneklerini gösterebildiklerini açığa çıkarmıştır. Bu çalışma neticesinde üstün yetenekli öğrencilerin hafıza, analitik, yetenek, algılama hızı, üretim ve strese dayanıklılık konularında başarılı oldukları görülmüştür (Valdes ,2002:206).

Ablard ve Parker’ın (1997) yaptıkları çalışmanın bulgularına göre; akademik açıdan üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin tamamen akademik başarıya odaklanmış olduklarını, ebeveynlerin mükemmeliyetçi tutumlarının çocukların yüksek hedefler belirlemesini sağladığını, ebeveynlerin yüksek düzeydeki beklentilerinin üstün yetenekli çocukları olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur.Üstün yetenekli çocukların ailelerinin başarıda ısrarlı ve hatalara karşı eleştirel davranan aileler oldukları ve aşırı

bir baskı unsuru oluşturmaksızın ailelerin üst düzey başarı beklentisinin çocuklarda anksiyete oluşturduğu araştırmanın bulgularındandır (Ablard ve Parker,1997,s.650-665).

Colengelo ve arkadaşları (2001) kırsal kesimdeki altı okulda bulunan üstün yetenekli çocukların eğitimi ile ilgili bir çalışma yapmışlardır.Altı okuldan ikisinde özel öğretmenler ve özel şartlar sayesinde üstün yetenekli çocuklarda gelişim gözlenmiştir. Öğrencilere sosyal destek sağlanmış ve rehberlik yapılmıştır. Çalışma kapsamındaki okullar üstün yeteneklilerin eğitimi için şu tavsiyelerde bulunmuşlardır; kırsal kesimde bulunan Jackson River Governor Okulu (Clifton Force, Virginia) lise öğrencilerine kolej kursları düzenlenmesi gerektiğini, California'nın kuzey kesiminde sanat ağırlıklı bir ilköğretim okulu olan Nevada City Sanat Okulu üstün zekalı öğrencilerin ihtiyaçlarına, fiziksel zaaflarına, beklenen kabiliyetlerine ve davranışsal problemlerine esnek ve bireysel bir ilgi gösterilmesi gerektiğini, yerli Amerikan üstün zekalı ve yetenekli öğrenciler için yatılı bir okul olan Native American Preparatory School (Rowe New Mexico) öğrencilere sıkı bir kolej hazırlığı sunmanın yanı sıra kültürel mirasına da saygı gösterilmesi gerektiğini önermişlerdir.

Kaufman ve arkadaşları (2000) üstün zekalı çocuklarda “konsantrasyon eksikliği ve hiperaktivite”(ADHD) üzerine yaptıkları çalışmada üstün zekalılık ve ADHD arasındaki ilişkiye davranışsal, duyuşsal ve sinir sistemiyle ilgili farklı bakış açılarına yer vermişler, aileler ve öğretmenler için ADHD ile ilgili tavsiyelerde bulunmuşlardır: 1-ADHD ve üstün zekalılık arasındaki bağlantının farkında olunmalı, 2-ADHD farklı bakış açılarıyla ilgili araştırma yapılmalı, 3-ADHD'nin teşhisindeki en önemli kriterin çocuğun birden fazla ortamda ilgi dağınıklığı derecesi olduğu hatırlanmalı, 4- Disiplinli bir takip yapılmalı 5-Çocuk için etkili olacak kombinasyonları belirlemek için farklı eğitimsel ve davranışsal stratejilerin farkında olunmalı, 5- Hiperaktivite belirtileri doğru tespit edilmeli. 7-ADHD problemi yaşanan bir bireyin en büyük zorluğunun kavramsal işlemlerde yaşadığının farkında olunmalı.

Fraley (2002) çalışmasında ilköğretim çağındaki üstün zekalı ve yetenekli çocukları keşfetme ve onlara yönelik hizmetler için tavsiyelerde bulunmuştur: Üstün yetenekli çocukların ihtiyaçları anaokuluna başlarken belirlenmeli, bütün testlerden yüksek puan alan ilköğretim öğrencilerine zorluk seviyesi yüksek testler uygulanmalı, ilk öğretim

müfredatında bu çocukların yetenek, ilgi ve gelişim seviyelerine göre değişiklikler yapılmalıdır, yetenekli çocukların kabiliyetlerini artırmak için ilköğretim okulu öğretmenlerinin mesleki gelişimlerine önem verilmelidir, oklar velileri de üstün zekalı çocukların karakteristik özellikleri konusunda eğitmelidir.

Delcourt (2002) araştırmasında üstün zekalı ergenlerin aileleri için, “çocukların ilgileri nasıl tespit edilip desteklenir ve yetenekleri nasıl geliştirilir” konularında şu stratejileri önermiştir; 1- Aileler çocuklarının ilgi alanları hakkındaki bilgilerini arttırmalıdır. 2- Çocukların şimdiki ve gelecekteki seviyeleriyle ilgili bağlantılar kurmalıdırlar. 3- Aileler çeşitli etkinliklere katılarak değişik ilgi alanlarına yönelme konusunda çocuklarını cesaretlendirmelidirler, 4- Yaşam boyunca fikirlerin araştırılması konusunda çocuklarını eğitmelidirler. 5- Çocuklara öğrenmenin değeri benimsetilmeli ve öğrenme sevgi aşılanmalı. 6- Aileler çocuklarına nasıl yardım edebileceklerini bilmelidirler.

Milligan (2001) personel gelişimi programından önce ve sonra, öğretmenlerin kırsal kesimde yaşayan üstün zekalı öğrencileri keşfetme ve algılayabilme seviyelerini araştırmıştır. Ayrıca bu çalışma, personel eğitiminin üstün zekalılığı geliştiren öğretmen kaynaklı stratejiler üzerindeki etkini araştırmıştır. Arkansas’ın kırsal kesimlerinde bulunan K-4 okullarından 5 tane öğretmen bir yıllık bir çalışmaya katılmışlardır, bilgi toplama aşamasından ve personel eğitim çalışmalarından 2 ay sonra; üstün zekalılıkla ilgili iki farklı akış açısına ulaşılmıştır:1-Kişisel etki, 2-Personelin sistematik etkisi. Çalışmanın başlangıcında her öğretmen üstün zekalılığı keşfetmeye yarayan üstün zekalı çocukların 4 özelliğinden (üstün düşünme yeteneği, yaratıcılık, akademik mükemmeliyet ve liderlik yetenekleri) bir ya da ikisine inanıyordu. Çalışma süresince; katılan bütün öğretmenlerin üstün zekalılığı algılama yaklaşımlarında belirli gelişmeler olmuştur. Çalışmanın başlangıcında öğrenme potansiyelini nasıl etkiledikleri konusunda her öğretmenin farklı görüşleri varken çalışma sonunda öğretmenler üstün zekalı çocukların eğitiminde düşünme gerektiren sorular, yaratıcılık isteyen deneysel etkinlikler ve toplumsal gereksinimlerin yer aldığı bir eğitim sisteminin etkili olacağı düşüncesinde birleşmişlerdir.

Miller (2000), öğrenme güçlüğü çeken üstün zekalı öğrencilerle yaptığı çalışmada, uzaysal yetenekle ilgili testlerde beklenmedik şekilde düşük sonuçlar alan öğrenme

güçlüğü çeken üstün yetenekli öğrenciler, iyi hafıza gerektiren mantıksal testlerde başarılı bir performans göstermişlerdir. Fakat algılama ve sonuç çıkarma gibi ilişkiler içeren roman inceleme testlerinde daha düşük sonuç aldıkları gözlenmiştir.

Kloosterman (1999) 12 üstün yetenekli çift dil bilen ilköğretim öğrencisinin, onların eğitim ortamlarının, evlerinin, okullarının ve toplumsal çevrelerinin; kişisel (sosyo-duygusal, dilbilimsel ve mantıksal açıdan) ve kültürel özelliklerini açıklamaktadır. Bilgi toplama ve analiz için etnografik görüşmeler gözlem ve doküman incelemeyi içeren “vaka inceleme” metodu kullanılmıştır. Bu öğrencilerin yeterliliklerini tam olarak tanımlayabilmek için her birinin ihtiyaç, ilgi ve yeteneklerini anlamak kadar onların yeteneklerini, akademik başarılarını ve dil bilgilerini etkileyen okul ve ev faktörlerini de incelemek gerekmektedir. Katılımcıların aile ve okul çevreleri onların sosyo-duygusal ve kavramsal gelişimlerinde büyük rol oynamaktadır. Katılımcıların yaşlarının küçük olması nedeniyle akademik başarıları, yetenek gelişimleri ve iki dil bilme özellikleri onların kendi istekleri ve kişisel motivasyonlarından ziyade ailelerin ve öğretmenlerin davranışları ve kararları neticesinde şekillendiği ortaya çıkmıştır. Bireylerin dil bilgisi ve kavramsal gelişimini etkileyen aile faktörleri: duygusal destek, aile değerleri, aile içi saygı, eğitim ve bireyin yetişme tarzıdır. Akademik başarıları ve yetenek gelişimini etkileyen okul faktörleri: güvenli okul ortamı, esnek gruplama, İngilizce destek eğitimidir.

Leung ve arkadaşlarının (1994) araştırmalarına 69 erkek ve 125 kız olmak üzere toplam 194 üstün yetenekli öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmada üstün yetenekli çocukların kariyer planları hakkında bilgi edinme amaçlamışlardır. Çalışmada test tekrar yöntemi kullanılmıştır. Her bir deneğin alternatif kariyer planları için meslek listesi ölçeği uygulanmış ve üstün yetenekli öğrencilerde kariyer ve meslek seçimi karşılaştırılmıştır. Nebraska Üniversitesi Lincoln Kampüsü Üstün Yetenekliler Laboratuvarında yapılan çalışmada katılımcılara kariyer geliştirme danışma programı uygulanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerde ya uygulanan testten yüksek puanlara sahip olmaları ya da yüksek seviyede beceri ve performansla sahip olmaları veya her ikisine birden sahip olmaları istenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre üstün yetenekli erkekler üstün yetenekli kızlara oranla kariyer isteklerini gerçekleştirmede daha azimli ve kararlıdır. Kızların bir kariyer sahibi olma ve aile kurma isteklerini aynı anda

gerçekleştiremedikleri görülmüştür. Kızlar kariyerlerinde üstün yetenekliliğin özelliklerin daha az faydalanabilmektedir.

Ford ve Haris (1995) çalışmalarında üstün yetenekli siyah ve üstün yetenekli beyaz öğrenciler arasındaki başarı ile sosyal, kültürel ve psikolojik engellerin ilişkisini araştırmışlardır. Çalışmaya 114 erkek ve 48 bayan katılmıştır, yüksek eğitimli danışan maille gönderilen soru listesini yanıtlamışlardır. Ancak bu gruptan sadece 93'ü seçilmiştir. Daha sonra seçilen danışanlarla John Hopkins Üniversitesi danışmanları görüşmeler yapmıştır. Danışmanlar ilk etapta araştırma grubunun üstün yetenekli olması nedeniyle çalışmaya katılmakta çekingen davranmışlardır. Katılımcıların sayısal verileriyle demografik özellikleri karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda üstün yetenekli siyahlar ve üstün yetenekli beyazların sosyal, psikolojik ve kültürel problemleri ve bunlarla mücadele etme yöntemleri benzerlik göstermiştir.

Kerry ve Colangelo (1992) azınlık üstün yeteneklilerle çalışmışlardır. Azınlık öğrencilerin geleceğe dair planları, ilgi alanları ve ihtiyaçları araştırılmıştır. American College Test Assessment'ın araştırma göre genç üstün yetenekli azınlıkların sayısı 55,335 olup bu rakam genelin %5'lik bir dilimi kapsamaktadır. Araştırma lise öğrencilerinin katılımı ile gerçekleştirilmiş ve uygulanan testten 95 puan üzerinde olanlar çalışmaya alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre azınlık üstün yetenekli öğrenciler kendi etnik gruplarından bireylere yardım etme ve problemlerini çözme konusunda daha duyarlıdır. Azınlık üstün yetenekli öğrencilere müfredat programı hazırlanırken yetenekli ve güçlü oldukları alanlar göz önünde bulundurulmalıdır. Azınlık üstün yetenekliler karşılaştıkları tüm problemlere, sosyal normlara, ırksal engellere ve fakirliğe rağmen pek çok alanda başarılı olmuşlardır. Bu başarıda azimlerinin ve hırslarının büyük payı vardır.

Kersher ve Ledger (1985)'in çalışmasında 15'i kız ve 15'i erkek olmak üzere 30 üstün yetenekli ve 30 normal çocuk karşılaştırılmıştır. Araştırmada Torrance Test of Creative Thinking anketi kullanılmış ve beynin sağ tarafını kullanan, sol tarafını kullanan ve ikisini birden kullanan çocuklar çalışmaya alınmıştır. Araştırma Metropolitan Toronto Publish School' da yapılmıştır. Öğrencilere ilk aşamada Otis-Lennan Test of Mental Abilities testi uygulanmış ve 130 ve yukarı puan alanlar üstün yetenekliler grubuna, 95-110 puan arasındakiler diğer gruba alınmıştır. Toplamda 60 sağ elle yazan 9-11 yaşları

arasındaki 4,5 ve 6. sınıf öğrencileri çalışmaya katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; Öğrencilerin yaratıcılığı üzerinde cinsiyet, zeka ve düşünme stilleri farklı açılardan etki göstermiştir. Kızların yaratıcılıkları erkeklere oranla daha gelişmiştir. Üstün yetenekli kızlar ve erkekler düşünme stillerine bakılmaksızın normal olan akranlarına göre orijinal fikir üretmede daha başarılıdırlar. Beynin her iki kısmını kullanarak düşünenlerin ufak detayları görmeleri yaratıcılıklarını olumlu yönde etkilemektedir. Öğrencilerin yaratıcılık yönleri genel entelektüel yönlerinden bağımsızdır. Öğrencilerin yaratıcılık testlerindeki performansları farklı psikolojik, entelektüel ve sosyal faktörlerden etkilenebilir.

Lubinski ve arkadaşları (1996) John Hopkins Üniversitesinde 94 erkek ve 109 bayan olmak üzere toplam 203 entelektüel bireyin katılımıyla ile gerçekleştirilmiş ve araştırmada test tekrar yöntemi kullanılmıştır. Araştırma grubuna ilk test 13 yaşlarında son test ise 33 yaşlarında iken uygulanmıştır. Çalışmada bireylerin ilgi alanlarını belirlemek için 6 tema (teorik, ekonomik, politik, estetik, sosyal ve dini) kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre erkeklerde teorik, ekonomik, politik temalar baskınken bayanlarda estetik, sosyal ve dini temalar baskındır.

Lubinski ve arkadaşları'nın (1995) araştırmalarına 162 üstün yetenekli entelektüel yetişkin katılmıştır. Araştırmada test tekrar metodu kullanılmıştır. Araştırma grubuna ilk test 13 yaşlarında verilmiş ve son test bundan 15 yıl sonra uygulanmıştır. Araştırmada 6 değişken (gerçekçilik, araştırmacılık, artistik, sosyal, girişimcilik, geleneksellik) araştırılmış, araştırmada ön test ve son test sonuçları tutarlılık göstermiştir. Araştırmanın bireyler arası korelasyon ortalaması 57'dir. Araştırma grubununun 13 yaşında verdikleri yanıtlarla 28 yaşında verdikleri yanıtlar tutarlılık göstermiştir . Araştırmanın sonucuna göre üstün yeteneklilerin gerçekçilik, araştırmacılık, artistik, sosyal, girişimcilik, geleneksellik yönleri sayesinde yetişkinlik dönemlerindeki mesleki yönelimleri ergenlik döneminden tahmin edilebilir.

Preuss ve Dubow (2004) entelektüel üstün yetenekli çocuklarla normal çocukların okul ve akran baskısına verdikleri tepkiler karşılaştırmak amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırmaya 52 (%45'i kız) üstün yetenekli ve 55 (%50'si kız) normal çocuk katılmıştır. Araştırma grubu 5. ve 6. sınıfa devam eden, kasabada yaşayan ve kalabalık ailelerden gelen öğrencilerden oluşmaktadır. Okul ve akran baskısını ölçmek

için “Self- Repord Coping Scale” anketi sınıflara girilerek 50dk.da uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre; üstün yetenekli çocukların problem çözme becerileri normal çocuklardan daha iyidir. Ancak her iki gruptaki çocukların uyum yetenekleri farklılık göstermemektedir. Öğretmenlerin yönlendirmeleriyle üstün yetenekli çocukların sosyal ve akademik potansiyellerinin normallere daha fazla açığa çıktığı görülmüştür.

Sternberg (2004) Dilingham ve Alaskada yaşayan 2.500 kişi çalışmıştır. Bu şehirler daha çok kasaba havası taşımaktadır ve Dilingham nüfusunun %55’i Alaska yerlilerinden oluşmaktadır. Araştırmacının dünya görüşünün kültür ile zeka etkileşimini araştırmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Çalışmada farklı kültürlere sahip bireylere zeka testleri uygulanmış ve araştırma sonucuna göre; zeka dışarıdan bakılınca anlaşılacak bir kavram değildir. Zekayı tek bir kültür ışığında değerlendiremeyiz. Çünkü her kültüre göre farklılık taşıyabilmektedir. Zekayı anlayabilmek için kültürel içeriği ve kültürler arası bağı göz önünde bulundurmak gerekir. Farklı kültürdeki bireylerin zeka seviyesini tespit ederken ait olduğu kültüre göre test geliştirilmelidir.

BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın bu bölümünde çalışmada kullanılan yöntem anlatılmaktadır.

Bu araştırma Nedensel Karşılaştırma ve Korelasyonel yönetime dayalı bir çalışmadır. Nedensel Karşılaştırma Yöntemi değişkenler arası ilişkileri araştıran bir yöntemdir. Nedensel Karşılaştırma Yöntemi karşılaştırılma özelliği taşıyan örneklemelerin karşılaştırılmasında kullanılabilir. Davranış Bilimlerinde pek çok çalışmada deneysel yöntem kullanılmadığı için nedensel karşılaştırma yöntemi kullanılmaktadır. Korelasyonel yöntemde ise değişkenler arasındaki göreceli değişkenlik araştırılmaktadır.

2.1. Araştırma Grubu

Araştırma sonuçlarının Sakarya Fen Lisesinden 200 ve Sakarya Atatürk Lisesinden 200 olmak üzere birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda eğitim gören ve rastgele seçilen toplam 400 öğrenciden oluşmaktadır. 131 kız ve 269 erkek öğrenciden oluşan örneklem grubunun yaş ortalaması ise 16,09'dur.

2.2. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veriler üç ölçme aracı ile toplanmıştır. Birincisi araştırmacı tarafından örneklem grubu ile ilgili sosyo-demografik verileri toplamak amacıyla hazırlanan bilgi formudur. İkincisi Rosenberg Benlik Saygısı Envanterinin Benlik Saygısı alt ölçeğidir. Ayrıca Rosenberg Benlik Saygısı alt ölçeği başkaların tarafından algılanmaya ilişkin düşünceleri ölçmek amacıyla da kullanılmıştır. Üçüncüsü ise Kısa Semptom Envanteridir.

2.2.1. Bilgi Toplama Formu

Bilgi toplama formu araştırmacı tarafından hazırlanarak örneklem grubunun demografik değişkenlerinin belirlenmesinde kullanılmıştır. Bu formda araştırmaya katılan öğrencilerin yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, kardeş sırası, okul, alan, anne-baba eğitim durumu, anne-baba mesleği ve ailenin aylık gelir durumuna ilişkin sorular bulunmaktadır.

2.2.2. Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri – Benlik Saygısı Alt Ölçeği (RBSE)

Ölçeğin ülkemiz normlarına uyarlama çalışmaları Çuhadaroğlu tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada Rosenberg Benlik Saygısı Envanterinin sadece benlik saygısı ile ilgili bölümü kullanılmıştır. Benlik Saygısı Alt Ölçeği , 4 maddeli Likert tipi bir alt ölçek olup envanterin ilk 10 itemini kapsamaktadır. Ölçeğin değerlendirme sistemine göre ölçekten 0-6 arasında puan alınmaktadır. Toplamda, (0-1) puan yüksek, (2-4) puan orta, (5-6) puan düşük benlik saygısına sahip olarak nitelendirilir.

Ölçeğin geçerlilik çalışmasında benlik saygısı için psikiyatrik görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler için farklı sınıflardan beşer öğrenci seçilmiştir. Yapılan psikiyatrik görüşmelerin değerlendirmesi öğrencilerin benlik saygılarına ilişkin görüşleri düşük, orta ve yüksek olarak decelendirilmiştir. Daha sonra aynı öğrencilere Rosenberg Benlik Saygısı alt ölçeği uygulanmış ve aldıkları puanlar düşük, orta, yüksek olarak gruplandırılmıştır. Yapılan psikiyatrik görüşmeler ve Benlik Saygısı alt ölçeğinden elde edilen sonuçlar arasındaki uygunluk Pearson Momentler Çarpımı korelasyon yöntemi ile hesaplanmıştır. Bulgulara göre ölçeğin geçerlilik katsayısı .71'dir.

Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında ise test- tekrar yöntemi kullanılmıştır. Test deneklere uygulanmış ve bir ay sonra aynı deneklere ikinci kez uygulanarak alınan puanlar arasındaki korelasyon katsayısı .75 olarak bulunmuştur. (Öner,1994:458-460).

2.2.3.Kısa Semptom Envanteri (KSE)

Kısa Semptom Envanteri 1992 yılında Derogatis tarafından geliştirilmiştir. Kısa SemptomEnvanteri 53 maddeden ve 9 alt ölçekten oluşmaktadır. Araştırmada envanterin tamamı kullanılmıştır. Ölçek 5 seçenekten oluşan Likert tipi bir ölçektir.

0; Hiç yok 1; Biraz var 2; Orta derecede var 3; Epey var 4; Çok fazla var anlamındadır.

Alt Ölçeklere göre madde dağılımı;

Somatizasyon (S): 2,7,23,29,30,33 ve 37. maddeler.

Obsesif-Kombulsif Bozukluk (OKB): 5,15,26,27,32,36. maddeler.

Kişiler Arası Duyarlılık (KD): 20,21,22 ve 42. maddeler.

Depresyon (D): 9,16,17,18,35 ve 50. maddeler.

Anksiyete Bozukluğu (AB): 1,12,19,38,45 ve 49. maddeler.

Hostilite (H): 6,13,40,41 ve 46. maddeler.

Fobik Anksiyete (FA): 8,28,31,43 ve 47. maddeler

Paranoid Düşünceler (PD): 4,10,24,48 ve 51. maddeler.

Psikotizm (P): 3,14,34,44 ve 53.maddeler.

Ek Maddeler (EM): 11,25,39 ve 52. maddeler.

Rahatsızlık boyutu bu alt ölçeklerin toplamının 53'e bölünmesi yoluyla bulunur. "0" olarak işaretlenen dışındaki tüm maddelerin 1 olarak kabul edilmesi sonucu elde edilen toplam puandır. Semptom rahatsızlık indeksi alt ölçeklerin toplamının belirti toplamına bölünmesi ile elde edilir.

Ölçeğin geçerlilik çalışmaları ölçüt bağlantılı geçerlilik ve yapı geçerliliği şeklinde yapılmıştır. Yapı geçerliliği; Yapılan çeşitli çalışmalarda ölçeğin sigara içenler ile içmeyenleri, gerçek kalp hastaları ile kroner hastalığı olmayanları ve intihar riski olan şizofrenler ile olmayan şizofrenleri anlamlı olarak ayırt edebildiği görülmüştür. Ölçüt bağlamı geçerlilik ; Ölçek ile ilgili olarak çok sayıda geçerlilik çalışması yapılmış ve bu çalışmaların sonucunda BSI ile MMPI klinik ölçekleri, MMPI içerik ölçekleri küme ölçekleri arasındaki korelasyonların 0.30'un üzerinde bulunduğu ve bu korelasyonların SCL-90'dan elde edilen korelasyonlar ile bazı ölçeklerde tümüyle özdeş, diğerlerinde ise çok yakın olduğu belirtilmektedir.

Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları iç tutarlılık ve test-tekrar güvenilirlik yöntemleriyle yapılmıştır. İç tutarlılık; ayakta tedavi görmekte olan 719 psikiyatrik, 626 erkek hipertansiyon hastası ve 25 hasta olmayan kişi ile yapılmış üç farklı çalışmada, Kısa Semptom Envanterinin 9 alt ölçeği için elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayılarının 0.71 ve 0.85 arasında değiştiği belirtilmektedir. Test-tekrar test güvenilirliği; 60 normal yetişkin ile iki hafta ara ile yapılmış olan test-tekrar test güvenilirlik katsayıları 9 alt ölçek için $r = 0.68$ ve $r = 0.91$ arasında bulunmuştur.

Ölçeğin Türkiye Uyarlaması;

Ölçeğin Türkiye uyarlaması 1994 yılında Şahin ve Durak tarafından yapılmıştır.

Ölçeğin uyarılma çalışmalarında ölçüt bağıntılı geçerlilik ve yapı geçerliği kullanılmıştır. Ölçüt bağıntılı geçerlik; yapılan üç ayrı çalışma sonucunda Envanterin alt ölçeklerinin ve üç global indeks puanlarının Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile 0.4 ve 0.34 arasında, Boyun Eğicilik Ölçeği ile 0.16 ve 0.42 arasında, Strese Yatkınlık Ölçeği ile 0.24 ve 0.36 arasında, UCLA-Yalnızlık Ölçeği ile 0.13 ve 0.36 arasında, Offer Yalnızlık Ölçeği ile 0.34 ve 0.57 arasında , Beck Depresyon Envanteri ile ise 0.34 ve 0.70 arasında değişen korelasyonlar gösterdiği belirlenmiştir. Yapı geçerliği; Ölçeğin madde geçerliğini belirleyebilmek amacıyla örneklem, Strese Yatkınlık Ölçeği'nden alınan puanlara göre “ Strese yatkın” ve “ Strese yatkın olmayan” şeklinde uç gruplara ayrılmış ve 53 madenin yalnızca üç maddesinin (4, 8, 26) ayırıcılığının istatistik anlamlılık düzeyine ulaşamadığı görülmüştür. Ölçeğin toplam puanı üzerinden yapılan analiz sonucunda ise ölçeğin bu iki uç grubu anlamlı düzeyde ayırt edebildiği bulunmuştur.

Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin “Anksiyete” (12,13,31,32,36,38,42,43,45,46,47 ve 49. maddeler, $\alpha=0.87$), “Depresyon” (9,14,16,17,18,19,20,25,27,35,37 ve 39. maddeler, $\alpha=0.88$), “Olumsuz Benlik” (15,21,22,24,26,34,44,8,50,51,52 ve 53. maddeler, $\alpha=0.87$), “Somatizasyon” (2,5,7,8,11,23,29,30 ve 33. maddeler, $\alpha=0.75$) ve “Hostilite” (1,3,4,6,10,40 ve 41. maddeler, $\alpha=0.76$) olmak üzere 5 faktörden oluştuğu bulunmuştur.

Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında İç tutarlık yöntemi kullanılmıştır. Üç ayrı çalışmada ölçeğin toplam puanından elde edilen Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları 0.96 ve 0.95, alt ölçekler için elde edilen katsayılar ise 0.55 ile 0.86 arasında değişmektedir.(Savaşır ve Şahin,1997:116-122)

2.2.3.1 Psikolojik Belirtilerin Tanımları

Depresyon; bazı belirtilerle kendini gösterir (davranışsal, bedensel, zihinsel ve duygusal). Çökkün bir ruh hali görülür, kişi genellikle karamsar, ümitsizdir ve mutsuz hisseder.

Somatizasyon; kişi bedensel rahatsızlıklar (patolojik bulgularla desteklenmeyen) ve belirtileri kullanarak etrafıyla iletişim kurma ve tıbbi yardım arama eğilimi gösterir.

Obsesif- Kompulsif Belirtiler; obsesyon, kişinin iradesi dışında oluşan ve kişiyi rahatsız eden tekrarlayıcı saplantılı düşüncelerdir. Kompulsiyon ise kişide bu

düşünceler doğrultusunda ortaya çıkan ve bireyin iradesi dışında tekrarlanan hareketlerdir.

Kişilerarası Duyarlılık; kişi kendini başkaları ile karşılaştırarak kendini küçük görme ve yetersizlik hissine kapılarak, insanlarla ilişkilerinde kendini basit ve değersiz görmesi, tedirgin olması, sosyal ilişkilerinde güçlük çekmesi ve eleştirilmekten aşırı korkma gibi belirtiler taşır.

Anksiyete Bozukluğu; anksiyetenin nedeni bilinmemektedir. Kişinin ne olduğunu bilmediği bir tehdidi hissetmesinin neticesinde ortaya çıkan huzursuzluk ve endişe durumudur. Anksiyete yaşayan birey gelecekte kötü bir şey olacakmış gibi hisseder.

Hostilite; kızgınlık, sıkıntı ve ileri derecede alınganlık duyguları hissedilir. Kişi savunma mekanizmaları ve baş etme yöntemlerini kullansa da bu duyguları yenemez. Özellikle planlanan hedeflere ulaşamadığı durumlarda ortaya çıkar.

Fobik Anksiyete; kaygı ve korku durumunu birlikte yaşanır. Fobi mantığa uymayan korkular anlamındadır. Korku benliğin kendini korumak için gösterdiği sağlıklı bir tepkidir ve tehlikelere karşı kişiyi uyarır. Fobik Anksiyetede korkunun nedeninin belli olması onu anksiyeteden ayıran özelliğidir. Kişi korktuğu nesne veya durumdan kaçtığı sürece kaçtığı sürece kendini güvende hisseder.

Paranoid Düşünce; çoğunlukla genç yetişkinlik döneminde başlar. Kişi diğer insanların davranışlarının kötü niyetli olduğu düşünür, şüphelidir, insanlara güvenemez, kıskanç ve kavgacıdır.

Psikotizm; bu kişiler gerçeği algılama yetisini kaybeder. Kişi tedirgin, alıngan ve kavgacıdır. Düşünce yapısında, algılama ve duygulanımda ciddi bozukluklar görülebilir.

2.3. Araştırmanın İşlem Yolu

Araştırmacı tarafından hazırlanan Bilgi Formu, Roserberg Benlik Saygısı Envanteri ve Kısa Semptom Envanteri araştırma grubunu oluşturan Sakarya Fen Lisesi lise bir, iki ve üçüncü sınıftan tesadüfî olarak seçilen 200 öğrenci ve Sakarya Atatürk Lisesi lise bir, iki ve üçüncü sınıftan tesadüfî olarak seçilen 200 öğrenci olmak üzere toplam 400 öğrenciye uygulanmıştır. Testler gerekli izinler alındıktan sonra okullarda grup halinde uygulanmıştır. Daha sonra uygulanan testler üzerinde istatistiksel işlemler yapılmıştır.

2.4.Araştırmada Kullanılan Veri Analiz Teknikleri

Veri analizleri SPSS/WINDOWS programıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubunun demografik özellikleri tablolaştırılmıştır. Bu şekilde katılımcıların farklı demografik özelliklerinin birbirine olan oranları görüşmüştür. Psikolojik belirtiler , benlik algısı, başkalarının algılama düzeyine ilişkin düşünceler ve demografik zellikler Pearson Momentler arpımı Korelasyonu ile incelenmiştir. İkili grup farkının incelenmesi için t testi, ikiden fazla grup farklılıklarının incelenmesi için F testi uygulanmıştır. Tüm analizler $\alpha =0.5$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

BÖLÜM 3 : BULGULAR

Araştırmadan ele edilen bulgular ve bulgulardan yola çıkılarak yapılan yorumlar bu bölümde verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Grubunun Sosyo-Demografik Özellikleri

Değişkenler		Fen Lisesi		Düz Lise		Toplam
		N	%	N	%	
Yaş	15	50	25	52	26,5	102
	16	65	32,5	93	46,5	158
	17	85	42,5	55	27,5	140
Cinsiyet	Kız	56	28	75	32,5	131
	Erkek	144	72	125	62,5	269
Kardeş Sayısı	1	14	7	7	3,5	21
	2	98	49	80	40	178
	3 ve fazla	88	44	113	56,5	201
Kardeş Sırası	1	112	56	70	35	182
	2	54	27	75	37,5	129
	3 ve fazla	3445	17	55	27	89
Alan	Seçmemiş	0	0	47	23,5	47
	Fen Bil.	200	100	45	22,5	245
	Sosyal Bil.	0	0	68	34	68
	Türkçe-Mat.	0	0	40	20	40
Annenin Eğitim Düzeyi	Ok-Yazar	5	2,5	41	7	19
	İlk Okul	48	24	93	46,5	141
	Orta Okul	28	14	40	20	68
	Lise	63	31,5	46	23	109
	Üniversite	50	25	7	3,5	57
	Y.Lisans	2	1	0	0	2
	Doktora	4	2	0	0	4
Babanın Eğitim Düzeyi	Ok-Yazar	3	1,5	3	1,5	6
	İlk Okul	21	10,5	62	31	83
	Orta Okul	19	9,5	44	22	63
	Lise	58	29	62	31	120
	Üniversite	79	39,5	25	12	104
	Y.Lisans	10	5	4	2	14
	Doktora	10	5	0	0	10
Aylık Gelir Durumu	0-500	12	6	34	18	34
	501-1000	78	39	97	48,5	97
	1001-1500	53	26,5	45	22,5	45
	1501 ve faz.	57	28,5	24	12	24

Araştırma sonuçlarının Sakarya Fen Lisesinden 200 ve Sakarya Atatürk Lisesinden 200 olmak üzere birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda eğitim gören ve rastgele seçilen toplam 400 öğrenciden oluşmaktadır. 131 kız ve 269 erkek öğrenciden oluşan örneklem grubunun yaş ortalaması ise 16,09'dur. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri ile ilgili bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Araştırma grubu demografik özellikler yönüyle incelendiğinde yaş değişkeni üç gruba ayrılmıştır., Fen Lisesi öğrencilerinin %25'i ve Düz Lise öğrencilerinin %26'sı olmak üzere toplamda 102 öğrenci 15 yaş grubunu , Fen Lisesi öğrencilerinin %32,5'i ve Düz Lise öğrencilerinin %46,5'i olmak üzere toplamda 158 öğrenci 16 yaş grubunu ve Fen Lisesi öğrencilerinin, %42,5'i ve Düz Lise öğrencilerinin %27,5'i olmak üzere toplamda 140 öğrenci 17 yaş grubunu oluşturmaktadır. Cinsiyet değişkeni Fen Lisesi öğrencilerinin %28'i ve Düz Lise öğrencilerinin %32,5'i olmak üzere toplamda 131 kız öğrenciden, Fen Lisesi öğrencilerinin %72'si ve Düz Lise öğrencilerinin %62,5'i 269 erkek öğrenciden oluşmaktadır. Kardeş sayısında, tek çocuk olanları Fen Lisesi öğrencilerinin %7'si ve Düz Lise öğrencilerinin %3,5'i olmak üzere toplamda 21 öğrenci , iki kardeş olanları Fen Lisesi öğrencilerinin %49'u ve Düz Lise öğrencilerinin %40'ı olmak üzere toplamda 178 öğrenci ve üç kardeş ve daha fazla olanların Fen Lisesi öğrencilerinin %88'i ve Düz Lise öğrencilerinin %56,5'i olmak üzere toplamda 201 öğrenci oluşturmaktadır. Kardeş sırasında, ilk çocuk olanları Fen Lisesi öğrencilerinin %56'sı ve Düz Lise öğrencilerinin %35'i olmak üzere toplamda 182 öğrenci, ikinci çocuk olanları Fen Lisesi öğrencilerinin %27'si ve Düz Lise öğrencilerinin %37,5'i olmak üzere toplamda 129 öğrenci ve üçüncü ve daha sonrasında sıralananları Fen Lisesi öğrencilerinin %17'si ve Düz Lise öğrencilerinin %27'si olmak üzere toplamda 89 öğrenci oluşturmaktadır. Alan tercihinde Fen lisesi öğrencilerinin tamamı Fen Bilimlerini seçerken Düz Lise öğrencilerinin %23,5'i henüz alan tercihi yapmamış, %22,5'i Fen Bilimlerini, %34'ü Sosyal Bilimleri ve %20'si Türkçe-Matematik Alanını tercih etmiştir. Annenin eğitim durumu incelendiğinde, Fen Lisesi öğrencilerinin % 2,5'i ve Düz Lise öğrencilerinin %7'si olmak üzere toplamda 19 annenin okur-yazar , Fen Lisesi öğrencilerinin % 24'ü ve Düz Lise öğrencilerinin % 46,5'i olmak üzere toplamda 141 annenin ilkokul, Fen Lisesi öğrencilerinin % 14'ü ve Düz Lise öğrencilerinin %20'si olmak üzere toplamda 68 annenin ortaokul, Fen Lisesi öğrencilerinin % 31,5'i ve Düz Lise öğrencilerinin %23'ü olmak üzere toplamda 109 annenin lise, Fen Lisesi öğrencilerinin % 25'i ve Düz Lise öğrencilerinin %3,5'i olmak üzere toplamda 57 annenin üniversite, Fen Lisesi öğrencilerinin % 1'i ve Düz Lise öğrencilerinin %0'ı olmak üzere toplamda 2 annenin yüksek lisans, Fen Lisesi öğrencilerinin % 2'si ve Düz Lise öğrencilerinin %0'ı olmak üzere toplamda 4 annenin doktora düzeyinde eğitime sahip olduğu görülmektedir. Babanın eğitim durumu incelendiğinde, Fen Lisesi öğrencilerinin % 1,5'i ve Düz Lise öğrencilerinin %1,5'i

olmak üzere toplamda 6 babanın okur-yazar , Fen Lisesi öğrencilerinin % 10,5'i ve Düz Lise öğrencilerinin % 31'i olmak üzere toplamda 83 babanın ilkokul, Fen Lisesi öğrencilerinin % 9,5'i ve Düz Lise öğrencilerinin %22'si olmak üzere toplamda 63 babanın ortaokul, Fen Lisesi öğrencilerinin % 29'u ve Düz Lise öğrencilerinin %31'i olmak üzere toplamda 120 babanın lise, Fen Lisesi öğrencilerinin % 39,5'i ve Düz Lise öğrencilerinin %12'si olmak üzere toplamda 104 babanın üniversite, Fen Lisesi öğrencilerinin % 5'i ve Düz Lise öğrencilerinin %2'si olmak üzere toplamda 14 babanın yüksek lisans, Fen Lisesi öğrencilerinin % 5'i ve Düz Lise öğrencilerinin %0'ı olmak üzere toplamda 10 babanın doktora düzeyinde eğitime sahip olduğu görülmektedir. Aylık gelir durumu; 0-500 ytl olanlar % 6'sı Fen Lisesi öğrencilerinden ve % 18'i Düz Lise öğrencilerinden olmak üzere toplamda 34 öğrenciden, 501-1000 ytl olanlar % 39'u Fen Lisesi öğrencilerinden ve % 48,5'i Düz Lise öğrencilerinden olmak üzere toplamda 97 öğrenciden, 1001-1500 ytl olanlar % 26,5'i Fen Lisesi öğrencilerinden ve % 22,5'i Düz Lise öğrencilerinden olmak üzere toplamda 45 öğrenciden, 1501 ytl ve daha fazla olanların olanlar % 28,5'i Fen Lisesi öğrencilerinden ve % 12'si Düz Lise öğrencilerinden olmak üzere toplamda 24 öğrenciden oluşmaktadır.

Tablo 2 .Araştırma Grubunun Psikolojik Belirti Düzeyleri

Araştırma grubunun psikolojik belirti düzeyleri aşağıdaki gibidir.

Psikolojik Belirtiler	Puan Aralıkları	Fen Lisesi		Düz Lise		Toplam
		N	%	N	%	
Depresyon	0-5	111	55,5	129	44,5	240
	6-10	47	23,5	43	21,5	90
	11-15	27	13,5	19	9,5	46
	16-20	13	6,5	6	3	19
	21-24	2	1	3	1,5	5
Somatizasyon	0-5	138	69	139	69,5	277
	6-11	37	18,5	47	23,5	84
	12-17	21	10,5	12	6	33
	18-23	4	2	1	5	5
	24-28	0	0	1	5	1
Obsesif-Kombisif	0-5	80	40	100	50	180
	6-10	75	37,5	70	35	145
	11-15	32	16	25	12,5	57
	16-20	13	6	5	2,5	18
	21-24	0	0	0	0	0
Kişiler Arası Duyarlılık	0-3	100	50	86	43	186
	4-6	44	22	66	33	110
	7-10	45	22,5	35	17,5	80
	11-13	8	4	8	4	16
	14-16	3	1,5	5	2,5	8
Anksiyete	0-5	112	56,5	126	63	238
	6-10	51	25,5	45	22,5	96
	11-15	30	15	23	11,5	53
	16-20	7	3,5	6	3	13
	21-24	0	0	0	0	0
Hostilite	0-4	76	38	89	44,5	165
	5-8	61	30,5	66	33	127
	9-12	34	17	19	9,5	53
	13-16	25	12,5	17	8,5	42
	17-20	4	2	9	4,5	13
Fobik Anksiyete	0-4	145	72,5	152	76	297
	5-8	44	22	36	18	80
	9-12	8	4	12	6	20
	13-16	2	1	0	0	2
	17-20	1	5	0	0	1
Paranoid Düşünceler	0-4	83	41,5	101	50,5	184
	5-8	69	34,5	76	38	145
	9-12	31	15,5	18	9	49
	13-16	15	7,5	3	1,5	18
	17-20	2	1	2	1	4
Psikotizm	0-4	107	53,5	130	65	237
	5-8	63	31,5	57	28,5	120
	9-12	20	10	12	6	32
	13-16	10	5	1	5	11
	17-20	0	0	0	0	0

Tablo 3- Benlik Saygısı ve Başkalarının Algılaması ile Okul Türü Arasındaki Farklılıklar

Değişken	O.T	N	ort	ss	t	P
Benlik Saygısı	Fen Lisesi	200	7,0300	1,78466	,057	,955
	Düz Lise	200	7,0200	1,72175		
Başkalarının Algılaması	Fen Lisesi	200	7,2350	1,81002	3,839	,000
	Düz Lise	200	6,5150	1,93870		

Tabloda ‘benlik saygısı’ üzerinde okul türüne dayalı bir farklılık gözlenmezken ‘başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşüncelerde’ okul türüne dayalı anlamlı bir fark görülmektedir, $t = 3,839$, $p < 0.05$. Fen Lisesi öğrencilerinin başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceleri puan ortalamalarının (7,2350) Düz Lise öğrencilerinin ortalamalarından (6,5150) daha fazla olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle Fen Lisesi öğrencilerinde Düz lise öğrencilerine oranla diğer insanların kendileriyle ilgili olumlu düşüncelere sahip olduklarını düşüncesi daha yaygındır.

Tablo 4- Benlik Saygısı ve Başkalarının Algılaması ile Cinsiyet Arasındaki Farklılıklar

Değişken	Cinsiyet	N	ort	ss	t	P
Benlik Saygısı	Kız	131	7,0382	1,65671	,105	,917
	Erkek	269	7,0186	1,79853		
Başkalarının Algılaması	Kız	131	6,8702	1,93111	-,035	,972
	Erkek	269	6,8773	1,89948		

Tablo 4’e göre benlik saygısında $t = ,105$ $p > 0.05$ ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşüncelerde $t = -,035$ $p > 0.05$ olduğu için cinsiyete dayalı bir farklılık yoktur. Benlik saygısında kızların ortalaması 7,0382 ,erkeklerin ortalaması 7,0186 ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşüncelerde ise kızların ortalaması 6,8702 iken erkeklerin ortalaması 6,8773’dür.

Tablo 5- Benlik Saygısı ve Başkalarının Algılaması ile Kardeş Sayısı Arasındaki Farklılıklar

Değişken	Faktör	KT	Sd	KO	F	P
Benlik Saygısı	Gruplar arası	,657	2	,329	,107	,899
	Gruplar içi	1223,093	397	3,081		
	Toplam	1223,750	399			
Baskalarının Algılaması	Gruplar arası	1,509	2	,755	,207	,813
	Gruplar içi	1450,241	397	3,653		
	Toplam	1451,750	399			

Benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler üzerinde kardeş sayısından kaynaklanan bir fark olup olmadığını bulmak için Anova testi uygulanmıştır. Tabloya bakıldığında benlik saygısı için $F=,107, p>0,5$ ve ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler için $F=,207, p>0,5$ olmakla birlikte anlamlı bir fark görülmemiştir.

Tablo 6- Benlik Saygısı ve Başkalarının Algılaması ile Kardeş Sırası Arasındaki Farklılıklar

Değişken	Faktör	KT	Sd	KO	F	P
Benlik Saygısı	Gruplar arası	,983	2	,492	,160	,853
	Gruplar içi	1222,767	397	3,080		
	Toplam	1223,750	399			
Baskalarının Algılaması	Gruplar arası	2,659	2	1,330	,364	,695
	Gruplar içi	1449,091	397	3,650		
	Toplam	1451,750	399			

Benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler üzerinde kardeş sırasından kaynaklanan bir farkın olup olmadığını bulmak için Anova testi uygulanmıştır. Tabloya bakıldığında benlik saygısı için $F=,160, p>0,5$ ve ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler için $F=,695, p>0,5$ olmakla birlikte anlamlı bir fark görülmemiştir.

Tablo 7- Benlik Saygısı ve Başkalarının Algılaması ile Annenin Eğitim Durumu Arasındaki Farklılıklar

Değişken	Faktör	KT	Sd	KO	F	P
Benlik Saygısı	Gruplar arası	24,456	6	4,076	1,336	,240
	Gruplar içi	1199,294	393	3,052		
	Toplam	1223,750	399			
Bşkalarının Algılaması	Gruplar arası	19,936	6	3,323	,912	,486
	Gruplar içi	1431,814	393	3,643		
	Toplam	1451,750	399			

Benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler üzerinde annenin eğitim durumundan kaynaklanan bir fark olup olmadığını bulmak için Anova testi uygulanmıştır. Tabloya bakıldığında benlik saygısı için $F=1,336, p>0,5$ ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler $F=,912, p>0,5$ olup anlamlı bir fark görülmemiştir.

Tablo 8- Benlik Saygısı ve Başkalarının Algılaması ile Babanın Eğitim Durumu Arasındaki Farklılıklar

Değişken	Faktör	KT	Sd	KO	F	P
Benlik Saygısı	Gruplar arası	20,949	6	3,492	1,141	,338
	Gruplar içi	1202,801	393	3,061		
	Toplam	1223,750	399			
Bşkalarının Algılaması	Gruplar arası	22,684	6	3,781	1,040	,399
	Gruplar içi	1429,066	393	3,636		
	Toplam	1451,750	399			

Benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler üzerinde babanın eğitim durumundan kaynaklanan bir farkın olup olmadığını bulmak için Anova testi uygulanmıştır. Tabloya bakıldığında benlik saygısı için $F=1,141, p>0,5$ ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler için $F=1,040, p>0,5$ olmakla birlikte anlamlı bir fark görülmemiştir.

Tablo 9- Benlik Saygısı ve Başkalarının Algılaması ile Aylık Gelir Durumu Arasındaki Farklılıklar

Değişken	Faktör	KT	Sd	KO	F	P
Benlik Saygısı	Gruplar arası	14,284	3	4,761	1,559	,199
	Gruplar içi	1209,466	396	3,054		
	Toplam	1223,750	399			
Baskalarının Algısı	Gruplar arası	21,126	3	7,042	1,949	,121
	Gruplar içi	1430,624	396	3,613		
	Toplam	1451,750	399			

Benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler üzerinde ailenin aylık gelir durumundan kaynaklanan bir farkın olup olmadığını bulmak için Anova testi uygulanmıştır. Tabloya bakıldığında benlik saygısı için $F=1,559, p>0,5$ ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler için $F=1,949, p>0,5$ olmakla birlikte anlamlı bir fark görülmemiştir.

Tablo 10- Okul Türü ile Psikolojik Belirti Düzeyleri Arasındaki Farklılıklar

Değişken	Okul Türü	N	ort	SS	t	P
DEPRESYON	Fen Lisesi	200	6,2000	5,34160	2,040	,042
	Düz Lise	200	5,1450	4,99688		
SOMATİZAS.	Fen Lisesi	200	4,8500	4,78980	2,048	,041
	Düz Lise	200	3,9300	4,17158		
OBSESİF-KOMBUSİF	Fen Lisesi	200	7,3750	4,64784	2,709	,007
	Düz Lise	200	6,2050	3,96251		
KİŞ. ARA. DUYARLILIK	Fen Lisesi	200	4,5100	3,36848	,428	,669
	Düz Lise	200	4,6550	3,40941		
AKSIYETE	Fen Lisesi	200	5,9000	4,69684	1,448	,148
	Düz Lise	200	5,2400	4,41587		
HOSTİLİTE	Fen Lisesi	200	6,7900	4,59472	1,124	,262
	Düz Lise	200	6,2600	4,83106		
FOBİK ANKS	Fen Lisesi	200	3,2050	3,17385	,659	,510
	Düz Lise	200	3,0050	2,88907		
PARANOYA	Fen Lisesi	200	6,0350	4,00550	3,389	,001
	Düz Lise	200	4,8000	3,24386		
PSIKOTİZM	Fen Lisesi	200	4,8850	3,75664	3,308	,001
	Düz Lise	200	3,7700	2,93431		

Tablo 10’da psikolojik belirtiler üzerinde okul türünden kaynaklanan bir fark olup olmadığını bulmak için t testi uygulanmıştır. Tabloda;

Depresyon puanları incelendiğinde ; $t = 2,040$ $p < 0.05$ olduğu için depresyon düzeyi üzerinde okul türünden kaynaklanan fark görülmüştür. Fen Lisesi öğrencilerinin puan ortalamalarının (6,2000) Düz Lise öğrencilerinin puan ortalamalarından (5,1450) daha yüksek olduğu görülmüştür.Fen Lisesi öğrencilerinin Düz Lise öğrencilerine oranla daha fazla depresyon taşıma olasılığına sahip olduğu söylenebilir.

Somatizasyon puanları incelendiğinde ; $t = 2,048$ $p < 0.05$ olduğu için somatizasyon düzeyi üzerinde okul türünden kaynaklanan fark görülmüştür. Fen Lisesi öğrencilerinin puan ortalamalarının (4,8500) Düz Lise öğrencilerinin puan ortalamalarından (3,9300) daha yüksek olduğu görülmüştür.Fen Lisesi öğrencilerinin Düz Lise öğrencilerine oranla daha fazla somatizasyon taşıma olasılığına sahip olduğu söylenebilir.

Obsesif-Kombusif puanları incelendiğinde; $t = 709$, $p < 0.05$ olduğu için Obsesif-Kombusif düzeyi üzerinde okul türünden kaynaklanan fark görülmüştür. Fen Lisesi öğrencilerinin puan ortalamalarının (7,3750) Düz Lise öğrencilerinin puan ortalamalarından (6,2050) daha yüksek olduğu görülmüştür.Fen Lisesi öğrencilerinin Düz Lise öğrencilerine oranla daha fazla Obsesif-Kombusif Bozukluk taşıma olasılığına sahip olduğu söylenebilir.

Kişiler Arası Duyarlılık puanları incelendiğinde ; $t = -,428$ $p > 0.05$, Anksiyete’de $t = 1,448$ $p > 0.05$, Hostilite’de $t = 1,124$ $p > 0.05$ ve Fobik Anksiyete’de $t = ,659$ $p > 0.05$ olduğu için manidar bir farka rastlanmamıştır.

Paranoya puanları incelendiğinde ; $t = 3,389$ $p < 0.05$ olduğu için paranoya düzeyi üzerinde okul türünden kaynaklanan fark görülmüştür. Fen Lisesi öğrencilerinin puan ortalamalarının (6,0350) Düz Lise öğrencilerinin puan ortalamalarından (4,8000) daha yüksek olduğu görülmüştür.Fen Lisesi öğrencilerinin Düz Lise öğrencilerine oranla daha fazla paranoya taşıma olasılığına sahip olduğu söylenebilir.

Psikotizm puanları incelendiğinde ; $t = 3,308$ $p < 0.05$ olduğu için paranoya düzeyi üzerinde okul türünden kaynaklanan fark görülmüştür. Fen Lisesi öğrencilerinin puan ortalamalarının (4,8850) Düz Lise öğrencilerinin puan ortalamalarından (3,7700) daha

yüksek olduğu görülmüştür. Fen Lisesi öğrencilerinin Düz Lise öğrencilerine oranla daha fazla psikotizm taşıma olasılığına sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 11- Cinsiyet ile Psikolojik Belirti Düzeyleri Arasındaki Farklılıklar

Değişken	Cinsiyet	N	ort	ss	t	P
Depresyon	Kız	131	6,6107	5,13596	2,539	,012
	Erkek	269	5,2156	5,16789		
Somatizasyon	Kız	131	5,0153	4,64590	1,942	,053
	Erkek	269	4,0855	4,41801		
Obsesif-Kombulsif B.	Kız	131	7,9313	4,24299	3,718	,000
	Erkek	269	6,2342	4,30474		
Kiş. Ara.Duy.	Kız	131	5,4427	3,66514	3,599	,000
	Erkek	269	4,1636	3,16393		
Anksiyete	Kız	131	6,4275	4,38008	2,641	,009
	Erkek	269	5,1524	4,60238		
Hostilite	Kız	131	6,7099	4,55815	,547	,585
	Erkek	269	6,4349	4,79665		
Fobik Ank.	Kız	131	3,2595	2,86514	,711	,465
	Erkek	269	3,0297	3,11338		
Paranoya	Kız	131	5,5802	3,32115	,614	,539
	Erkek	269	5,3383	3,86344		
Pskotizm	Kız	131	4,6412	3,02571	1,284	,200
	Erkek	269	4,1747	3,58104		

Tablo 11’de psikolojik belirtiler üzerinde cinsiyetten kaynaklanan bir fark olup olmadığını bulmak için t testi uygulanmıştır. Tabloda;

Depresyon puanları incelendiğinde ; $t = 2,539$ $p < 0.05$ olduğu için depresyon düzeyi üzerinde cinsiyetten kaynaklanan fark görülmüştür. Kız öğrencilerinin puan ortalamalarının (6,6107) erkek öğrencilerinin puan ortalamalarından (5,2156) daha yüksek olduğu görülmüştür. Kız öğrencilerinin erkek öğrencilere oranla daha fazla depresyon taşıma olasılığına sahip olduğu söylenebilir.

Obsesif-Kombulsif Bozukluk puanları incelendiğinde ; $t = 3,718$, $p < 0.05$ olduğu için Obsesif-Kombulsif Bozukluk düzeyi üzerinde cinsiyetten kaynaklanan fark görülmüştür. Kız öğrencilerinin puan ortalamalarının (7,9313) erkek öğrencilerinin puan

ortalamalarından (6,2342) daha yüksek olduğu görülmüştür. Kız öğrencilerinin erkek öğrencilere oranla daha fazla obsesif-kompulsif bozukluk taşıma olasılığına sahip olduğu söylenebilir.

Kişiler Arası Duyarlılık puanları incelendiğinde ; $t = 3,599$, $p < 0.05$ olduğu için Kişiler Arası Duyarlılık düzeyi üzerinde cinsiyetten kaynaklanan fark görülmüştür. Kız öğrencilerinin puan ortalamalarının (5,4427) erkek öğrencilerinin puan ortalamalarından (4,1636) daha yüksek olduğu görülmüştür. Kız öğrencilerinin erkek öğrencilere oranla kişiler arası ilişkilerde daha duyarlı oldukları söylenebilir.

Anksiyete puanları incelendiğinde ; $t = 2,641$, $p < 0.05$ olduğu için Anksiyete düzeyi üzerinde cinsiyetten kaynaklanan fark görülmüştür. Kız öğrencilerinin puan ortalamalarının (6,4275) erkek öğrencilerinin puan ortalamalarından (5,1524) daha yüksek olduğu görülmüştür. Kız öğrencilerinin erkek öğrencilere oranla anksiyete yaşama olasılıkları daha fazladır.

Somatizasyon puanları incelendiğinde ; $t = 1,053$, $p > 0.05$, Hostilite'de; $t = ,547$, $p > 0.05$, Fobik Anksiyete'de; $t = ,711$, $p > 0.05$, Paranoya'da; $t = ,614$, $p > 0.05$ ve Psikotizm'de ; $t = 1,284$, $p > 0.05$ olduğu için bu değişkenler üzerinde cinsiyetten kaynaklanan manidar bir fark görülmemiştir.

Tablo 12 - Kardeş Sayısı ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar

Değişken	Faktör	KT	Sd	KO	F	P
DEPRSYON	Gruplar arası	10,996	2	5,498	,203	,816
	Gruplar içi	10747,101	397	27,071		
	Toplam	10758,097	399			
SOMATİ.	Gruplar arası	16,072	2	8,036	,394	,675
	Gruplar içi	8097,088	397	20,396		
	Toplam	8113,160	399			
OBSESİF-KOMBUSİF	Gruplar arası	41,822	2	20,911	1,104	,333
	Gruplar içi	7518,538	397	18,938		
	Toplam	7560,360	399			
KİŞ. ARASI DUYARLIK	Gruplar arası	7,939	2	3,969	,345	,708
	Gruplar içi	4565,339	397	11,500		
	Toplam	4573,277	399			
AKSİYETE	Gruplar arası	34,236	2	17,118	,821	,441
	Gruplar içi	8279,804	397	20,856		
	Toplam	8314,040	399			
HOSTİLİTE	Gruplar arası	11,518	2	5,759	,258	,773
	Gruplar içi	8862,232	397	22,323		
	Toplam	8873,750	399			
FOBİK ANKSİ.	Gruplar arası	14,005	2	7,003	,760	,468
	Gruplar içi	3655,585	397	9,208		
	Toplam	3669,590	399			
PARANO.	Gruplar arası	26,011	2	13,005	,954	,386
	Gruplar içi	5413,267	397	13,635		
	Toplam	5439,278	399			
PSIKOTİZM	Gruplar arası	1,776	2	,888	,076	,927
	Gruplar içi	4644,321	397	11,699		
	Toplam	4646,097	399			

Psikolojik Belirtiler ile sahip olunan kardeş sayısı arasındaki farklılıklar varyans analizi ile incelenmiştir. Kardeş sayısı 1, 2, 3 ve daha fazla olma şeklinde üç grupta ele alındığında psikolojik belirtiler (Depresyon $F=,203$, $p>0,5$, Somatizasyon $F=,394$, $p>0,5$, Obsesif-Kombesif Bozukluk $F=1,104$, $p>0,5$, Kişiler Arası Duyarlılık $F=,345$, $p>0,5$, Anksiyete $F=,821$, $p>0,5$, Hostilite $F=,258$, $p>0,5$, Fobik Anksiyete $F=,760$, $p>0,5$, Paranoya $F=,954$, $p>0,5$ ve Psikotizm $F=,076$, $p>0,5$) ile arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Tablo 13- Doğum Sırası ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar

Değişken	Faktör	KT	Sd	KO	F	P
DEPRSYON	Gruplar arası	4,519	2	2,260	,083	,920
	Gruplar içi	10753,578	397	27,087		
	Toplam	10758,098	399			
SOMATİ.	Gruplar arası	10,014	2	5,007	,245	,783
	Gruplar içi	8103,146	397	20,411		
	Toplam	8113,160	399			
OBSESİF-KOMBUSİF	Gruplar arası	85,105	2	42,553	2,260	,106
	Gruplar içi	7475,255	397	18,829		
	Toplam	7560,360	399			
KİŞ. ARASI DUYARLIK	Gruplar arası	2,547	2	1,274	,111	,895
	Gruplar içi	4570,730	397	11,513		
	Toplam	4573,278	399			
AKSİYETE	Gruplar arası	14,559	2	7,280	,348	,706
	Gruplar içi	8299,481	397	20,905		
	Toplam	8314,040	399			
HOSTİLİTE	Gruplar arası	48,686	2	24,343	1,095	,336
	Gruplar içi	8825,064	397	22,229		
	Toplam	8873,750	399			
FOBİK ANKSİ.	Gruplar arası	29,622	2	14,811	1,615	,200
	Gruplar içi	3639,968	397	9,169		
	Toplam	3669,590	399			
PARANO.	Gruplar arası	32,380	2	16,190	1,189	,306
	Gruplar içi	5406,897	397	13,619		
	Toplam	5439,277	399			
PSIKOTİZM	Gruplar arası	1,772	2	,886	,076	,927
	Gruplar içi	4644,325	397	11,699		
	Toplam	4646,098	399			

Psikolojik Belirtiler ile sahip olunan doğum sırası arasındaki farklılıklar varyans analizi ile incelenmiştir. Doğum sırası ilk, orta, ikinci ve son çocuk olma şeklinde üç grupta ele alındığında psikolojik belirtiler (Depresyon $F=,83$, $p>0,5$, Somatizasyon $F=,245$, $p>0,5$, Obsesif-Kombesif Bozukluk $F=2,260$, $p>0,5$, Kişiler Arası Duyarlılık $F=,111$, $p>0,5$, Anksiyete $F=,348$, $p>0,5$, Hostilite $F=,1,095$, $p>0,5$, Fobik Anksiyete $F=1,615$, $p>0,5$, Paranoya $F=1,189$, $p>0,5$ ve Psicotizm $F=,076$, $p>0,5$) ile arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Tablo 14- Annenin Eğitim Durumu ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar

Değişken	Faktör	KT	Sd	KO	F	P
DEPRSYON	Gruplar arası	357,934	6	59,656	2,254	,038
	Gruplar içi	10400,163	393	26,464		
	Toplam	10758,098	399			
SOMATİ.	Gruplar arası	254,583	6	42,430	2,122	,050
	Gruplar içi	7858,577	393	19,996		
	Toplam	8113,160	399			
OBSESİF-KOMBUSİF	Gruplar arası	254,056	6	42,343	2,278	,036
	Gruplar içi	7306,304	393	18,591		
	Toplam	7560,360	399			
KİŞ. ARASI DUYARLIK	Gruplar arası	260,911	6	43,485	3,963	,001
	Gruplar içi	4312,366	393	10,973		
	Toplam	4573,278	399			
AKSİYETE	Gruplar arası	309,003	6	51,500	2,528	,021
	Gruplar içi	8005,037	393	20,369		
	Toplam	8314,040	399			
HOSTİLİTE	Gruplar arası	293,123	6	48,854	2,238	,039
	Gruplar içi	8580,627	393	21,834		
	Toplam	8873,750	399			
FOBİK ANKSİYET.	Gruplar arası	190,469	6	31,745	3,586	,002
	Gruplar içi	3479,121	393	8,853		
	Toplam	3669,590	399			
PARANO.	Gruplar arası	116,406	6	19,401	1,432	,201
	Gruplar içi	5322,872	393	13,544		
	Toplam	5439,278	399			
PSIKOTİZM	Gruplar arası	183,165	6	30,528	2,688	,014
	Gruplar içi	4462,932	393	11,356		
	Toplam	4646,098	399			

Psikolojik Belirtiler ile annenin eğitim durumu arasındaki farklılıklar varyans analizi ile incelenmiştir. Annenin eğitim durumu 1(Okur-Yazar), 2(İlkokul), 3 (Ortaokul), 4 (Lise), 5 (Üniversite), 6 (Yüksek Lisans) ve 7 (Doktora) olarak ele alınmıştır. Annenin eğitim durumu ile depresyon arasındaki farka bakıldığında $F=2,254$, $p<0,5$ olduğu için anlamlı bir farka rastlanmıştır. Farkın kaynağını bulmak için LSD testi uygulanmış ve sonuçlara göre yüksek lisans mezunu annelerin çocuklarının okur-yazar (8,0263) ve lise mezunu (7,3624) annelerin çocuklarına göre ve aynı şekilde doktora programını bitiren annelerin çocuklarının okur-yazar (6,7763), ilkokul (5,8599) ve lise(6,1124) mezunu

annelerin çocuklarına göre daha fazla depresyona girme ihtimallerinin olduğu söylenebilir. Annenin eğitim durumu ile somatizasyon arasındaki fark olup olmadığına bakıldığında $F=2,122$, $p=0,5$ olduğu için anlamlı bir fark bulunamamıştır. Annenin eğitim durumu ile obsesif-kompulsif bozukluk arasındaki farka bakıldığında $F=2,278$ $p<0,5$ olduğu için anlamlı bir farka rastlanmıştır. Farkın kaynağını bulmak için LSD testi uygulanmış ve sonuçlara göre orta okul mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu (1,7223)annelerin çocuklarına göre ve üniversite mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu (1,8353)annelerin çocuklarına göre daha fazla obsesif-kompulsif bozukluk taşıma ihtimallerinin olduğu söylenebilir. Annenin eğitim durumu ile kişiler arası duyarlılık arasındaki farka bakıldığında $F=3,963$ $p<0,5$ olduğu için anlamlı bir farka rastlanmıştır. Farkın kaynağını bulmak için LSD testi uygulanmış ve sonuçlara göre; ilkokul mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu (,8990)annelerin çocuklarına oranla, orta okul mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu (1,4904)annelerin çocuklarına oranla, yüksek lisans mezunu annelerin çocuklarının okur-yazar (8,0000), ilkokul (7,3121), orta okul (6,7206), lise (8,2110) ve üniversite (7,2807) mezunu annelerin çocuklarına oranla ve doktora programını bitirmiş annelerin çocuklarının ilkokul (3,7500) ve lise(3,9610) mezunu annelerin çocuklarına oranla daha fazla kişiler arası duyarlılığa sahip olduğu söylenebilir. Annenin eğitim durumu ile anksiyete arasındaki farka bakıldığında $F=2,528$ $p<0,5$ olduğu için anlamlı bir farka rastlanmıştır. Farkın kaynağını bulmak için LSD testi uygulanmış ve sonuçlara göre; orta okul mezunu annelerin çocuklarının okur-yazar (2,3297) ve lise (1,7310) mezunu annelerin çocuklarına oranla, üniversite mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu (1,6995)annelerin çocuklarına oranla, doktora programını bitirmiş annelerin çocuklarının okur-yazar (5,6974) ve lise (5,0986) mezunu annelerin çocuklarına oranla anksiyete düzeylerinin daha fazla olduğu söylenebilir. Annenin eğitim durumu ile hostilite arasındaki farka bakıldığında $F=2,238$ $p<0,5$ olduğu için anlamlı bir farka rastlanmıştır. Farkın kaynağını bulmak için LSD testi uygulanmış ve sonuçlara göre; orta okul mezunu annelerin çocuklarının lise (1,9038) mezunu annelerin çocuklarına oranla, üniversite mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu (1,6110)annelerin çocuklarına oranla, doktora programını bitirmiş annelerin çocuklarının okur-yazar (5,5395) ve lise (5,0803) mezunu annelerin çocuklarına oranla daha fazla hostilite riskine sahip oldukları söylenebilir. Annenin eğitim durumu ile fobik anksiyete arasındaki farka bakıldığında $F=3,586$ $p<0,5$ olduğu için anlamlı bir farka rastlanmıştır.

Farkın kaynağını bulmak için LSD testi uygulanmış ve sonuçlara göre; ilkokul mezunu annelerin çocuklarının lise (1,0665) mezunu annelerin çocuklarına oranla, üniversite mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu (1,0441) annelerin çocuklarına oranla, doktora programını bitirmiş annelerin çocuklarının okur-yazar (5,6711), ilkokul (4,7890), ortaokul (5,1765), lise (5,8555), üniversite(4,8114), yüksek lisans (5,2500) mezunu annelerin çocuklarına oranla daha fazla fobik anksiyeteye sahip oldukları söylenebilir. Annenin eğitim durumu ile paranoya arasındaki fark olup olmadığına bakıldığında $F=1,432$, $p>0,5$ olduğu için anlamlı bir fark bulunamamıştır. Annenin eğitim durumu ile psikotizm arasındaki farka bakıldığında $F=2,688$ $p<0,5$ olduğu için anlamlı bir farka rastlanmıştır. Farkın kaynağını bulmak için LSD testi uygulanmış ve sonuçlara göre; üniversite mezunu annelerin çocuklarının ilkokul (1,2311) ve lise(1,5192) mezunu annelerin çocuklarına oranla ve doktora programını bitirmiş annelerin çocuklarının okur-yazar (3,9342), ilkokul (4,2004), ortaokul (3,5441) ve lise (4,4885) mezunu annelerin çocuklarına oranla daha fazla psikotizm düzeyine sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 14.1. Annenin Eğitim Durumu ile Depresyona Dayalı Farklılıklar

Doktora	Okur-Yazar	6,7763(*)
	İlkokul	5,8599(*)
	Lise	6,1124(*)
Yüksek Lisans	Okur-Yazar	8,0263(*)
	Lise	7,3624(*)

Tablo 14.2. Annenin Eğitim Durumu ile Obsesif-Kompsif Bozukluğa Dayalı Farklılıklar

Orta Okul	Lise	1,7223(*)
Üniversite	Lise	1,8353(*)

Tablo 14.3. Annenin Eğitim Durumu ile Kişiler Arası Duyarlılığa Dayalı Farklılıklar

İlkokul	Lise	,8990(*)
Orta Okul	Lise	1,4904(*)
Yüksek Lisans	Okur-Yazar	8,0000(*)
	İlkokul	7,3121(*)
	Orta Okul	6,7206(*)
	Lise	8,2110(*)
	Üniversite	7,2807(*)
Doktora	Okur-Yazar	3,7500(*)
	Lise	3,9610(*)

Tablo 14.4. Anksiyeteye Annenin Eğitim Durumu ile Dayalı Farklılıklar

Orta Okul	Okur-Yazar	2,3297(*)
	Lise	1,7310(*)
Üniversite	Lise	1,6995(*)
Doktora	Okur-Yazar	5,6974(*)
	Lise	5,0986(*)

Tablo 14.5. Annenin Eğitim Durumu ile Hostiliteye Dayalı Farklılıklar

Orta Okul	Lise	1,9038(*)
Üniversite	Lise	1,6110(*)
Doktora	Okur-Yazar	5,5395(*)
	Lise	5,0803(*)

Tablo 14.6. Annenin Eğitim Durumu ile Fobiye Dayalı Farklılıklar

İlkokul	Lise	1,0665(*)
Üniversite	Lise	1,0441(*)
	Doktora	-4,8114(*)
Doktora	Okur-Yazar	5,6711(*)
	İlkokul	4,7890(*)
	Orta Okul	5,1765(*)
	Lise	5,8555(*)
	Üniversite	4,8114(*)
	Yüksek Lisans	5,2500(*)

Tablo 14.7. Annenin Eğitim Durumu ile Psikotizme Dayalı Farklılıklar

Doktora	Okur-Yazar	3,9342(*)
	İlkokul	4,2004(*)
	Orta Okul	3,5441(*)
	Lise	4,4885(*)

Tablo 15- Babanın Eğitim Durumu ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar

Değişken	Faktör	KT	Sd	KO	F	P
DEPRESYON	Gruplar arası	178,802	6	29,800	1,107	,357
	Gruplar içi	10579,296	393	26,919		
	Toplam	10758,098	399			
SOMATİ.	Gruplar arası	249,221	6	41,537	2,076	,055
	Gruplar içi	7863,939	393	20,010		
	Toplam	8113,160	399			
OBSESİF-KOMBUSİF	Gruplar arası	97,212	6	16,202	,853	,530
	Gruplar içi	7463,148	393	18,990		
	Toplam	7560,360	399			
KİŞ. ARASI DUYARLIK	Gruplar arası	78,942	6	13,157	1,150	,332
	Gruplar içi	4494,336	393	11,436		
	Toplam	4573,278	399			
AKSİYETE	Gruplar arası	213,018	6	35,503	1,722	,114
	Gruplar içi	8101,022	393	20,613		
	Toplam	8314,040	399			
HOSTİLİTE	Gruplar arası	134,141	6	22,357	1,005	,421
	Gruplar içi	8739,609	393	22,238		
	Toplam	8873,750	399			
FOBİK ANKS.	Gruplar arası	139,933	6	23,322	2,597	,018
	Gruplar içi	3529,657	393	8,981		
	Toplam	3669,590	399			
PARANO.	Gruplar arası	84,674	6	14,112	1,036	,401
	Gruplar içi	5354,603	393	13,625		
	Toplam	5439,277	399			
PSIKOTİZM	Gruplar arası	94,749	6	15,792	1,364	,228
	Gruplar içi	4551,348	393	11,581		
	Toplam	4646,098	399			

Psikolojik Belirtiler ile babanın eğitim durumu arasındaki farklılıklar varyans analizi ile incelenmiştir. Babanın eğitim durumu 1(Okur-Yazar), 2(İlkokul), 3 (Ortaokul), 4 (Lise), 5 (Üniversite), 6 (Yüksek Lisans) ve 7 (Doktora) olarak ele alınmıştır. Babanın eğitim durumu ile fobik anksiyete arasındaki farka bakıldığında $F=2,597$, $p<0,5$ olduğu için anlamlı bir farka rastlanmıştır. Farkın kaynağını bulmak için LSD testi uygulanmış ve sonuçlara göre; orta okul mezunu babaların çocuklarının lise (1,4258) ve üniversite (1,2918) mezunu babaların çocuklarına göre ve doktora programını bitiren babaların çocuklarının lise (1,9417) mezunu babaların çocuklarına göre fobik anksiyete düzeylerinin daha fazla olduğu söylenebilir. Babanın eğitim durumu ile depresyon $F=1,107$, $p>0,5$, somatizasyon $F=2,076$, $p>0,5$, obsesif-kombusif bozukluk $F=,853$, $p>0,5$, kişiler arası duyarlılık $F=1,150$, $p>0,5$, anksiyete $F=1,722$, $p>0,5$, hostilite

F=1,005, p>0,5, paranoya F=1,036, p>0,5, psikotizm F=1,364, p>0,5 düzeyinde olduğu için anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Tablo 15.1. Babanın Eğitim Durumu ile Fobiye Dayalı Farklılıklar

Orta Okul	Lise	1,4258(*)
	Üniversite	1,2918(*)
Doktora	Lise	1,9417(*)

Tablo 16- Aylık Gelir Durumu ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki Farklılıklar

Değişken	Faktör	KT	Sd	KO	F	P
Depresyon	Gruplar arası	89,163	3	29,721	1,103	,348
	Gruplar içi	10668,935	396	26,942		
	Toplam	10758,098	399			
Somatizas.	Gruplar arası	74,376	3	24,792	1,221	,302
	Gruplar içi	8038,784	396	20,300		
	Toplam	8113,160	399			
Obsesif-kombusif	Gruplar arası	10,193	3	3,398	,178	,911
	Gruplar içi	7550,167	396	19,066		
	Toplam	7560,360	399			
Kişiler arası duyarlık	Gruplar arası	49,110	3	16,370	1,433	,233
	Gruplar içi	4524,168	396	11,425		
	Toplam	4573,277	399			
Aksiyete	Gruplar arası	139,883	3	46,628	2,259	,081
	Gruplar içi	8174,157	396	20,642		
	Toplam	8314,040	399			
Hostilite	Gruplar arası	51,285	3	17,095	,767	,513
	Gruplar içi	8822,465	396	22,279		
	Toplam	8873,750	399			
Fobik anksiyete	Gruplar arası	28,583	3	9,528	1,036	,376
	Gruplar içi	3641,007	396	9,194		
	Toplam	3669,590	399			
Paranoya	Gruplar arası	17,925	3	5,975	,436	,727
	Gruplar içi	5421,352	396	13,690		
	Toplam	5439,277	399			
Psikotizm	Gruplar arası	64,978	3	21,659	1,872	,134
	Gruplar içi	4581,120	396	11,568		
	Toplam	4646,098	399			

Psikolojik Belirtiler ile aylık durumu arasındaki farklılıklar varyans analizi ile incelenmiştir. Aylık gelir durumu 1(0-500), 2(501-1000), 3 (1001-1500), 4 (1501 ve daha fazla) olarak ele alınmıştır. Aylık gelir durumu ile anksiyete arasındaki farka

bakıldığında $F=2,259$, $p<0,5$ olduğu için anlamlı bir farka rastlanmıştır. Farkın kaynağını bulmak için LSD testi uygulanmış ve sonuçlara göre; 0-500ytl gelire sahip olan ailelerin çocukları 501-1000ytl gelir düzeyine sahip olan ailelerin çocuklarına (1,9349) oranla daha fazla anksiyeteye sahiptirler.. Aylık gelir durumu ile depresyon $F=1,103$, $p>0,5$, somatizasyon $F=1,221$, $p>0,5$, obsesif-kompulsif bozukluk $F=,178$, $p>0,5$, kişiler arası duyarlılık $F=1,433$, $p>0,5$, $p>0,5$, hostilete $F=,767$, $p>0,5$, fobik anksiyete $F=1,036$, paranoya $F=,436$, $p>0,5$, psikotizm $F=1,872$, $p>0,5$ düzeyinde olduğu için anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Tablo 16.1. Aylık Gelir Durumu ile Fobiye Dayalı Farklılıklar

0-500 ytl	501-1000ytl	1,9349(*)
-----------	-------------	-----------

Tüm değişkenler arasındaki korelasyonlara bakıldığında benlik saygısı ile başkalarının algılaması pozitif bir ilişki sergilerken depresyon, somatizasyon, obsesif-kombesif bozukluk, kişiler arası duyarlılık, anksiyete, hostilite, fobik anksiyete, paranoya ve psikotizm negatif bir ilişki sergilemektedir. Başkalarının algılaması ile tüm psikolojik belirtiler (depresyon, somatizasyon, kişiler arası duyarlılık, anksiyete, hostilite, fobik anksiyete, paranoya ve psikotizm) arasında negatif bir ilişki söz konusudur. Depresyon ile somatizasyon, obsesif-kombesif bozukluk, kişiler arası duyarlılık, anksiyete, hostilite, fobik anksiyete, paranoya ve psikotizm arasında pozitif bir ilişki vardır. Somatizasyon ile obsesif-kombesif bozukluk, kişiler arası duyarlılık, anksiyete, hostilite, fobik anksiyete, paranoya ve psikotizm arasında pozitif bir ilişki vardır. Obsesif-kombesif bozukluk ile kişiler arası duyarlılık, anksiyete, hostilite, fobik anksiyete, paranoya ve psikotizm arasında pozitif bir ilişki vardır. Kişiler arası duyarlılık ile anksiyete, hostilite, fobik anksiyete, paranoya ve psikotizm arasında pozitif bir ilişki vardır. Anksiyete ile hostilite, fobik anksiyete, paranoya ve psikotizm arasında pozitif bir ilişki vardır. Hostilite ile fobik anksiyete, paranoya ve psikotizm arasında pozitif bir ilişki vardır. Fobik anksiyete ile paranoya ve psikotizm arasında pozitif bir ilişki vardır. Paranoya ile psikotizm arasında pozitif bir ilişki vardır.

BÖLÜM 4: YORUMLAR VE TARTIŞMA

4.1. Yorumlar

Normal düzeydeki öğrencilerde üstün yetenekli ergenlere göre diğer insanların kendileriyle ilgili olumsuz fikirlere sahip olduklarını düşüncesinin daha yaygın olduğu belirlenmiştir. Bu durumun nedeni olarak üstün yetenekli ergenlerin akademik ve diğer alanlardaki yeteneklerinin başarı çatalarını yükseltmesi ve dolayısıyla çevreleri tarafından takdir ve onay görmeleri gösterilebilir.

Üstün yetenekli ve normal ayırımı yapılmaksızın cinsiyet faktörünün benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin karşılaştırılmış ve bir fark görülmemiştir. Günümüz toplumunda ailelerin bilinçli olmaları ve çocuklarını özgüveni yüksek bireyler olarak yetiştirmeleri önemli bir etken olabilir.

Benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler ile kardeş sayısı ve doğum sırası arasında bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Bu sonuç bizi ailelerin çocuklarının kişilik gelişimleri için gereken ilgiyi göstermeye çalıştığı fikrine götürebilir.

Annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu ve aylık gelir durumu ile benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler arasında bir farklılık bulunamamıştır. Bu duruma bakılarak ergen grubun kendilerini bağımsız bir birey olarak algıladığı ve ebeveyn eğitim düzeyinin ve aylık gelir durumunun kendilerine ilişkin değerlendirmelerinde etkisiz olduğu söylenebilir.

Üstün yetenekli öğrencilerin normal öğrencilere oranla depresyon, somatizasyon, obsesif-kompulsif bozukluk, paranoya ve psikotizm taşıma olasılığının daha fazla olduğu görülmüştür. Üstün yetenekli çocukların duyarlı ve hassas olmaları nedeniyle psikolojik belirti taşıma risklerinin daha fazla olabileceği düşünülmektedir.

Kız öğrencilerin depresyon, obsesif-kompulsif bozukluk, kişiler arası duyarlılık ve anksiyete düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Bu sonuçta kızların yaradılışları gereği daha duygusal ve detaycı olmalarının etkili olabileceği düşünülmektedir.

Psikolojik belirtiler üzerinde kardeş sayısı ve doğum sırasından kaynaklanan herhangi bir farka rastlanmamıştır. Bu sonuçtan üstünler ve normallerin kendilerini diğerlerinden ayrı bir fert olarak değerlendirebilme yeteneğine sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Annenin eğitim düzeyi ile psikolojik belirtiler arasında fark olup olmadığına bakılmış ve annenin eğitim düzeyinin psikolojik belirtiler üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Yüksek lisans mezunu annelerin çocuklarının okur-yazar ve lise mezunu annelerin çocuklarına göre , doktora programını bitiren annelerin çocuklarının okur-yazar, ilkokul ve lise mezunu annelerin çocuklarına göre daha fazla depresyona girme ihtimallerinin olduğu anlaşılmıştır. Genel bir değerlendirme yapıldığında annenin eğitim düzeyi yükseldikçe ergenlik dönemindeki çocuklarının depresyona girme riskleri artmaktadır. Annelerin çocuklarının geleceği konusunda endişelenmesi ve eğitilmiş annelerin bu endişe neticesinde meslek seçimi ve ders çalışma konularında çocuklarına daha baskıcı davranmaları zaten ergenlik döneminin sıkıntılarıyla boğuşan ve bir kimlik arayışı içerisinde olan genç ergenleri bunaltmaktadır. Somatizasyon ve paranoya ile annenin eğitimi arasında fark bulunmamıştır. Orta okul ve üniversite mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu annelerin çocuklarına göre daha fazla obsesif- kompulsif bozukluk taşıma ihtimallerinin olduğu görülmüştür. Bu sonuçta araştırma grubundaki ergenlerin annelerinin kişiliği etkili olabilir. Obsesif- kompulsif bozukluk içerisinde titizliği, aşırı düzeni ve tekrarı barındırır. Toplumun kadına yüklediği temiz ve titiz olma görevi ve çocukların annelerini model almaları neticesinde bu psikolojik belirtiyi taşıma riskleri artabilir. Kişiler arası duyarlılık açısından bakıldığında; ilkokul ve orta okul mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu annelerin çocuklarına oranla, yüksek lisans mezunu annelerin çocuklarının okur-yazar, ilkokul, orta okul, lise ve üniversite mezunu annelerin çocuklarına oranla ve doktora programını bitirmiş annelerin çocuklarının ilkokul ve lise mezunu annelerin çocuklarına oranla daha fazla kişiler arası duyarlılığa sahip olduğu bulunmuştur. Annenin eğitim düzeyinin yüksek veya düşük olması ile kişiler arası duyarlılık arasında düzenli bir artış seyretmemektedir. Bu durumda annelerin ve çocukların kişilik yapıları ve hassasiyetlerinin etkili olduğu yorumu yapılabilir. Orta okul mezunu ve doktora programını bitirmiş annelerin çocuklarının okur-yazar ve lise mezunu annelerin çocuklarına oranla, üniversite mezunu annelerin çocuklarının ise lise mezunu annelerin çocuklarına oranla daha fazla anksiyeteye sahip olduğu görülmüştür. Kişiler arası duyarlılıkta olduğu gibi anksiyete

ile annenin eğitim düzeyinin yüksek veya düşük olması ile kişiler arası duyarlılık arasında doğru veya test bir ilişki yoktur. Burada da annenin ve ergenin kişilik yapısı, beklentileri, korkuları sonuç üzerinde etkili olabilir. Hostilite değerlendirildiğinde; orta okul ve üniversite mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu annelerin çocuklarına oranla, doktora programını bitirmiş annelerin çocuklarının ise hem okur-yazar; hem de lise mezunu annelerin çocuklarına oranla daha fazla hostilite riskine sahip oldukları bulunmuştur. Annenin eğitim düzeyinin az veya çok oluşunun hostilite belirtisi göstermede düzenli etkisi olduğunu söyleyemeyiz. Hostilitenin kişinin belirlediği hedefine ulaşamadığı durumlarda ortaya çıkma ihtimalini düşünürsek öğrencilerin amaca ulaşmada aşırı hırs göstermeleri bu sonuç üzerinde etkili olabilir. Fobik anksiyete sonuçlarına göre ilkokul ve üniversite mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu annelerin çocuklarına oranla, doktora programını bitirmiş annelerin çocuklarının okur-yazar, ilkokul, ortaokul, lise, üniversite, yüksek lisans mezunu annelerin çocuklarına oranla daha fazla fobik anksiyeteye sahip oldukları bulunmuştur. Genel bir değerlendirme yapıldığında annenin eğitim düzeyi arttıkça fobik anksiyete düzeyinin de artış gösterdiği söylenebilir. Araştırma grubunun meslek seçimi aşamasında olan lise öğrencileri olduğu düşünüldüğünde eğitimi yüksek olan annelerin konuyla ilgili daha detaylı bilgiye sahip olmaları ve dolayısıyla kaygı düzeylerinin yüksek oluşu ve bu kaygıyı ister istemez çocuklarına yansıttıkları söylenebilir. Üniversite mezunu annelerin çocuklarının ilkokul ve lise mezunu annelerin çocuklarına oranla ve doktora programını bitirmiş annelerin çocuklarının okur-yazar, ilkokul, ortaokul ve lise mezunu annelerin çocuklarına oranla daha fazla psikotizm düzeyine sahip oldukları bulunmuştur. Psikotizm belirtisi gösterme ile annenin eğitim düzeyi arasındaki ilişkinin doğru orantılı olduğu görülmüştür.

Psikolojik belirtiler üzerinde babanın eğitiminden kaynaklanan bir fark olup olmadığına bakıldığında sadece fobik anksiyetenin farka neden olduğu bulunmuştur. Orta okul mezunu babaların çocuklarının lise ve üniversite mezunu babaların çocuklarına göre ve doktora programını bitiren babaların çocuklarının lise mezunu babaların çocuklarına göre fobik anksiyete düzeylerinin daha fazla olduğu görülmüştür. Babanın eğitim düzeyi ile fobik anksiyete arasında doğru bir orantı yoktur. Bu sonuçta babanın kişilik yapısının yaşadığı kaygıyı çocuğuna yansıtma düzeyinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Gelir durumu ile psikolojik belirtiler arasındaki farka bakılmış ve depresyon, somatizasyon, obsesif- kombusif bozukluk, kişiler arası duyarlılık, hostilite, fobik anksiyete, paranoya ve psikotizm üzerinde gelir durumunun etkisi görülmezken anksiyete üzerinde gelir durumunun etkili olduğu bulunmuştur. Buna göre 0-500ytl(düşük) gelire sahip olan ailelerin çocukları 501-1000ytl (orta) gelir düzeyine sahip olan ailelerin çocuklarına oranla daha fazla anksiyeteye sahiptirler. Bu sonuca bakılarak artık yetişkin olmanın eşiğinde bulunan ergen hayata dair daha gerçekçi algılamalara sahiptir. Ailesinin düşük gelire sahip olması ergenin geleceğe, eğitimine yönelik kaygılarının artmasını etkilemektedir.

Tüm değişkenler arasındaki korelasyonel ilişki incelenmiş başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler ile obsesif- kombusif bozukluk hariç tüm değişkenler arasında pozitif veya negatif bir ilişki görülmüştür. Bu sonuç bize benlik saygısı, başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler ve psikolojik belirtilerin birbirinden etkilendiğini göstermektedir. Obsesif- kombusif bozuklukta ergenlerin diğerlerinin düşüncelerinden içsel kontrol odaklı olukları söylenebilir.

4.2. Tartışma

Araştırmanın ilk denencesi üstün yetenekli olan ergenlerin normal olan akranlarına göre benlik saygılarının daha güçlü olduğu yönündeydi. Ancak araştırmanın bulgularına bakıldığında görülmüştür ki üstün yetenekli ergenlerle normal olan akranları arasında benlik saygısı açısından herhangi bir fark yoktur. Dolayısıyla bu denence de beklenen sonuca ulaşamamıştır.

Araştırmanın ikinci denencesi üstün yetenekli ergenlerin normal olan akranlarına göre başkaları tarafından algılanmaya yönelik daha olumlu düşüncelere sahip olduğuydu. Araştırmanın bulguları incelendiğinde normal olan ergenlerin üstün yetenekli ergenlere oranla başkaları tarafından algılanmaya yönelik daha olumsuz düşüncelere sahip görülmüştür. Bu denence de beklenen sonuca ulaşılmıştır.

Araştırmanın üçüncü denencesi üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşüncelerinin demografik özelliklerinden etkilenmekte olduğuydu. Araştırma bulgularına bakıldığında bu denencede öngörülen sonuca ulaşılamadığı anlaşılmıştır.

Araştırmanın dördüncü denencesi üstün yetenekli ergenlerin normal olan akranlarına oranla psikolojik belirti düzeylerinin daha fazla olduğuydu. Araştırmanın bulguları incelendiğinde üstün yetenekli ergenlerin normal olan akranlarına oranla depresyon, somatizasyon, obsesif-kompulsif bozukluk, paranoya ve psikotizm taşıma olasılığının daha fazla olduğu görülmüştür. Bu denence de beklenen sonuca ulaşılmıştır.

Araştırmanın beşinci denencesi üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin psikolojik belirti düzeyleri üzerinde demografik özelliklerinden kaynaklanan bir farkın olduğuydu. Araştırmanın bulguları incelendiğinde cinsiyet faktörü açısından kız öğrencilerin depresyon, obsesif-kompulsif bozukluk, kişiler arası duyarlılık ve anksiyete düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha fazla olduğu saptanmıştır. Psikolojik belirtiler üzerinde kardeş sayısı ve doğum sırasından kaynaklanan herhangi bir farka rastlanmamıştır. Araştırma grubunun psikolojik belirti düzeyleri üzerinde annenin eğitiminden kaynaklanan bir fark olup olmadığına bakıldığında, annenin eğitim düzeyinin psikolojik belirtiler üzerinde bir hayli etkili olduğu bulunmuştur. Ancak burada ki farklılığın nereden kaynaklandığına bakıldığında doğru ya da ters bir orantı görülmemiştir. Yani annenin eğitim düzeyi arttıkça veya azaldıkça ergen olan çocuklarının psikolojik belirti düzeyleri artmaktadır diyemeyiz. Psikolojik belirtiler üzerinde babanın eğitiminden kaynaklanan bir fark olup olmadığına bakıldığında sadece fobik anksiyetenin farka neden olduğu bulunmuştur. Orta okul mezunu babaların çocuklarının lise ve üniversite mezunu babaların çocuklarına göre ve doktora programını bitiren babaların çocuklarının lise mezunu babaların çocuklarına göre fobik anksiyete düzeylerinin daha fazla olduğu görülmüştür. Yine burada da doğru ya da ters bir orantıya rastlanmamıştır. Psikolojik belirtiler üzerinde gelir durumundan kaynaklanan bir fark olup olmadığına bakıldığında sadece anksiyetede fark bulunmuştur. Gelir düzeyi düşük olan ailelerin çocukları daha fazla anksiyeteye sahiptir. Dolayısıyla bu denence de kısmen beklenen sonuca ulaşılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak elde edilen sonuçlar verilerek, bazı önerilerde bulunulmuştur.

Sonuçlar

Bu çalışmanın temel amacı; üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerde benlik saygısı, başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler ve çeşitli demografik özellikler üzerinde psikolojik belirtilerin etkisini araştırmaktır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizi yapılarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçları bulguların sunumunda izlenen sıra ile verilmiştir.

Araştırma bulgularına göre;

Benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler ile okul türü arasındaki farklılıklara bakılmış ve normallerde üstün yetenekli ergenlere göre diğer insanların kendileriyle ilgili olumsuz fikirlere sahip olduklarını düşüncesinin daha yaygın olduğu belirlenmiştir. Bu aşamada üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin benlik saygısı düzeylerinde herhangi bir farklılığa rastlanmamıştır.

İkinci aşamada benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler ile cinsiyet arasındaki farklılıklara bakılmış ancak üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin benlik saygısı düzeylerinde ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşüncelerinde cinsiyet etkeninden kaynaklanan bir farklılık bulunmamıştır.

Üçüncü aşamada benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler ile kardeş sayısı arasındaki farklılıklara bakılmış ancak üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin benlik saygısı düzeylerinde ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşüncelerinde kardeş sayılarından kaynaklanan bir farklılık bulunmamıştır.

Dördüncü aşamada benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler ile doğum sırası arasındaki farklılıklara bakılmış ancak üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin benlik saygısı düzeylerinde ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşüncelerinde doğum sırasından kaynaklanan bir farklılığa rastlanmamıştır.

Beşinci aşamada benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler ile annenin eğitim durumu arasındaki farklılıklara bakılmış ancak üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin benlik saygısı düzeylerinde ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşüncelerinde annenin eğitim durumundan kaynaklanan bir farklılığa rastlanmamıştır.

Altıncı aşamada benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler ile babanın eğitim durumu arasındaki farklılıklara bakılmış ancak üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin benlik saygısı düzeylerinde ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşüncelerinde babanın eğitim durumundan kaynaklanan bir farklılığa rastlanmamıştır.

Yedinci aşamada benlik saygısı ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler ile aylık gelir durumu arasındaki farklılıklara bakılmış ancak üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin benlik saygısı düzeylerinde ve başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşüncelerinde aylık gelir durumundan kaynaklanan bir farklılığa rastlanmamıştır.

Üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerin psikolojik belirti düzeyleri arasında fark olup olmadığı incelenmiş ve üstün yetenekli öğrencilerin normal öğrencilere oranla depresyon, somatizasyon, obsesif-kompulsif bozukluk, paranoya ve psikotizm taşıma olasılığının daha fazla olduğu görülmüştür.

Psikolojik belirtiler üzerinde cinsiyet etkeninden kaynaklanan bir fark olup olmadığına bakıldığında kız öğrencilerin depresyon, obsesif-kompulsif bozukluk, kişiler arası duyarlılık ve anksiyete düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha fazla olduğu bulunmuştur.

Yapılan analizler sonucunda psikolojik belirtiler üzerinde kardeş sayısı ve doğum sırasından kaynaklanan herhangi bir farka rastlanmamıştır.

Psikolojik belirtiler üzerinde annenin eğitiminden kaynaklanan bir fark olup olmadığına bakıldığında, annenin eğitim düzeyinin psikolojik belirtiler üzerinde bir hayli etkili olduğu bulunmuştur. Yüksek lisans mezunu annelerin çocuklarının okur-yazar ve lise mezunu annelerin çocuklarına göre, doktora programını bitiren annelerin çocuklarının okur-yazar, ilköğretim ve lise mezunu annelerin çocuklarına göre daha fazla depresyona

girme ihtimallerinin olduğu söylenebilir. Somatizasyon ve paronoya ile annenin eğitimi arasında fark bulunamazken, orta okul ve üniversite mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu annelerin çocuklarına göre daha fazla obsesif- kombusif bozukluk taşıma ihtimallerinin olduğu görülmüştür. Kişiler arası duyarlılık açısından bakıldığında; ilkokul ve orta okul mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu annelerin çocuklarına oranla, yüksek lisans mezunu annelerin çocuklarının okur-yazar, ilkokul, orta okul, lise ve üniversite mezunu annelerin çocuklarına oranla ve doktora programını bitirmiş annelerin çocuklarının ilkokul ve lise mezunu annelerin çocuklarına oranla daha fazla kişiler arası duyarlılığa sahip olduğu söylenebilir. Çalışmanın devamında orta okul mezunu ve doktora programını bitirmiş annelerin çocuklarının okur-yazar ve lise mezunu annelerin çocuklarına oranla, üniversite mezunu annelerin çocuklarının ise lise mezunu annelerin çocuklarına oranla daha fazla anksiyeteye sahip olduğu görülmüştür. Orta okul ve üniversite mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu annelerin çocuklarına oranla, doktora programını bitirmiş annelerin çocuklarının ise hem okur-yazar hem de lise mezunu annelerin çocuklarına oranla daha fazla hostile riskine sahip oldukları söylenebilir. Fobik anksiyete açısından ise ilkokul ve üniversite mezunu annelerin çocuklarının lise mezunu annelerin çocuklarına oranla, doktora programını bitirmiş annelerin çocuklarının okur-yazar, ilkokul, ortaokul, lise, üniversite, yüksek lisans mezunu annelerin çocuklarına oranla daha fazla fobik anksiyeteye sahip oldukları söylenebilir. Üniversite mezunu annelerin çocuklarının ilkokul ve lise mezunu annelerin çocuklarına oranla ve doktora programını bitirmiş annelerin çocuklarının okur-yazar, ilkokul, ortaokul ve lise mezunu annelerin çocuklarına oranla daha fazla psikotizm düzeyine sahip oldukları bulunmuştur.

Psikolojik belirtiler üzerinde babanın eğitiminden kaynaklanan bir fark olup olmadığına bakıldığında sadece fobik anksiyetenin farka neden olduğu bulunmuştur. Orta okul mezunu babaların çocuklarının lise ve üniversite mezunu babaların çocuklarına göre ve doktora programını bitiren babaların çocuklarının lise mezunu babaların çocuklarına göre fobik anksiyete düzeylerinin daha fazla olduğu görülmüştür.

Psikolojik belirtiler üzerinde gelir durumundan kaynaklanan bir fark olup olmadığına bakılmış ve depresyon, somatizasyon, obsesif- kombusif bozukluk, kişiler arası duyarlılık, hostile, fobik anksiyete, paronoya ve psikotizm üzerinde gelir durumunun

etkisi görülmezken anksiyete üzerinde gelir durumunun etkili olduğu bulunmuştur. Buna göre 0-500ytl(düşük) gelire sahip olan ailelerin çocukları 501-1000ytl (orta) gelir düzeyine sahip olan ailelerin çocuklarına oranla daha fazla anksiyeteye sahiptirler.

Tüm değişkenler arasındaki korelasyonlara bakıldığında başkaları tarafından algılanmaya ilişkin düşünceler ile obsesif- kompulsif bozukluk hariç tüm değişkenler arasında pozitif veya negatif bir ilişki söz konusudur.

Öneriler

1- Üstün yetenekli ergenlerde normal olan akranlarına oranla başkalarının kendilerine ilişkin olumlu fikirlere sahip olduğu düşüncesi bu araştırma ile desteklenmiştir. Bu bilginin ışığında düz liseye devam eden çocukların ailelerine seminer eğitimleri düzenlenerek çocuklarına olan sevgi ve güvenlerini hissettirmeleri sağlanabilir.

2- Üstün yetenekli ergenlerin normal olan akranlarına oranla psikolojik belirtileri taşıma riskinin daha fazla olduğu araştırmanın sonuçları arasındadır. Bu sonuçta üstün yeteneklilerin hassasiyetleri ve olaylara karşı duyarlılıklarının etkili olduğu düşünülmektedir. Üstün yetenekli araştırma grubunu oluşturan Fen Lisesi öğrencilerinin ailelerinin ve öğretmenlerinin, onların ilgi ve ihtiyaçlarını fark edebilecek bir eğitime tabi tutulmaları sağlanabilir.

3- Annenin eğitim düzeyinin çocuklarının psikolojik belirtiler taşımasında etkili olduğu bulunmuştur. Annelerin çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmeleri ve olaylara daha duygusal yaklaşımları göz önüne alındığında, okulların Rehberlik Servisleri tarafından özellikle ergenlik dönemindeki öğrencilerin annelerine seminerler düzenlenerek eğitim düzeyleri ne olursa olsun, çocuklarına kendi kaygı ve olumsuz kişilik özelliklerini yansıtmamaları gerektiği anlatılabilir.

4- Düşük gelire sahip olan ailelerin çocuklarının kaygı düzeylerinin yüksek olduğu araştırmanın bulguları arasındadır. Bu sonuçta öğrencilerin eğitimlerini tamamlayamama ve geleceğe dair korkularının etkili olduğu düşünülmektedir. Özellikle üstün yetenekli bireylerin ülkeye getirileri göz önüne alındığında bu öğrencilere eğitim yaşamları boyunca burs imkanını sağlanabilir.

5- Araştırmanın literatür çalışması esnasında ülkemizde üstün yeteneklilerle ilgili yapılan araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Psikoloji alanında çalışma yapmak isteyen araştırmacılar üstün yeteneklilerin farklı yönlerini ele alabilirler.

KAYNAKÇA

- ABLARD, Karen E. ve Parker,Wane D. (February,1997), “Parents Achievement Goals and Perfectionism in Their Academically Talented Children” **Journal of Youth and Adolescence**, Vol.26,No.6 s.650-665
- ADLER, Alfred (Eylül-2000), **Eğitim, Eğitimi Zor Çocukların Psikolojisi**, Çev: Yadigar Türkeli, Kariyer Yayıncılık İletişim, İstanbul.
- AKARSU,F.,(1991),**Enderun: The Palace School for the Gifted**, unpublished manuscript, European Council for High Ability (ECHA),Holand.
- AKKANAT, Hulisi (1999), “Milli Eğt. Bakanlığı Dergisi”, Sayı:103,s.173-174.Üstün veya Özel Yetenekliler.
- ALTINTAŞ, Ersin ve Gültekin, Mücahit (2003), **Psikolojik Danışma Kuramları**, Alfa Basım Yayım, İstanbul.
- ARKONAÇ,S.Ayşen (1998), **Psikoloji Zihin Süreçleri Bilimi**, Alfa Basım Yayım, İstanbul.
- ASHMAN,AdrianF. ve Wright,Susan K.,(Feb.1994), “Developing the Metacognitive Skills of Academically Gifted Student in Mainstream Classrooms”, *Academic Search Premier*, Vol.16,No.3
- BİÇER,Gülay.,(1999), “Üstün Yetenekli Ve Normal Gelişim Gösteren On-Oniki Yaş Grubundaki Çocuklarda Denetim Odağının İncelenmesi”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- BRODY, Nathan ve Howard Ehrlichman(1998), **Personality Psychology,The Science of Individuality**, Prentice-Hall, New Jersey.
- CARRY, Alexander,J.M,M. ve Schwanenflugel, P.J. , (Feb./Mar.1996),“ Where Gifted Children Do Not Excel on Metacognitive Task(A)”,*Academic Search Premier*, Section:Metacognition and Giftednes, Vol.18, No.3

- CARRY, Alexander,J.M,M. ve Schwanenflugel , P.J., (1995), “Development of Metacognition in Gifted Children:Directions for Future Research “ Developmental Review, Vol.15, s.1-37
- CLINE, S., (1999), **Giftedness Has Many Faces**, The foundation for Concept in Education., Florida.
- COLENVELO, Nicholas., Assouline, Susan., New, Jennifer.,(2001), “Gifted Voices from Rural America”, Disabilities and Gifted Education, U.S.;Texas, s.63.
- CROSS, Tracy L., (2005) “Nerds And Geeks: Society’s Evolving Stereotypes of Our Students with Gifts and Talents”, Gifted Child Today, Vol.28,No.4,s.3
- ÇİVİTÇİ, Asım., (1998), “Lise öğrencilerinin Çocukluk Dönemlerine İlişkin Algıladıkları Anne-Baba Davranışları ile Kendini kabul Düzeyleri Arasındaki İlişki”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DAVASLIGİL, Ümit., Uzun Metin., Çeki, Eftal., Köse,M.Aydın., Çapkan, Nuray., Şirin, M.Ruhi., (2004),**Üstün Yetenekli Çocuklar Durum Tespiti Komisyonu Ön Raporu Kitabı**, I. Türkiye Üstün Yetenekliler Kongresi, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul,s.56, 87,97-98.
- DAVASLIGİL, Ümit., (2000), “Üstün ve Özel Yetenekli Çocuklara İlişkin Alt Komisyonu”, in M.R. Şirin and S.U. Sayita (Eds.), 1. İstanbul Çocuk Kurultayı İstanbul Çocuk Raporu, İstanbul Çocuk Vakfı Yayınları, s. 455-461.
- DELCOURT, Marcia A.B., (2002), “ Lo Que los Pandes Necesitan Saber sobre... Reconocery Animar los Intereses, las Capacidades, los Talentos de los Adolescentes. Guia Practica B0214 (What Parents Nedd To Know about... Recognazing Interest, Strenghts and Talents of Gifted Adolescents. Practitioners’guide B0214).”, Disabilities and Gifted Education, U.S.: Connecticut, s.10.
- EKİNCİ, Abdurrahman., (2002), “İlköğretim Okullarının Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimine Elverişlilik Düzeyi İle İlgili Öğretmen Görüşlerinin

Değerlendirilmesi”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ENÇ, Mitat., Doğan Çağlar ve Yahya Özsoy, (1987), **Özel Eğitime Giriş**, Ankara Üniv. Eğitim Fak. Yayınları, Ankara.

ENTWİSTLE, Noel.,(1984) **New Directions in Educational Psychology: 1.Learning and Teaching**, The Farmer Press, Philadelphia.

FELDHUSSEN, J.F,(1986), **A Conception of Giftedness. In RJ.Steinberg, J.E Davidson(Eds), Conception of Giftedness.**,Cambridge University press, New York.

FORD,Donna,Y., Harris III,J.John., “Exploring University Counselors’ Perceptions of Distinctions Between Gifted Black and White Students”, Journal of Counseling & Development, Vol.73, No.4, s.443-450.

FRALEY, Camille., (2002), “Gifted and Talented Primary-Age Students: Recommendations for Identification and Service”, Disabilities and Gifted Education, U.S.: Idaho, s.20.

FREEDMAN, J.L., Sears,D.O., Carlsmith,J.M., (Mart-2003), **Sosyal Psikoloji**, Çev:Ali Dönmez, İmge Yayıncılık, Ankara.

GARDNER, Howard., (2004), **Zihin Çerçeveleri Çoklu Zeka Kuramı** Çev: Ebru Kılıç, Alfa Basım Yayım, İstanbul.

GÖKÇAKAN, Zafer., (1999),**VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi , Program ve Bildiri Özetleri Kitabı**, K.T.Ü. Basımevi, Trabzon, ,s.60,61,191,197.

GUBBİNS, E. Jean,Ed., (2002), National Research Center on the Gifted and Talented Newsletter,., Disabilities and Gifted Education,U.S.; Connecticut

HALLAHAN, D.P.ve Kaufman, J.M., (1991),**Exceptional Children:İntroduction to Special Eduation, Prentice Hall, Englewood Cliffts**, New Jersey.

HARDMAN, M.L., Drew, C.J.; Egan, M.W. ve B.Wolf, (1990), “Human Exceptionality”, Third Ed.U.S.A.: Allyn and Bacon.

- HARTER, S., (1986), "Processes Underlying the Construction, Maintenance and Enhancement of the Self Concept in Children", Psychological Perspectives on the Self, ,V.3, s.139-181.
- HEBERT, Thomas P. ve Sergent, Daniel, (2005) "Using Moving to Guide:Teachers and Counselors Collaborating to Support Gifted Student", Gifted Child Today, Vol.28, No.4.
- HENDERSON, Mary Elizabeth., (2002), "Achievement: An Exploration of Parental Influences on Gifted and Talented Females from Culturally Diverse Backgrounds", Assesment and Evaluation, U.S.;Alaska, s.36.
- HOGG, Michael.,(Ocak-1997), **Sosyal Psikolojik Açından Grupla Bütünleşme**, Çev:Aliye Mavili Aktaş, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- HURKA, Thomas , (1993), **Perfectionizm** , Oxford University Press, New York.
- JERNİLD, Arthur T.,(1987), **Çocuk Psikolojisi**, Çev: Gülseren Gülce, Ankara: S Yayınları , Ankara
- KARADUMAN, B.Dilek, (1997), "Ankara Fen Lisesi Öğrencilerinin Kendini Kabul Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARAKUŞ-ATABAY, Nevbahar., (2000), "Üstün Yetenekli Olan ve Olmayan Ergenlerin Algıladıkları Anne-Baba Tutumları İle uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- KAUFMANN, Felice., Kalbfleisch, M.Layne., Castellanos, F.Xavier.,(2000), "Attention Deficit Disorders and Gifted Student: What Do We Really Know? Senior Scholars Series", Disabilities and Gifted Education, U.S.; Connecticut,s. 83.
- KERR,B., Colengelo, N.,(1992), "Characteristics of Academically Talented Minority Students", Journal of Counseling & Development, Vol.70, No.5, s.606.

- KERSHNER, John., Legder, Gwen.,(1985), “Effect of Sex, Intelligence, and Style of Thinking on Creativity: A Comparison of Gifted and Average IQ Children”, Journal of Applied Psychology & Social Psychology, Vol.48,No.4,s.1033-1040.
- KLOOSTERMAN, Valentina I., (1999), “Socio-Cultural Contexts for Development: A Qualitative Study on High Ability, Hispanic, Bilingual Students”,Disabilities and Gifted Education, U.S.,Connecticut, s.95.
- KÖKNEL, Özcan., (2003), **Akıl ile Düşünce Gücü**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- KRİSTİE L.ve Speirs Neumeister, (Summer,2004), “Understanding the Relationship Between Perfectionism and Achievement Motivation in Gifted College Students” The Gifted Child Quarterly, Vol.48, No.3, s.219.
- KRİSTİE L. ve Speirs Neumeister, (2004), “Factors Influencing the Development of Perfectionism in Gifted College Students” The Gifted Child Quarterly, Vol.48, No.4 s.259.
- LEUNG, S.,Alvin., Conoley, Collie,W., Scheel, Michael, J., (1994), “ The Carer and Educational Aspirations of Gifted High School Students:A Retrospective Study.”, Journal of Counseling & Development, Vol.72, No.3, s.298-303.
- LEWIS, M. ve Terman Oden, (1989), **The Gifted Group At mid-Life**, Standford Üniversity Press ve London Üniversity Press, Standford California. LUBİNSKİ , David.,Schmidt, David.,Benbow, Camilla Persson., (1996), “ A 20-Year Stability Analysis of the Study of Values for Intellectually Gifted Individuals From Adolescence to Adulthood”, Journal of Applied Psychology, Vol.81, No.4, s.443-451.
- LUBİNSKİ , David.,Schmidt, David.,Benbow, Camilla Persson., (1996), “ A 20-Year Stability Analysis of the Study of Values for Intellectually Gifted Individuals From Adolescence to Adulthood”, Journal of Applied Psychology, Vol.81, No.4, s.443-451.
- LUBİNSKİ , David., Benbow, Camilla Persson.,Ryan, Jennifer., (1995), “Stability of Vocational Interest Among the Intellectually Gifted From Adolescence to

Adulthood: A 15-Year Longitudinal Study”, Journal of Applied Psychology, Vol.80, No.1, s.196-200.

MEREDITH J. Grene,(Winter 2003), “Gifted Adrift? Career Counseling of the Gifted and Talented” Academic Research Library , Vol.25,No.2.

MİLLER, Phyllis., (2000), “ Gifted and Talented and Learning Disabled”, Disabilities and Gifted Education, U.S.,Texas, s.103.

MİLLİGAN, Julie., (2001), “ Effective Staff Development in a Low Socio-Economic Rural Setting: A Microethnograph of Teachers’ Perceptions of Giftedness”, Rural Education and Small Schools, U.S.: Arkansas, s.27.

MUSSEN, Paul Henry., Cunger, John Janewas., Kagan, Jorume., Huston, Aletha Carol., (1990), **Child Development and Personality**, Harper Collins Publishers, New York.

ÖNER, Necla., (1994), “ Türkiyede Kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı”, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.458-460.

ÖZÇELİK, İsmail., (Ocak-1987), **Özel Eğitim Alanı ve Özürlü Olma Durumu**, Fon Matbaası, Ankara.

ÖZSOY, Yahya., Özyürek, Mehmet., Eripek, Süleyman (1998), **Özel Eğitime Giriş**, Kartepe Yayınları, Ankara.

PREUSS, Lesli J.,Dubow, Eric F., (2004), “A Comparasion Between Intellectually Gifted and Typical Children in Their Coping Responses to a School and a PeerStressor”, Roeper Review, Vol.26, No.2, s.105-111.

RENZULLİ, Joseph,S. ve Park, Sunghee., (2002) “Giftedness and High School Dropouts: Personal,Family, and School-Related Factors. Research Monograph Series”, Disabilities and Gifted Education, U.S.; Connecticut RM02168, s.69.

RENZULLİ, Joseph,S. ve Delcount, M.A.B.,(1986), “The Legacy and logic of Research on İdentification of Gifted Persons”, Gifted Child Quatery, Vol.30, s..20-23.

RENZULLİ, Joseph,S. ve diğ.(1981), **The Revolving Door İdentification Model**, CT:Creative Learning Press , Mansfield Center.,s.12.

- ROBINSON, Nancy M.,(2002), “Assessing and Advocating for Gifted Students: Perspectives for School and Clinical Psychologists.Senior Scholars Series.”, Disabilities and Gifted Education,. U.S.; Connecticut, RM02166, s.87
- ROETS, L.F., (2000), “Standards and Benchmaks for Education of Gifted and Talented High-Ability Students”, K-12, Fifth Edition, Leadership Publishers Inc., Iowa.
- SAVAŞIR, Işık., Boyacıoğlu, Gonca., Kabakçı,Elif., (1998), **Bilişsel- Davranışçı Terapiler**, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.
- SAVAŞIR Işık ve Şahin Nesrin H.,(1997), “Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirme. Sık Kullanılan Ölçekler”, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara, s.116-122
- SCHRAW,G. ve Graham,T. , (Sep./Oct.1997), “Helping Gifted Student Develop Metacognitive Awareness” Roeper Review,02783193, Vol.20, No.1,s.4-8.
- SCHWANENFLUGEL ,P.J., Stevens, T.P., Moore ve Carr,M., (1997), “Metacognitive Knowledge of Gifted Children and Nonidentified Children in Early Elementary School”, Gifted Child Quarterly, Vol.41, No.2, s.25-35.
- SELÇUK, Ziya, Kayılı, Hüseyin, Okut,Levent, (Mart-2002), **Çoklu Zeka Uygulamaları**, Nobel Yayınları, Ankara.
- SİEGLE, Del.,(2005), “ Tecnology: An İntroduction to Using Spreadsheets to Increase the Sophistication of Student Projects”, Gifted Child Today, V.28, No.4, s.50-55
- SİLVERMAN, Linda Kreyer, (1993), **Counseling The Gifted and Talented**, Love Publishing Company, USA Denver, Colorado.
- SMİTH, Chris., (2005), **Teaching Gifted and Talented Pupils in the Primary School: A Practical Guide**, Sage Publishing Ltd.
- STEİNER Hillary Hettinger ve Martha Carr, (September 2003), “Cognitive Development in Gifted Children: Toward a More Precise Understanding of Emerging Differences in İntelligence”,Educational Psychology Review, Vol.15, No.3.
- STERNBERG,Robert J.,(2004), “Culture and Intelligence”, American Psychologist, Vol.59, No.5, s.325-338.

- SUTHERLAND, Margaret., (2005), **Gifted and Talented in the Early Years: Practical Activites for Children Aged 3 to5**, Sage Publications.
- SWANSON, H.Lee,(Sep.1992),“ The Relationship Between Metacognition and Problem Solving in Gifted Children”, Academic Search Premier, Vol.15, No.1
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi., Kulaksızoğlu, Adnan., Bilgili, Ahmet., (2004)., **Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı**, I. Türkiye Üstün Yetenekliler Kongresi, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul,
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi., Kulaksızoğlu, Adnan., Bilgili, Ahmet., (2004), **Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı**, I. Türkiye Üstün Yetenekliler Kongresi, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul,s.402-411, 131-136,
- TOKER, Fehmi., Kuzgun, Yıldız., Cebe, Necati., Oçkunkaya, Behram., (1968), **Zeka Kuramları**, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Araştırma ve Değerlendir Büro su, Ankara.
- VALDES, Guadalupe., (2002), “ Understanding the Special Giftedness of Young Interpreters.Research Monography Series.”, Disabilities and Gifted Education, U.S.; Connecticut ,RM02158, s.206.
- YAKMACI-GÜZEL, Buket., (2002), “Üstün Yeteneklilerin Belirlenmesinde Yardımcı Yeni Bir Yaklaşım: Dabrowski'nin Aşırı Duyarlılık Alanları”, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Enstitüsü.
- YOUNG, Peter ve Tyre, Colin , (1992), **Gifted or Able**, Open University Press., s.9.
- ZEL, Uğur., (Ağustos-2001), **Kişilik ve Liderlik**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- WEBB, James,T., (2000), “Miss-Diagnosis and Dual Diagnosis of Gifted Children: Gifted and LD,ADHD, OCD; Oppositional Defiant Disorder”, Counseling and Student Services, U.S.: Arizona, s.15.
- WOLFF, Sula., (1999), **Problem Çocuklar ve Tedavisi**, Çev: Ayhan Oral, Seçkin Kara, Say Yayınları, İstanbul.

EKLER

EK 1.Araştırma Anketi

Sevgili Öğrenciler;

Size verilen bu testler kendini algılama ve başkaları tarafından algılanma ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla uygulanmaktadır.

Bu anketten elde edilen sonuçlar bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Sizden istenilen bu ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendiriniz ve sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koymanızdır.

Her sorunun karşısında bulunan; **(1)Kesinlikle Katılmıyorum (2)Katılmıyorum (3)Katılıyorum (4)Kesinlikle Katılıyorum** anlamına gelmektedir. İşaretleme yapacağınız bölümde ilk sütun kendinizle ilgili düşüncelerinizi, ikinci sütun ise başkalarının sizin hakkınızdaki düşüncelerini içermektedir. Lütfen her ifadeye mutlaka **TEK** yanıt veriniz ve kesinlikle **BOŞ** bırakmayınız. En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder, katkılarınız için teşekkür ederim.

Zeynep COŞAR CİĞERCİ

BİLGİ FORMU

Yaş.....

Cinsiyet ( )Kız ( ) Erkek

Kaç Kardeşsiniz?.....

Siz Kaçınıcı Kardeşsiniz?.....

Okul .....

Alanınız ( ) Fen Bilimleri ( ) Sosyal Bilimler ( ) Türkçe - Matematik

Annelerinizin Eğitim Durumu:

( )Okur-Yazar ( )İlkokul ( )Ortaokul ( )Lise ( )Üniversite ( )Y.Lisans ( )Doktora

Annelerinizin Mesleği:.....

Babanızın Eğitim Durumu:

( )Okur-Yazar ( )İlkokul ( )Ortaokul ( )Lise ( )Üniversite ( )Y.Lisans ( )Doktora

Babanızın Mesleği:.....

Ailenizin Aylık Gelir Durumu:.....

RBSÖ

Lütfen anketteki soruları okuduktan sonra kendinizi değerlendiriniz ve sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz.

İşaretleme yapacağınız bölümde ilk sütun kendinizle ilgili düşüncelerinizi, ikinci sütun ise başkalarının sizin hakkınızdaki düşüncelerini içermektedir.

1.Kesinlikle Katılmıyorum 2.Katılmıyorum 3.Katlıyorum 4.Kesinlikle Katlıyorum

	KENDİM				BAŞKALARI			
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katlıyorum	Kesinlikle Katlıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katlıyorum	Kesinlikle katlıyorum
1-Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.	1	2	3	4	1	2	3	4
2-Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	1	2	3	4
3-Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.	1	2	3	4	1	2	3	4
4-Ben de diğer insanların bir çoğunun yapabileceği kadar bir şeyler yapabilirim.	1	2	3	4	1	2	3	4
5-Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.	1	2	3	4	1	2	3	4
6-Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.	1	2	3	4	1	2	3	4
7-Genel olarak kendimden memnunum.	1	2	3	4	1	2	3	4
8-Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeye isterdim.	1	2	3	4	1	2	3	4
9-Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığını düşünüyorum.	1	2	3	4	1	2	3	4
10-Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum.	1	2	3	4	1	2	3	4

KSE

Aşağıda, insanların bazen yaşadıkları belirtilerin ve yakınmaların bir listesi verilmiştir. Listedeki her maddeyi lütfen dikkatle okuyun. Daha sonra o belirtinin bugün dahil, son zamanlarda sizde ne kadar var olduğunu yandaki bölmede uygun olan yerde işaretleyin. Her belirti için sadece bir yeri işaretlemeye ve hiçbir maddeyi atlamamaya özen gösterin. Yanıtlarınızı kurşun kalemle işaretleyin. Eğer fikir değiştirirseniz ilk yanıtınızı silin.

(0) Hiç yok (1) Biraz var (2) Orta derecede var (3) Epey var (4) Çok fazla var

	Hiç yok	Biraz var	O.D. var	Epey var	Ç. Fz. var
1.İçinizdeki sinirlilik ve titreme hali	0	1	2	3	4
2.Baygınlık, baş dönmesi	0	1	2	3	4
3.Bir başka kişinin sizin düşüncelerinizi kontrol edeceği fikri	0	1	2	3	4
4.Başınıza gelen sıkıntılardan dolayı başkalarının suçlu olduğu duygusu	0	1	2	3	4
5.Olayları hatırlamada güçlük	0	1	2	3	4
6.Çok kolayca kızıp öfkelenme	0	1	2	3	4
7.Göğüs (kalp) bölgesinde ağrılar	0	1	2	3	4
8.Meydanlık (açık) yerlerden korkma duygusu	0	1	2	3	4
9.Yaşamınıza son verme düşünceleri	0	1	2	3	4
10.İnsanların çoğuna güvenilemeyeceği hissi	0	1	2	3	4
11.İştahta bozuklar	0	1	2	3	4
12.Hiçbir nedeni olmayan ani korkular	0	1	2	3	4
13.Kontrol edemediğiniz duygu patlamaları	0	1	2	3	4
14.Başka insanlarla beraberken bile yalnızlık hissetmek	0	1	2	3	4
15.İşlere bitirme konusunda kendini engellenmiş hissetmek	0	1	2	3	4
16.Yalnızlık hissetmek	0	1	2	3	4
17.Hüzünlü, kederli hissetmek	0	1	2	3	4
18.Hiçbir şeye ilgi duymamak	0	1	2	3	4
19.Ağlamaklı hissetmek	0	1	2	3	4
20.Kolayca incinebilme, kırılmak	0	1	2	3	4
21.İnsanların sizi sevmediğine, kötü davrandığına inanmak	0	1	2	3	4

22.Kendini diğerlerinden daha aşağı görme	0	1	2	3	4
23.Mide bozukluğu, bulantı	0	1	2	3	4
24.Diğerlerinin sizi gözlediği ya da hakkınızda konuştuğu duygusu	0	1	2	3	4
25.Uykuya dalmada güçlük	0	1	2	3	4
26.Yaptığınız şeyleri tekrar tekrar doğrumu diye kontrol etmek	0	1	2	3	4
27.Karar vermede güçlükler	0	1	2	3	4
28.Otobüs, tren, metro gibi umumi vasıtalarla seyahatlerden korkmak	0	1	2	3	4
29.Nefes darlığı , nefessiz kalmak	0	1	2	3	4
30.Sıcak soğuk basmaları	0	1	2	3	4
31.Sizi korkuttuğu için bazı eşya, yer ya da etkinliklerden uzak kalmaya çalışmak	0	1	2	3	4
32.Kafanızın “bomboş” kalması	0	1	2	3	4
33.Bedeninizin bazı bölgelerinde uyuşmalar, karıncalanmalar	0	1	2	3	4
34.Günahlarınız için cezalandırılmaz gerektiği	0	1	2	3	4
35.Gelecekle ilgili umutsuzluk duyguları	0	1	2	3	4
36.Konsantrasyonda (dikkati bir şey üzerinde toplama) güçlük/zorlanmak	0	1	2	3	4
37.Bedenin bazı bölgelerinde zayıflık, güçsüzlük hissi	0	1	2	3	4
38.Kendini gergin ve tedirgin hissetmek	0	1	2	3	4
39.Ölme ve ölüm üzerine düşünceler	0	1	2	3	4
40.Birini dövme, ona zarar verme , yaralama isteği	0	1	2	3	4
41.Bir şeyleri kırma, dökme isteği	0	1	2	3	4
42.Diğerlerinin yanındayken yanlış bir şeyler yapmamaya çalışmak	0	1	2	3	4
43.Kalabalıklarda rahatsızlık duymak	0	1	2	3	4
44.Bir başka insana hiç yakınlık duymamak	0	1	2	3	4
45.Dehşet ve panik nöbetleri	0	1	2	3	4
46.Sık sık tartışmaya girmek	0	1	2	3	4
47.Yalnız bırakıldığında / kalındığında sinirlilik hissetmek	0	1	2	3	4
48.Başarılarınız için diğerlerinden yeterince takdir görmemek	0	1	2	3	4
49.Yerinde duramayacak kadar tedirgin hissetmek	0	1	2	3	4
50.Kendini değersiz görmek / değersizlik duyguları	0	1	2	3	4
51.Eğer izin verirsiniz insanların sizi sömüreceği duygusu	0	1	2	3	4
52.Suçluluk duyguları	0	1	2	3	4
53.Aklınızda bir bozukluk olduğu fikri	0	1	2	3	4

ÖZGEÇMİŞ

Zeynep COŞAR CİĞERCİ 1980 yılında Giresun’da doğdu.Devlet memuru baba ve evhanımı olan annenin üçüncü ve son çocuğudur. İlköğretimini Giresun ili Namık Kemal İlköğretim Okulunda, liseyi Giresun Lisesinde tamamladı.1998 yılında kazandığı Karadeniz Teknik Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümünden, 2002 yılında mezun oldu. Aynı yıl M.E.B. tarafından halen görev yapmakta olduğu Doktor Nuri Bayar İlköğretim Okuluna Rehber Öğretmen olarak atandı. 2003 yılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Hizmetler Bölümünde Yüksek Lisans programına başladı.